

SITOUTUMATTOMUUS VAIHTOEHTONA POLIITTISELLE PUOLUEELLE

**Monitapaustutkimus Tuusulan puolesta ja Järvenpää Plus -yhteislistojen vuoden 2017
kuntavaaliehdokkaiden motivaatiotekijöistä ehdokkuuden taustalla**

Lasse Eemeli Heikinpoika Peltonen
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Politiikan ja viestinnän maisteriohjelma
Politiikka ja organisaatiot
Maisterintutkielma
Toukokuu 2020

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		*Laitos – Institution – Department Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos
Tekijä – Författare – Author Lasse Eemeli Heikinpoika Peltonen		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Sitoutumattomuus vaihtoehtona poliittiselle puolueelle. Monitapaustutkimus Tuusulan puolesta ja Järvenpää Plus -yhteislistojen vuoden 2017 kuntavaaliehdokkaiden motivaatiotekijöistä ehdokkuuden taustalla.		
Oppiaine – Läroämne – Subject Politiikan ja viestinnän maisteriohjelma, politiikka ja organisaatiot		
Työn laji – Arbetets art – Level Maisterintutkielma	Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 77
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkimuksen kohteena ovat sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat (<i>independent local lists</i>) Suomen kontekstissa. Tutkimuksen tavoitteena on muodostaa uutta tietoa sitoutumattomien ehdokkaiden motivaatiotekijöistä ehdokkuuden taustalla. Lisäksi tutkimuksessa on tarkasteltu sitoutumattomien ehdokkaiden käsityksiä ja suhtautumista poliittisiin puolueisiin.</p> <p>Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimivat vaaliehdokkuuden motivaatioteoriat (<i>theories of candidate motivation</i>). Sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveja lähestytään tutkimuksessa ensisijaisesti kunnianhimoteorioiden (<i>ambition theory</i>) kautta. Niissä vaaliehdokkuuden keskeisenä motiivina pidetään halua vaikuttaa asioihin ja harjoitetun politiikan suuntaan yhteisössä.</p> <p>Tutkimus on toteutettu monitapaustutkimuksena (<i>multiple case study</i>). Tutkittaviksi tapauksiksi on valittu Tuusulan puolesta ja Järvenpää Plus -yhteislistojen kuntavaaliehdokkaat vuoden 2017 kuntavaaleissa. Tutkimuksen aineisto on kerätty haastattelumenetelmää käyttäen kymmeneltä tuusulalaiselta ja yhdeksältä järvenpäälaiseltä sitoutumattomalta ehdokkaalta.</p> <p>Tutkimuksen keskeisin tulos on, että tuusulalaisten ja järvenpäälaisten sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit perustuivat vuoden 2017 kuntavaaleissa pääsääntöisesti asioihin (kuten esimerkiksi haluun vaikuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon, opetuksen ja kasvatuksen palveluihin) ja paikallisuuteen. Tutkituissa tapauksissa sitoutumattomuus ei näyttäytynyt puolueisiin kohdistuvana protestina tai kritiikkinä, poiketen joistakin aikaisemman tutkimuksen asettamista ennakkokäsityksistä.</p> <p>Tutkimuksessa havaittiin sitoutumattomien ehdokkaiden ja puolueiden ehdokkaiden motiivien välillä monia samankaltaisuuksia. Tulosten valossa sitoutumattomien motivaatioperusta ei merkittävästi poikennut puolueiden ehdokkaiden motiiveista. Huomionarvoinen tutkimustulos oli myös sitoutumattomien pääsääntöisesti myönteinen tai neutraali suhtautuminen puolueisiin.</p> <p>Toteutetun monitapaustutkimuksen tulokset tukevat 2000-luvulla sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen tutkimuksessa voimistunutta käsitystä siitä, että sitoutumattomissa ehdokaslistoissa on kyse monimuotoisesta poliittisesta ilmiöstä. Puolueisiin sitoutumattomuutta ei siksi pitäisi nähdä suppeasti vain puolueisiin kohdistuvana protestina tai kritiikin ilmauksena.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Sitoutumattomuus, poliittiset puolueet, sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat, kuntavaalit, ehdokkuusmotiivit.		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 AIKAISEMPI TUTKIMUS	3
2.1 Sitoutumattomat ehdokaslistat osana paikallista vaalikilpailua	4
2.1.1 Valtakunnalliset poliittiset puolueet ja paikalliset puolueet.....	4
2.1.2 Sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan käsitteen aikaisempia määritelmiä	5
2.2 Keskeiset tulokset aikaisemmasta tutkimuksesta	7
2.2.1 Sitoutumattomien ehdokaslistojen vaalimenestys ja menestystä selittäviä tekijöitä.....	7
2.2.2 Sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat poliittisina toimijoina.....	10
2.2.3 Sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit ja suhtautuminen poliittisiin puolueisiin	11
2.3 Poliittisten puolueiden ehdokkaiden motiivit suomalaisessa tutkimuksessa.....	13
2.4 Miten sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen tutkimisen tärkeyttä on perusteltu?	16
3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	18
3.1 Vaaliehtokkuuden motivaatioteoriat.....	18
3.2 Lawlessin dynaaminen malli ehdokkuuden syntyprosessista	22
3.3 Sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan käsite.....	25
3.4 Viitekehys osana tutkimusta	26
4 SITOUTUMATTOMAT PAIKALLISET EHDOKASLISTAT SUOMESSA	27
4.1 Sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan perustaminen	27
4.2 Sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen vaalimenestys Suomessa 2000-luvulla.....	29
4.3 Sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen menestys aikaisemman tutkimuksen valossa	30
5 TUTKIMUSASETELMA JA -STRATEGIA.....	33
5.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	33
5.2 Tutkimuksen toteuttaminen monitapaustutkimuksena	35
5.3 Tutkittavien tapausten valinta monitapaustutkimukseen	36
5.4 Aineiston keräämisessä käytetty menetelmä	39
5.4.1 Teemahaastattelujen toteuttaminen	41
5.5 Aineiston analyysimenetelmät	43
5.6 Tutkijan asema ja objektiivisuus tutkimuksessa	44
6 AINEISTON ANALYYSI	47
6.1 Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaista kerätyn haastatteluaineiston analyysi	47
6.1.1 Haastatteluaineiston kuvaus	47
6.1.2 Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden ehdokkuusmotiivien analyysi	50
6.1.3 Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden puoluekäsitysten analyysi.....	53
6.1.4 Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden motiivit ja puolueiden ehdokkaiden motiivit.....	56
6.2 Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaista kerätyn haastatteluaineiston analyysi	57
6.2.1 Haastatteluaineiston kuvaus	57
6.2.2 Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden ehdokkuusmotiivien analyysi	61
6.2.3 Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden puoluekäsitysten analyysi	64
6.2.4 Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden motiivit ja puolueiden ehdokkaiden motiivit.....	67

7 TUTKIMUSTULOKSET	69
7.1 Sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit ehdokkuuden taustalla	69
7.2 Sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit suhteessa puolueiden ehdokkaiden motiiveihin	70
7.3 Sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit aikaisemman kansainvälisen tutkimuksen valossa.....	72
7.4 Sitoutumattomien ehdokkaiden käsitykset puolueista ja niiden toiminnasta.....	73
7.5 Tutkimustulokset suhteessa asetettuun teoreettiseen viitekehykseen.....	74
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	76
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Sitoutumattomuus poliittisena ilmiönä on vain vähän tutkittu aihepiiri suomalaisessa politiikan tutkimuksessa. Tämä on jokseenkin yllättävää, koska poliittisten puolueiden on katsottu olevan Suomessakin kriisissä jo useiden vuosien ajan. Jos puolueet todella ovat kriisissä, enenevässä määrin huomiota tulisi silloin kiinnittää puolueiden erilaisiin haastajiin vaaleissa ja päätöksenteossa. Nämä haastajat kun voivat tulevaisuudessa viedä puolueiden aseman yhteiskunnallisina toimijoina.

Vaikka valtiollisissa vaaleissa yksikään sitoutumaton liike ei ole onnistunut tekemään varsinaista läpimurtoa (paitsi Liike Nyt, jonka menestys vuoden 2019 eduskuntavaaleissa oli vaatimatonta), toimii useissa Suomen kunnissa sitoutumattomia valtuustoryhmiä. Sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat ovat kiinnostava ilmiö, koska ne tarjoavat vaihtoehdon puolueiden äänestämislle. Ehdokaslistojen kautta politiikkaan voi osallistua liittymättä yhdenkään puolueen jäseneksi.

Aikaisemman tutkimuksen valossa sitoutumattomuus näyttäytyykin ensisijaisesti paikallisena ilmiönä. Paikallisvaaleissa erilaisilla vaihtoehdoilla ei-puoluepoliittisilla ehdokaslistoilla vaikuttaisi olevan paremmat edellytykset menestyä, kuin valtiollisissa vaaleissa. Myös suhteelliseen vaalitapaan perustuvan monipuoluejärjestelmän on katsottu tukevan sitoutumattomia. (Reiser & Holtmann 2008.) Enemmistövaalitapaa soveltavissa yhteiskunnissa sitoutumattomien on ollut vaikeampi menestyä.

Sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja on esiintynyt Suomessa käydyissä kuntavaaleissa vaihtelevasti eri aikoina. Monissa kunnissa ehdokaslistojen menestys on ollut marginaalista. Samalla joissakin kunnissa sitoutumattomat ehdokaslistat ovat saavuttaneet huomattavaa menestystä. Nämä ehdokaslistat ovat onnistuneet muodostamaan suurimpien puolueiden voimasuhteita vastaavia valtuustoryhmiä. Tällaisia kuntia ovat myös tässä tutkimuksessa tarkastellut Tuusula ja Järvenpää.

Koska puolueiden asemaa ei tulisi pitää itsestään selvänä poliittisessa järjestelmässä, tulee mielestäni tutkia myös puolueille vaihtoehdon tarjoavia poliittisia toimijoita. Tällaisia toimijoita ovat juuri sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat. Tutkimuksen tärkeyttä korostaa tosiasia siitä, että sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja ei ole aikaisemmin tutkittu Suomen kontekstissa. Samoin muu aiempi kansainvälinen tutkimus on vähäistä ja painottuu eurooppalaiseen tutkimukseen.

Emme voi tehdä oikeastaan mitään laajoja johtopäätöksiä sitoutumattomista paikallisista ehdokaslistoista tai sitoutumattomuudesta paikallisena poliittisena ilmiönä, jos emme tutki aihetta. Juuri tähän merkittävään tiedonpuutteeseen pyrin omalta osaltani tällä tutkielmalla vastaamaan.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia sitoutumattomuutta vaihtoehtona poliittiselle puolueelle. Kyseessä on kahden tapauksen monitapaustutkimus, jossa tarkastelen sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveja ja käsityksiä puolueista kahdessa suomalaisessa kunnassa. Olen valinnut tutkimukseni kohteiksi Tuusulan Puolesta ja Järvenpää Plus -yhteislistojen ehdokkaat vuoden 2017 kuntavaaleissa.

Tutkimuksessani olen haastatellut kymmentä tuusulalaista ja yhdeksää järvenpääläistä sitoutumatonta ehdokasta. Nämä yhteislistat olen valinnut tarkasteltaviksi tapauksiksi siksi, että molempien yhteislistojen menestys on ollut huomattavaa jo useamman vuosikymmenen ajan. Vuoden 2017 kuntavaalien tuloksen perusteella Tuusulan puolesta ja Järvenpää Plus ovat kuntiensa kolmanneksi suurimmat valtuustoryhmät. Siten ne vastaavat voimasuhteiltaan perinteisimpiä puolueita. Pidän hedelmällisenä tutkia juuri sellaisia tapauksia, joissa tutkittava ilmiö esiintyy erityisen voimakkaana. Tällaisissa tapauksissa myös mahdollisia haastateltavia on tarjolla runsaasti.

Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa uutta tietoa ja kuvaus sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen ehdokkaiden motiiveista ja ehdokkaiden puolueisiin liittyvistä käsityksistä. Tutkimustulosten avulla on mahdollista ymmärtää paremmin sitä, mikä saa kansalaisen hakeutumaan sitoutumattoman ehdokaslistan ehdokkaaksi vaihtoehtona ehdokkuudelle puolueen riveistä. Samalla kahdesta tutkitusta tapauksesta saatuja tuloksia voidaan vertailla puolueiden ehdokkaista saatuihin tuloksiin sekä aikaisempaan sitoutumattomuutta koskevan kansainvälisen tutkimuksen tuloksiin.

Tutkielma muodostuu tämän johdantoluvun lisäksi seitsemästä pääluvusta. Käsittelen toisessa luvussa sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja koskevaa aikaisempaa tutkimusta ja tutkimuksen keskeisimpiä tuloksia. Kolmannessa luvussa asetan tutkimukselleni teoreettisen viitekehyksen. Neljännessä luvussa esittelen lyhyesti sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat Suomen kontekstissa. Viidennessä luvussa selostan tutkimukseni tutkimusstrategian ja -asetelman. Kuudennessa luvussa analysoin tutkimuksessa kerätyn aineiston ja seitsemännessä luvussa esitän tutkimustulokseni. Kahdeksannessa ja viimeisessä pääluvussa käyn läpi tutkimukseni keskeiset johtopäätökset.

2 AIKAISEMPI TUTKIMUS

Poliittisiin puolueisiin sitoutumattomat paikalliset ehdokaslista (*independent local lists*) ovat yleinen ilmiö 2000-luvun Euroopassa (Reiser & Holtmann 2008, 7). Ne kilpailevat yhä useammin puolueiden ehdokaslistojen kanssa ympäri maanosaa järjestettävissä paikallisvaaleissa. Koska sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat ovat erityisesti eurooppalainen ilmiö, myös niiden vähäinen aikaisempi tutkimus on keskittynyt Eurooppaan. Kun sitoutumattomien ehdokaslistojen suosio vähitellen kasvoi 1990-luvulla eri puolilla Eurooppaa, ryhdyttiin ehdokaslistoja niin ikään tutkimaan aikaisempaa enemmän (Reiser 2008, 277). Kasvavasta tutkimuksellisesta kiinnostuksesta huolimatta aihetta ei ole tutkittu läheskään yhtä paljon, kuten esimerkiksi poliittisia puolueita on tutkittu.

Sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja Euroopassa aikaisemmin tutkineet ovat esittäneet erilaisia näkemyksiä siitä, miksi aihetta ei ole juurikaan tutkittu. Holtmann (2008, 11) selittää tutkimuksen vähäisyyttä sillä, että aikaisemmassa tutkimuksessa ei ole onnistuttu muodostamaan kansainvälisesti jaettua määritelmää sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan käsitteestä. Koprić (2008, 49–50) puolestaan kokee yhteisen teoreettisen lähestymistavan puuttumisen esteeksi aiheen tutkimiselle. Hän muistuttaa, että kunkin aihetta tutkivan täytyy määritellä käyttämänsä sitoutumattoman ehdokaslistan käsite ja muodostettava teoreettinen viitekehys, jonka puitteissa tutkimuskohdetta lähestytään. Koprićin mukaan tämä vaatii vaivaa ja vähentää tutkimusaiheen houkuttelevuutta merkittävästi.

Tutkimuksen vähäisyyttä on selitetty myös päätöksenteon ja vaalien voimakkaalla puoluepolitisoitumisella niin paikallisella kuin kansallisellakin tasolla. Euroopassakin päätöksenteko tapahtuu pitkälti puolueiden ehdoilla ja puolueet asettavat suurimman osan ehdokkaista vaaleihin. Tämä ohjaa tutkijoita keskittymään juuri puolueisiin, vaikka sitoutumattomia ehdokkaita vaaleissa valittaisiinkin erilaisiin edustuksellisiin päätöksentekoelementteihin. Aars ja Ringkjøb (2008, 211) muistuttavat, että esimerkiksi Pohjoismaissa ylivoimaisesti eniten valtuutettuja valitaan puolueiden ehdokaslistoilta. Puolueiden keskeinen rooli demokratiassa voi osaltaan selittää sitä, miksi tutkimuksellista kiinnostusta ei ole laajamittaisesti kohdistettu sitoutumattomiin ehdokaslistoihin.

Sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen tutkimus on niin ikään hajautunut eri puolille Eurooppaa. Suurin osa aikaisemmasta tutkimuksesta on erilaisissa kansallisissa konteksteissa toteutettuja tapaustutkimuksia (esim. Dudzińska 2008; Soós 2008; Steyvers ym. 2008). Luonnollisesti siellä, missä ehdokaslistojen kannatus on suurempaa ja menestys pitkäaikaisempaa, myös tutkimusta on tehty enemmän. Oman tutkimukseni kannalta huomionarvoista on, että Suomessa

sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja ei ole aikaisemmin tutkittu siitä huolimatta, että eurooppalaisen tutkimuksen voidaan nähdä lisääntyneen 1990-luvulta alkaen.

Sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat ovat nimensä mukaisesti paikallinen ilmiö. Niiden vaaliosallistuminen rajoittuu siksi vain paikallisvaaleihin. Ilmiön paikallisuus voi näkemykseni mukaan olla yksi syy siihen, miksi tutkimuskohdetta ei ole tarkasteltu kovinkaan laajasti. Paikallisena ilmiönä sitoutumattomat ehdokaslistat ovat voineet jäädä valtakunnallisten tutkimusaiheiden varjoon. Tätäkään selitystapaa ei pitäisi poissulkea tarkasteltaessa tutkimuksen määrällistä niukkuutta.

2.1 Sitoutumattomat ehdokaslistat osana paikallista vaalikilpailua

Kuten Holtmann (2008) ja Koprić (2008) ovat todenneet, erityistä huomiota tulisi kiinnittää sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan käsitteen määrittelemiseen osana tutkimusta. Tässä yhteydessä sitoutumattomat ehdokaslistat on erotettava muiden poliittisten toimijoiden asettamista ehdokaslistoista. Soós (2008, 64–65) erottaa sitoutumattomista ehdokaslistoista valtakunnallisten poliittisten puolueiden (*national parties*) ja paikallisten puolueiden (*local parties*) ehdokaslistat.

Kuvailen seuraavaksi, mitä valtakunnallisilla ja paikallisilla puolueilla on tarkoitettu aiemmassa tutkimuksessa. Näiden poliittisten toimijoiden lyhyt kuvaus auttaa hahmottamaan sitoutumattomien ehdokaslistojen asemaa osana paikallista vaalikilpailua Euroopassa. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan käsitteen aikaisempia määritelmiä.

2.1.1 Valtakunnalliset poliittiset puolueet ja paikalliset puolueet

Valtakunnalliset poliittiset puolueet osallistuvat paikallisvaaleihin pääsääntöisesti paikallisosastojensa (*party branch*) kautta (Dudzińska 2008, 108). Paikallisosasto vastaa ehdokkaiden rekrytoimisesta ja ehdokaslistan asettamisesta. Boogersin (2008, 151) mukaan osastoilla on kaksi roolia, joita ne yhdistelevät omassa toiminnassaan. Osastot ovat autonomisia toimijoita, mutta ne ovat myös valtakunnallisen emopuolueensa edustajia paikallisella tasolla. Siksi osastot jakavat emopuolueensa määrittelemät säännöt, arvot ja tavoitteet. Paikallisosaston ja valtakunnallisen puolueorganisaation yhteys on siten kiinteä. Koska osaston asettama ehdokas sitoutuu osaston jäsenyyden kautta myös emopuolueeseen, ei ehdokasta voida pitää riippumattomana puolueesta.

Useissa Euroopan maissa paikallisvaaleihin osallistuu myös paikallisia puolueita. Esimerkiksi Unkarissa, Hollannissa ja Ruotsissa ne ovat vakiinnuttaneet asemansa osana poliittista järjestelmää. Valtakunnallisista puolueista poiketen ne asettavat ehdokkaita vain paikallisiin tai alueellisiin vaaleihin. Paikalliset puolueet eivät siis osallistu esimerkiksi parlamenttivaaleihin tai Euroopan parlamentin vaaleihin valtakunnallisten puolueiden tavoin. Sitoutumattomista paikallisista ehdokaslistoista poiketen paikalliset puolueet ovat organisoituneet puolueiksi. (Soós 2008, 64–65; Wörlund 2008, 201.) Ne ovat siksi organisaatioina lähempänä valtakunnallisia puolueita.

Wörlund (2008) on tutkinut paikallisia puolueita Ruotsissa ja kiinnittänyt huomiota siihen, että paikalliset puolueet voivat asettaa paikallisvaaleissa ehdokaslistoja useisiin kuntiin. Niiden vaaliosallistuminen ei siten rajoitu vain yksittäiseen paikallishallinnon yksikköön. Wörlund (2008, 196) mainitsee havainnollistavana esimerkkinä paikallisesta puolueesta eläkeläispuolueen, joka asettaa ehdokkaita useissa kunnissa, vaikka puolue ei tavoittele valtakunnallista menestystä.

Kunkin maan institutionaalinen ympäristö (kuten esimerkiksi vaalilait ja muu lainsäädäntö) vaikuttaa merkittävästi paikallisten puolueiden olemassaoloon poliittisessa järjestelmässä. Ruotsissa puolue on mahdollista perustaa vaihtoehtoisesti niin paikalliselle, alueelliselle kuin valtakunnallisellekin tasolle. Paikallisen puolueen perustaminen edellyttää Ruotsissa vain 50 paikkakunnan asukkaan kannatusilmoitusta. (Wörlund 2008, 201.) Kynnys paikallisen puolueen perustamiselle on maassa nähdäkseni verrattain matala. Vastaavasti Suomessa puoluetta ei ole mahdollista perustaa erikseen vain paikalliselle tai alueelliselle tasolle, eikä paikallisia puolueita siksi esiinny Suomessa.

2.1.2 Sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan käsitteen aikaisempia määritelmiä

Lyhyen valtakunnallisia poliittisia puolueita ja paikallisia puolueita koskevan katsauksen jälkeen on luontevaa siirtyä tarkastelemaan sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan käsitettä. Aiemmassa tutkimuksessa on käytetty vaihtelevasti erilaisia määritelmiä sitoutumattomista ehdokaslistoista.

Reiserin (2008, 284) mukaan käsitettä on määritelty eurooppalaisessa tutkimuksessa niin laillisen kuin nimellisenkin kriteerin avulla. Laillisella kriteerillä Reiser tarkoittaa sitä, miten kunkin valtion kansallisessa lainsäädännössä sitoutumattomat ehdokaslistat on määritelty erotuksena valtakunnallisesta tai paikallisesta puolueesta. Vastaavasti nimellisellä kriteerillä arvioitaessa oleellista on Reiserin mukaan se, tunnustautuuko ehdokaslista sitoutumattomaksi. Reiserin kuvailema nimellinen kriteeri voi täytyä esimerkiksi silloin, kun paikallisvaaleihin osallistuva ehdokaslista

ilmoittaa käyttämässään nimessä olevansa puolueista riippumaton. Nimellistä kriteeriä on pidetty jossain määrin puutteellisenä ehdokaslistojen sitoutumattomuuden arvioimiseen.

Reiser ja Holtmann (2008, 11–12) ovat pyrkineet muodostamaan kansainväliseen vertailevaan tutkimukseen soveltuvan käsitteen sitoutumattomista paikallisista ehdokaslistoista. He määrittelevät sitoutumattomiksi ehdokaslistoiksi sellaiset yksittäisessä hallinnollisessa yksikössä (kuten kunnassa) paikallisvaaleihin osallistuvat ehdokaslistat, joilla ei ole muodollista yhteyttä yhteenkään valtakunnalliseen poliittiseen puolueeseen. Nimellistä kriteeriä ei sisälly tähän määritelmään.

Reiserin ja Holtmannin määritelmässä sitoutumattoman ehdokaslistan käsite määritellään siis ennen kaikkea rajatun maantieteellisen toimijuuden ja poliittisista puolueista riippumattomuuden kautta. He katsovatkin, että sitoutumattomat ehdokaslistat ilmentävät erityistä poliittista lokalismia (tai paikallisuutta), koska listojen ehdokkaat pidättäytyvät osallistumasta ehdokkaina muihin, kuin paikallisiin vaaleihin (Reiser & Holtmann 12–13). Tässäkin määritelmässä sitoutumattomat ehdokaslistat määritellään suhteessa valtakunnallisten ja paikallisten puolueiden ehdokaslistoihin.

Dudzińska (2008, 107–108) määrittelee omassa tutkimuksessaan sitoutumattomiksi paikallisiksi ehdokaslistoiksi sellaiset listat, joilta asetetaan ehdokkaita vain yhdessä paikallishallinnon yksikössä, ilman muodollista yhteyttä valtakunnallisiin puolueisiin. Dudzińska liittää määritelmänsä myös nimellisen kriteerin ja edellyttää, että ehdokaslistan tulee tunnustautua sitoutumattomaksi. Tätä tunnustautumista Dudzińska arvioi kunkin ehdokaslistan nimen perusteella. Dudzińskan tutkimus sitoutumattomista ehdokaslistoista painottuu Puolaan ja maassa käytyihin paikallisvaaleihin.

Steyvers, Reynaer, De Ceuninck ja Valcke (2008, 173) pitävät nimellistä ulottuvuutta epätarkoituksenmukaisena kriteerinä sitoutumattomia ehdokaslistoja määriteltäessä. He korostavat, että valtakunnallinenkin puolue voi paikallisen ehdokaslistansa nimen yhteydessä käyttää harhaanjohtavasti sitoutumattomuuteen viittaavia sanoja tai ilmauksia. Steyvers ym. mainitsevat Belgian esimerkkinä maasta, jossa tällaista harhaanjohtamista on tapahtunut puolueiden toimesta.

Kaikkein niukimman määritelmän aikaisemmassa tutkimuksessa sitoutumattomille ehdokaslistoille antavat Göhlert, Holtmann, Krappidel ja Reiser (2008, 12) Saksassa toteuttamassaan tapaustutkimuksessa. Osana tutkimustaan he määrittelevät sitoutumattomiksi ehdokaslistoiksi vain sellaiset ehdokaslistat, joita ei katsota puolueiksi Saksan vaalilainsäädännössä. Siten Göhlert ym.

kytkevät määritelmänsä yksittäisen valtion kansalliseen lainsäädäntöön. Määritelmää voidaan pitää jokseenkin ongelmallisena vertailevalle tutkimukselle, jossa vertailun kohteet haetaan eri maista.

Sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja on aikaisemmassa tutkimuksessa määritelty kolmen kriteerin avulla: maantieteellisesti rajatulla toimijuudella, riippumattomuudella valtakunnallisista ja paikallisista puolueista sekä nimellisellä kriteerillä. Aiemmassa tutkimuksessa toistuvat erityisesti kaksi ensimmäistä kriteeriä, joita on käytetty eniten perusteina sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan käsitteen määrittelylle. Sen sijaan nimellisen kriteerin käyttö on kiistellympää, eikä sitä siksi ole sisällytetty kaikkiin sitoutumattoman ehdokaslistan käsitteen määritelmiin yhtä laajasti.

Oman haasteensa käsitteen määrittelylle muodostaa kunkin valtion institutionaalinen ympäristö. Erityisesti lainsäädäntö vaikuttaa siihen, esiintyykö vaaleissa valtakunnallisten puolueiden lisäksi myös paikallisia puolueita ja sitoutumattomia ehdokaslistoja. Vaalilainsäädäntö vaikuttaa esimerkiksi siihen, miten sitoutumaton ehdokaslista on mahdollista muodostaa paikallisesti. Siksi sitoutumattoman ehdokaslistan käsitteen määrittelyn yhteydessä tulee huomioida kulloinkin tarkasteltavan ehdokaslistan kansallinen konteksti ja sen vaikutus. (Holtmann ym. 2008, 128.)

2.2 Keskeiset tulokset aikaisemmasta tutkimuksesta

Seuraavaksi esittelen sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen aikaisemman tutkimuksen keskeisiä tuloksia. Euroopassa 1990- ja 2000-luvuilla tehdyissä sitoutumattomia ehdokaslistoja koskevista tutkimuksista on keskitytty erityisesti ehdokaslistojen vaalimenestyksen tarkasteluun. Näissä tutkimuksissa on vaalitutkimuksen keinoin pyritty kuvaamaan sitoutumattomien ehdokaslistojen vaalimenestystä eri aikoina. Lisäksi aikaisemmassa tutkimuksessa on tutkittu ehdokaslistojen sosiaalisia ja poliittisia profiileja. Poliittisina toimijoina ehdokaslistoja on vertailtu ensisijaisesti valtakunnallisiin ja paikallisiin puolueisiin. (Reiser & Holtmann 2008, 7–8.)

2.2.1 Sitoutumattomien ehdokaslistojen vaalimenestys ja menestystä selittäviä tekijöitä

Reiser ja Holtmann (2008, 7) ovat osoittaneet, että sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen vaalimenestys on ollut kasvava trendi monissa Euroopan maissa vuosituhannen taitteessa. Koprić (2008, 49) ja Jüptner (2008, 34–35) ovat yhdistäneet tutkimuksessaan sitoutumattomien ehdokaslistojen menestyksen Keski- ja Itä-Euroopassa paikkakunnan kokoon ja demografiseen rakenteeseen. Sekä Koprić että Jüptner päätyvät osoittamaan, että sitoutumattomat ehdokaslistat

menestyvät erityisesti pienissä ja maaseutumaaisissa kunnissa. Vastaavasti sitoutumattomien ehdokkaiden menestys jää vähäisemmäksi suurissa kaupungeissa, joissa on enemmän rakenteellisia esteitä ehdokaslistojen pärjäämiselle. Sekä Koprić että Jüptner viittaavat myös siihen, että pienillä paikkakunnilla kaikki valtakunnalliset puolueet eivät välttämättä aseta omia ehdokaslistojaan, mikä jättää tilaa sitoutumattomille paikallisille ehdokaslistoille tavoitella laajempaa kannatusta.

Paikkakunnan koon ja demograafisen rakenteen lisäksi aikaisemmassa tutkimuksessa on tarkasteltu institutionaalisen ympäristön vaikutusta sitoutumattomien ehdokaslistojen vaalimenestykseen. Suhteellisen vaalitavan ja avoimen listavaalin on osoitettu suosivan sitoutumattomia ehdokaslistoja vaalikilpailussa puolueiden kanssa (Pettai ym. 2008, 87; Dudzińska 2008, 116; Göhlert ym. 2008, 134). Vastaavasti enemmistövaalitavan ja suljetun listavaalin on katsottu suosivan lähinnä puolueita.

Itä-Euroopan valtioissa toteutetuissa tapaustutkimuksissa sitoutumattomien ehdokaslistojen menestys paikallisella tasolla on yhdistetty alueen myöhäiseen demokratisoitumiseen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Alueen yhteiskunnissa Neuvostoliiton romahdettua poliittisilta puolueilta vei aikansa saavuttaa pysyvä jalansija paikalliseen päätöksentekoon. Siksi paikallinen päätöksenteko ei muodostunut kovinkaan vahvasti puolueiden paikallisosastojen ympärille, mikä jätti tilaa sitoutumattomille ehdokaslistoille menestyä vaaleissa. (Reiser & Holtmann 2008, 7.)

Aars ja Ringkjøb (2005, 161) ovat vastaavasti selittäneet sitoutumattomien ehdokkaiden vähäistä vaalimenestystä Pohjoismaissa sillä, että pohjoismaisten yhteiskuntien poliittinen järjestelmä muotoutui puolueiden ja niiden paikallisosastojen ympärille jo varhaisessa vaiheessa. Itä-Euroopassa vastaava puoluepolitisoituminen tapahtui vasta myöhemmin 1990-luvun edetessä.

Niin ikään Keski-, Länsi- ja Pohjois-Euroopan kontekstissa toteutetuissa tutkimuksissa sitoutumattomien ehdokaslistojen nousu on yhdistetty poliittisiin puolueisiin kohdistuvan epäluottamuksen kasvuun. (Reiser & Holtmann 2008, 7) Muun muassa Pettai ym. (2008, 103) ovat osoittaneet sitoutumattomien 2000-luvun alun vaalimenestyksen selittyvän kansalaisten puolueisiin kohdistuvana kielteisenä reaktiona. Yhä useampi kansalainen on vieraantunut poliittisista puolueista ja niiden toiminnasta ja päätenyt siksi äänestämään sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja.

Kuten aikaisemmin kuvailin, Pohjoismaisen tutkimuksen vähäisyyttä on selitetty paikallisen ja valtakunnallisen päätöksenteon varhaisella puoluepolitisoitumisella jo valtioiden itsenäistymisestä lähtien. Aars ja Ringkjøb (2005, 161) muistuttavat, että lähes kaikki Pohjoismaiden kuntien

valtuutetut on valittu puolueiden ehdokkaista. He pitivät siksi ymmärrettävänä, että sitoutumattomien ehdokkaiden tai valtuutettujen tutkimusta on pidetty epäkiinnostavana. Pohjoismaissa ei myöskään ole tapahtunut sellaista radikaalia muutosta paikallisella tasolla, kuten Puolassa ja Hollannissa, joissa sitoutumattomat ehdokaslistat ovat syöneet voimakkaasti puolueiden kannatusta (Dudzińska 2008, 125; Boogers 2008, 151). Sitoutumattomat eivät siten ole saaneet myötätuulta protestimielialasta.

Vähäisessä aiemmassa pohjoismaisessa tutkimuksessa on kuitenkin onnistuttu näyttämään todeksi, että sitoutumattomat ehdokaslistat ovat pitkäaikainen ja pysyvä ilmiö alueen yhteiskunnissa. Aars ja Ringkjøb (2008, 219) korostavat, että ehdokaslistoja on asetettu ja niiltä on myös tullut valituksi ehdokkaita vuosikymmenten ajan Pohjoismaissa. Esimerkiksi Norjassa vuoden 1937 jälkeen, kaksia vaaleja lukuun ottamatta, kaikissa järjestetyissä paikallisvaaleissa sitoutumattomia valtuutettuja on tullut valituksi kuntien valtuustoihin. Aars ja Ringkjøb (2005) ovat niin ikään havainneet, että sitoutumattomat ehdokkaat menestyvät paikallisesti aina, kun heitä vain on asetettu ehdolle. Tämä kertoo Aarsin ja Ringkjøbin mukaan paljon sitoutumattomien mahdollisuuksista menestyä. Norjassa tehtyjen tutkimusten tulokset osoittavat, että sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja ei tule jättää tarkastelematta, vaikka puolueet dominoisivatkin vaaleja ja päätöksentekoa paikallisesti.

Ruotsissa tehty tutkimus on keskittynyt paikallisten puolueiden menestyksen selittämiseen. Wörlund (2008, 201) on osoittanut, että puolueisiin kohdistuva protesti kanavoituu maassa sitoutumattomien ehdokaslistojen sijasta paikallisiin puolueisiin. Paikallisten puolueiden perustaminen on tehty Ruotsin vaalilainsäädännössä verrattain helpoksi, mikä tukee Wörlundin mukaan niiden syntyä. Tästä syystä Ruotsi poikkeaa institutionaalisten olosuhteidensa vuoksi merkittävästi muista Pohjoismaista.

Länsi- ja Etelä-Euroopassa toteutetut tutkimukset ovat osoittaneet, että muutos pois perinteisten puolueiden ehdoilla toimivasta poliittisesta järjestelmästä voi tapahtua nopeasti. Tällaisen kehityksen seurauksena valtakunnallisten puolueiden merkitys ei enää ole yhtä keskeinen, kuin aikaisemmin. Italia toimii Vampan (2016, 579) mukaan esimerkkinä yhteiskunnasta, jossa tällaista kehitystä on tapahtunut. Vampan mukaan Italian ei-poluetaustaisten valtuutettujen osuus kaikista paikallisista valtuutetuista on lähes kolminkertaistunut viimeisen 20 vuoden aikana. Vampan tutkimus Italiasta osoittaa, että puolueiden keskeinen asema paikallisessa päätöksenteossa voi myös muuttua.

Reiser (2008, 284) muistuttaa, että sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen esiintyminen ja menestys vaihtelevat suuresti paitsi Euroopan maiden välillä, myös maiden sisällä eri alueilla. Joissakin kunnissa sitoutumattomat voivat menestyä erinomaisesti, kun taas toisaalla menestys jää

olemattomaksi. Tätä voidaan pitää haasteena sitoutumattomien ehdokaslistojen tutkimuksen kannalta, koska jokainen paikallinen ehdokaslista täytyy erikseen etsiä tarkasteltavaksi.

Copus ym. (2008, 266) on Reiserin jäljillä esittäessään huolensa valtakunnallisista vaalitulastoista. Tilastoissa muiden, kuin valtakunnallisten puolueiden keräämä kannatus on usein ryhmitelty Muutnimiseen kategoriaan. Copus ym. pitää tätä tilastointitapaa ongelmallisena, koska kategoria pitää sisällään paikallisten ehdokaslistojen, paikallisten puolueiden, pienpuolueiden ja yksittäisten sitoutumattomien ehdokaslistojen keräämän kannatuksen. Tätä taustaa vasten valtakunnalliset vaalitulastot esimerkiksi paikallisvaaleista eivät ensisilmäyksellä paljasta sitä, kuinka laajaa kannatusta sitoutumattomat ehdokaslistat tosiasiallisesti nauttivat eri alueilla.

2.2.2 Sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat poliittisina toimijoina

Aikaisempi tutkimus ei ole keskittynyt yksinomaan sitoutumattomien ehdokaslistojen vaalimenestyksen selittämiseen. Tutkimuksessa on pyritty selittämään ja kuvailemaan myös sitä, millaisia poliittisia toimijoita sitoutumattomat ehdokaslistat ovat. Näissä tutkimuksissa on tarkasteltu muun muassa ehdokaslistojen toteuttamia rooleja sekä poliittisia ja ideologisia suuntautumisia.

Göhlertin ym. (2008, 128) mukaan sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja voidaan pitää hybrideinä toimijoina. Vaikka ehdokaslistat usein mielletäisiin ei-puolueiksi tai puolueiden vastaisiksi toimijoiksi, tosiasiallisesti ne toteuttavat puolueiden perinteisiä rooleja ja tehtäviä. Dalton, Farrell ja McAllister (2011, 6–7) ovat määritelleet puolueiden viisi tehtävää, joita ne toteuttavat. Nämä tehtävät liittyvät vaalityön organisoimiseen, edustuksellisuuden toteuttamiseen, ideologian edustamiseen, kansalaisten intressien yhteensovittamiseen ja politiikkatoimien edistämiseen.

Kuten Göhlert ym. osoittaa, sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen voidaan katsoa toteuttavan ainakin osaa puolueiden perinteisistä tehtävistä. Myös paikalliset ehdokaslistat rekrytoivat ja asettavat ehdokkaita, sekä yhteensovittavat kansalaisten intressejä politiikkatoimiksi. Tässä yhteydessä ei tulisi vähätellä sitoutumattomien ehdokaslistojen roolia etenkin sellaisille kansalaisille ja edustuksellisia luottamustehtäviä tavoitteleville, jotka eivät halua sitoutua puolueisiin.

Toimijuuden näkökulmasta sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja erottaa puolueista niiden rajattu maantieteellinen toimijuus. Sitoutumattomat ehdokaslistat kilpailevat yleensä vain yhden paikallishallinnon yksikön alueella. Jos ehdokaslistat toteuttavat perinteisten puolueiden rooleja ja

tehtäviä, ne tekevät sitä maantieteellisesti rajatun toimijuutensa takia vain paikallisella tasolla. (Göhlert ym. 2008, 129–130.) Tämä poissulkee sitoutumattomien ehdokaslistojen tehtävistä muun muassa valtiollisiin vaaleihin ehdokkaiden rekrytoimisen, mitä puolueet tekevät.

Poliittisina toimijoina sitoutumattomiin ehdokaslistoihin on liitetty myös monia ongelmia, joita puolueisiin ei vastaavalla tavalla ole yhdistetty. Pettai ym. (2008, 93) pitää sitoutumattomien ehdokaslistojen kautta vaalien jälkeen muodostettavien poliittisten ryhmien ongelmana niiden taipumusta hajota vaalien välillä. Päätöksenteossa sitoutumattomat luottamushenkilöt kohtaavat monia sellaisia kysymyksiä, joissa puolueiden luottamushenkilöitä tukee heidän ideologinen yhtenäisyytensä. Suomen kontekstissa vastaavana tilanteena voitaisiin pitää sitoutumattoman valtuustoryhmän hajoamista ideologisiin tai poliittisiin erimielisyyksiin jonkin asian johdosta. Ryhmän hajoaminen vähentää mahdollisuuksia kansalaisten tilivelvollisuuden toteuttamiselle.

Aikaisemmassa tutkimuksessa sitoutumattomien ehdokaslistojen poliittiset ja ideologiset suuntautumisot on havaittu erittäin monipuolisiksi. Otjesin (2019, 8) mukaan sitoutumattomat ehdokkaat edustavat niin vasemmistolaista, oikeistolaista, liberaalia kuin konservatiivistakin poliittista suuntautumista. Siksi sitoutumattomia ehdokaslistoja ei Otjesin mukaan voida typistää vain yhden ideologian tai poliittisen suuntauksen edustajiksi, kuten puolueet usein typistetään.

Sitoutumattomien ehdokaslistojen välillä vallitsee eroja myöskin suhteessa siihen, toimiiko listan taustalla jokin vakiintunut institutionaalinen toimija, kuten yhdistys. Myös ehdokaslistan muodostamisen alkuperäiset syyt, listan ohjelmallinen profiili vaaleissa, suhde paikalliseen yhteisöön ja paikallisiin puolueisiin on havaittu vaihtelevan voimakkaasti. (esim. Göhlert ym. 2008, 128.)

2.2.3 Sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit ja suhtautuminen poliittisiin puolueisiin

2000-luvulla sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen tutkimus on edelleen monipuolistunut ja tutkimuksessa on ryhdytty ratkaisemaan yhä monipuolisempia tutkimusongelmia. Näissä vuosituhannen alun tutkimuksissa on pyritty ymmärtämään muun muassa sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveja pyrkiä ehdolle juuri sitoutumattomina. Myös sitoutumattomien ehdokkaiden suhtautumista valtakunnallisiin puolueisiin on tutkittu aikaisemmin. Tärkeimpänä vertailukohtana näissä tutkimuksissa on käytetty puolueiden asettamia ehdokkaita. (Angenendt 2018, 411; Aars & Ringkjøb 2008, 212.)

Aars ja Ringkjøb (2008, 212) ovat tutkineet sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveja Norjassa. Aarsin ja Ringkjøbin mukaan keskeinen motiivi sitoutumattomille ehdokkaille on halu tarjota kansalaisille vaihtoehto puolueiden äänestämiseksi. Niin ikään norjalaisia sitoutumattomia ehdokkaita on yhdistänyt kokemus siitä, että valtakunnalliset puolueet eivät kykene vastaamaan riittävästi paikallisiin kysymyksiin. Norjalaiset sitoutumattomat ehdokkaat kokevat Aarsin ja Ringkjøbin mukaan myös, että puolueiden ehdokkaat keskittyvät liikaa valtakunnallisiin kysymyksiin ja politikointiin paikallisten asioiden kustannuksella.

Vastaavasti Hollannissa Boogers (2008, 153–154) on löytänyt sitoutumattomien ehdokkaiden keskeiseksi motiiviksi halun keskittyä paikallisiin kysymyksiin valtakunnallisten kysymysten asemasta. Boogers nostaa lisäksi esiin sitoutumattomien kokemuksen valtakunnallisen päätöksenteon merkityksettömyydestä ehdokkaiden omalle asuinalueelle. Myös tyytymättömyys politiikkaan ja riippumattomuus valtakunnallisista puolueista motivoivat Boogersin mukaan sitoutumattomia.

Sitoutumattomien ehdokkaiden ja paikallisten puolueiden ehdokkaiden motiiveissa on löydetty yhteneväisyyksiä esimerkiksi Unkarissa ja Ruotsissa. Wörlundin (2008, 202) ja Soósin (2008, 82–83) tutkimuksissa paikallisten puolueiden ehdokkaiden keskeiseksi motiiviksi on osoitettu tiettyjen intressien tai sosiaalisten ryhmien asioiden ajaminen. Wörlund mainitsee tästä esimerkiksi eläkeläispuolueen, joka ajaa Ruotsissa ensisijaisesti ikäihmisten asioita. Myös vaihtoehtojen tarjoaminen perinteisille valtakunnallisille puolueille on Wörlundin ja Soósin tutkimuksissa osoitettu paikallisten puolueiden ehdokkaiden yhdeksi tärkeäksi motiiviksi.

Göhlert, Holtmann ja Krappidel (2008) esittelevät tapaustutkimuksessaan saksalaisista sitoutumattomista ehdokkaista erittäin seikkaperäisen analyysin sitoutumattomien motiiveista. Tutkimuksen aineisto on kerätty laajan kyselytutkimuksen avulla. Göhlert ym. (2008, 142–143) ryhmittelevät tunnistamansa motiivit kolmeen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän motiivit koskevat ehdokkaan suhtautumista poliittisiin puolueisiin (esimerkiksi puolueiden vieroksuminen). Toisen ryhmän motiivit koskevat paikkakuntakohtaisia erityisiä tilanteita, kuten jonkin puolueen poissaoloa paikallisella tasolla (esimerkiksi ehdokkaalle mieluisa puolue ei osallistu vaaleihin paikallisesti). Kolmannen ryhmän motiivit koskevat ehdokkaan intressejä, kuten halua edistää jotakin tiettyä asiaa.

Huomionarvoista Göhlertin ym. tutkimuksen tuloksissa on motiivien monimuotoisuus. Sitoutumatonta ehdokasta voi motivoida niin tyytymättömyys puolueisiin, kuin itselle mieluisimman puolueen puuttuminen paikallisesta vaalikilpailusta. Tulokset asettavat kyseenalaiseksi joissakin

aikaisemmissa tutkimuksissa esitetyn oletuksen siitä, että sitoutumattomat ehdokaslistat olisivat ensisijaisesti protesteja perinteisiä puolueita kohtaan (Holtmann 2008, 13).

Angenendt (2018, 411) tutkimus saksalaisten sitoutumattomien ehdokkaiden suhtautumisesta puolueisiin on niin ikään mainitsemisen arvoinen. Angenendt osoittaa tutkimuksessaan, että sitoutumattomat ehdokkaat eivät yksiselitteisesti torju puoluejärjestelmää sellaisenaan. Sen sijaan sitoutumattomien ehdokkaiden suhtautuminen puolueisiin paikallisella tasolla eroaa huomattavasti suhtautumisesta puolueisiin valtakunnallisella tasolla. Angenendtin haastattelemista ehdokkaista puolet oli erittäin tyytymättömiä puolueisiin paikallisella tasolla. Mutta vastaavasti tyytymättömyys puolueisiin valtakunnallisella tasolla oli huomattavasti vähäisempää. Angenendtin tutkimus haastaa kyseenalaistamaan sen, mille tasolle sitoutumattomien puoluekriittisyys kohdistuu. On eri asia olla tyytymätön paikallisiin puolueosastoihin ja niiden toimintaan, kuin valtakunnallisiin puolueorganisaatioihin ja esimerkiksi parlamentin jäseniin.

Aikaisempi tutkimus haastaa käsityksen sitoutumattomista ehdokaslistoista yhden asian liikkeenä tai pelkkinä puolueidenvastaisina protesteina (esim. Göhlert ym. 2008; Angenendt 2018; Boogers 2008). Vielä laajemmin olisi kuitenkin näkemykseni mukaan tutkittava sitä, millaiset asiat motivoivat kansalaisia hakeutumaan juuri sitoutumattomiksi ehdokkaiksi, vaihtoehtona puolueille.

Edellä esiteltyjä tutkimuksia lukuun ottamatta laadullisia kuvauksia sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveista ja suhtautumisesta puolueisiin on tehty vain vähän. Tutkimuksellisesti tämä on merkittävä puute, sillä motivaatiotekijöiden avulla voidaan ymmärtää sitoutumatonta ehdokkuutta sosiaalisena ja poliittisena ilmiönä. Vastaavia, poliittisten puolueiden ehdokkaiden motiiveja koskevia tutkimuksia on tehty runsaammin. Poliittisiin asemiin pyrkivien ehdokkaiden motiivien tutkimus- ja teoriaperinne on lähes kokonaan keskittynyt puolueiden asettamiin ehdokkaisiin (Balian ja Gasparyan 2017, 11-14), mikä toisaalta kertoo puolueiden yhä keskeisestä roolista demokratioissa.

2.3 Poliittisten puolueiden ehdokkaiden motiivit suomalaisessa tutkimuksessa

Kuten edellä totesin, sitoutumattomia ehdokkaita suurempi tutkimuksellinen kiinnostus on kohdistunut puolueiden asettamiin ehdokkaisiin. Aiemmassa puolueiden ehdokkaita käsittelevässä tutkimuksessa on pyritty selvittämään muun muassa kansalaisten motiiveja ryhtyä puolueiden ehdokkaiksi vaaleissa. Puolueiden ehdokkaiden motiivien tutkimisen tärkeyttä on perusteltu muun muassa sillä, että puolueiden yksi keskeisimmistä tehtävistä on ehdokkaiden rekrytoiminen ja

asettaminen ehdolle (Dalton ym. 2011, 6). Suomessakin puolueiden asettamia ehdokkaita on tutkittu aikaisemmin ja huomiota on niin ikään kiinnitetty myös ehdokkaiden motiiveihin.

Puolueiden ehdokkaita tarkastelevat tutkimukset ovat huomionarvoisia siksi, että niiden tuloksia voidaan vertailla sitoutumattomista ehdokkaista saatuihin tutkimustuloksiin. Vertailemalla esimerkiksi puolueiden ja sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveja toisiinsa voidaan paljastaa niin motiivien mahdollisia samankaltaisuuksia kuin eroavaisuuksiakin.

Tämän tutkielman kirjoittamishetkellä viimeisin suomalainen tutkimus puolueiden ehdokkaiden motiiveista on toteutettu oikeusministeriön Kuntademokratiaindikaattorit 2017 -raportin yhteydessä (Oikeusministeriö 2018, 4–5). Raportin tuloksia esittelevässä artikkelissa Kestilä-Kekkonen, Sipinen ja Tiihonen (2018, 26–30) erittelevät vuoden 2017 kuntavaaliehdokkaiden ehdokkuusmotiiveja. Aineistonsa he ovat saaneet raportin laajan ehdokkaille lähetetyn kyselytutkimuksen kautta.

Kestilä-Kekkonen ym. artikkeli antaa kokonaiskuvan siitä, millaiset motiivit ovat ohjanneet suomalaisia osallistumaan ehdokkaina vuonna 2017 käytyihin kuntavaaleihin. Vertailun vuoksi tutkijat ovat esittäneet myös vuoden 1996 kuntavaalien ehdokkaiden motiivit, jotka on tuotu Kuitusen (1999) aiemmasta tutkimuksesta. Nämä tulokset ehdokasmotiiveista vuosilta 2017 ja 1996 on esitetty oheisessa taulukossa siten, kuten sen esittävät Kestilä-Kekkonen ym. (2017, 28) artikkelissaan.

Huomionarvoista on, että tutkimuksessa aineiston keruuseen käytetty kyselylomake on lähetetty samanlaisena sekä puolueiden että valitsijayhdistysten ehdokkaille. Kaikki vastaajat ovat siten saaneet vastattavakseen identtisen kyselylomakkeen riippumatta siitä, mikä taho on asettanut vastaajan ehdokkaaksi. Tämän seurauksena kyselyn tuloksista ei myöskään ole eritelty puolueiden ehdokkaiden ja valitsijayhdistysten ehdokkaiden antamia vastauksia ehdokkuusmotiiveista. Kaikkien vastanneiden kuntavaaliehdokkaiden vastaukset on esitetty yhtenä kokonaisuutena.

Näin ollen emme kykene artikkelissa esitettyjen tutkimustulosten perusteella arvioimaan sitä, miten valitsijayhdistysten kautta asetettujen sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit eroavat puolueiden ehdokkaiden motiiveista. Tämä on valitettavaa, sillä tutkimuksen taustalla olevan kyselytutkimuksen otos on sangen laaja ja kyselyyn on voinut vastata myös sitoutumattomia ehdokkaita.

	2017	1996
Halu vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun kunnassa	85	82
Halu auttaa ihmisiä	82	81
Halu viedä eteenpäin edustamani yhteiskuntaryhmän tavoitteita	79	76
Puolueen tai ryhmän vaalimenestys näissä kuntavaaleissa	75	-
Puolueen tai ryhmän poliittisten arvojen toteutuminen	59	29
Halu tehdä työtä puolueen/valitsijayhdistyksen puolesta	55	48
Kansalaisvelvollisuuden täyttäminen	50	51
Halu vaikuttaa jonkin yksittäisen asian ratkaisuun kunnassa	49	53
Lautakuntapaikan tai muun luottamustehtävän saaminen	45	29
Halu saada puolueen ehdokaslista täyteen	30	17
Työelämässä tarvittavien taitojen ja/tai kokemuksen hankkiminen	22	-
Kouliintuminen vaativampiin poliittisiin tehtäviin	22	20

Taulukko 1. ”Miten arvioit seuraavien tekijöiden merkitystä sille, että päätit asettua ehdolle näissä kuntavaaleissa? (melko tai hyvin tärkeää, %)” (Kestilä-Kekkonen ym. 2018, 28).

Toinen huomionarvoinen kysymys on, miten hyvin kyselylomake ylipäättään sopii ehdokkaiden motiivien tutkimiseen. Valmiiden kyselylomakkeiden heikkoutena on pidetty juuri niiden taipumusta rajoittaa vastaajia, jotka joutuvat valitsemaan vain annetuista vaihtoehdoista oman vastauksensa (Eskola ja Suoranta 2003, 139). Siksi kyselylomakkeilla ehdokkaiden motiiveista saadut tutkimustulokset on mahdollista haastaa ja esittää kysymys, voitaisiinko ehdokkaiden motiiveista saada syvällisempää ymmärrystä jonkin toisen tutkimusmenetelmän avulla. Voisiko esimerkiksi sitoutumattomilla ehdokkailla olla joitakin sellaisia motiiveja, jotka eivät yleensä nouse esiin puolueiden ehdokkaiden motivaatioperustaa tutkittaessa? Aikaisemman sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveihin kohdistuvan tutkimuksen perusteella olisi vähintäänkin oletettavaa, että kriittinen suhtautuminen puolueisiin motivoisi sitoutumattomia ehdokkaita myös Suomessa.

Artikkelin ansioksi voidaan toisaalta katsoa se, että vuoden 2017 kuntavaaleihin osallistuneiden ehdokkaiden motiiveja on vertailtu vuonna 1996 toteutetun tutkimuksen tuloksiin. Näin kirjoittajat ovat pystyneet esittämään myös viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana ehdokkaiden motiiveissa tapahtuneita muutoksia, jotka jäävät vertailun perusteella vähäisiksi. (Kestilä-Kekkonen ym. 2018, 28.) Siten viime kuntavaalien ehdokkaiden motiiveihin kohdistettu tutkimus tarjoaa kattavan ja viimeaikaisen esityksen, jota vasten vertailla myös sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveja.

2.4 Miten sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen tutkimisen tärkeyttä on perusteltu?

Jos puolueet edelleen dominoivat paikallista päätöksentekoa ja vaalikilpailua suurimmassa osassa Eurooppaa, miksi sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja on ylipäättään merkityksellistä tutkia? Jokainen aihetta tutkiva joutuu perustelemaan, miksi aiheen tutkiminen on tärkeää. Seuraavaksi esittelen keskeisiä aiempia perusteluja sitoutumattomien ehdokaslistojen tutkimisen tärkeydelle.

Aikaisemmassa tutkimuksessa sitoutumattomien ehdokaslistojen tutkimista on perusteltu ennen kaikkea puolueiden kriisillä. Esimerkiksi Wörlund (2008, 195) mukaan perinteisten puolueiden kriisi on ollut käynnissä jo ainakin kolmen vuosikymmenen ajan. Eurooppalaisten puoluejärjestelmien on nähty seuraavan kehitystä, jossa kansalaisten luottamus puolueisiin entisestään heikkenee. Merkki tästä kehityksestä on puolueiden jäsenmäärän pieneneminen. Dalton ym. (2011, 10–11) kuvaileekin puolueiden käynnissä olevaa muutosta siirtymäksi massapuolueista kartellipuolueiksi.

Puolueiden kriisi heijastuu vääjäämättä myös paikalliselle tasolle. Paikallisten puolueosastojen edellytykset toimia heikkenevät käsi kädessä valtakunnallisten puolueorganisaatioiden kanssa (Wörlund 2008, 195–196). Jos puolueiden kriisi on todellisuutta, kuten aikaisemmassa tutkimuksessa usein oletetaan, avautuu paikallisessa kuin valtakunnallisessakin vaalikilpailussa mahdollisuuksia uusille tulokkaille. Tällaisia uusia tulokkaita voivat olla juuri sitoutumattomat ehdokaslistat.

Länsi- ja Keski-Euroopassa tehdyssä tutkimuksessa sitoutumattomien ehdokaslistojen tutkimisen tärkeyttä on perusteltu ehdokaslistojen menestyksen kasvulla 1990- ja 2000-luvuilla käydyissä paikallisvaaleissa (Reiser & Holtmann 2008, 7). Erityisesti, jos sitoutumattomien ehdokaslistojen menestys jatkuu nousujohteisena, niiden tutkiminen tulee aikaisempaakin tärkeämmäksi.

Copus ym. (2008, 271) puolestaan argumentoi, että myös puolueiden haastajia on tutkittava paikallisen päätöksenteon ja vaalikilpailun ymmärtämiseksi. Vastaavasti Pohjoismaissa Aars ja Ringkjøb (2005, 178) korostavat sitoutumattomien ehdokkaiden tutkimista sillä, että ehdokkaita on aina ollut läsnä pohjoismaiden paikallisvaaleissa. Siitä huolimatta sitoutumattomiin ehdokaslistoihin ei ole kohdistettu tutkimuksellista mielenkiintoa. Aars ja Ringkjøb katsovat, että erityisen suuri tarve ehdokaslistoja koskevalle tutkimukselle on Tanskassa ja Suomessa.

Vampalle (2016, 579–580) sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen tutkimisessa on kyse paikallisessa päätöksenteossa tapahtuvien muutosten ymmärtämisestä. Hän painottaa, että

sitoutumattomien ehdokkaiden tutkiminen on välttämätöntä poliittisessa edustuksellisuudessa ja osallisuudessa tapahtuvien muutosten paljastamiseksi. Kyse on Vampan mukaan samalla myös siitä, millainen rooli puolueilla on tulevaisuudessa paikallisessa päätöksenteossa muiden toimijoiden rinnalla. Aiheen tutkimuksessa on Vampalle siten kyse nykytilan lisäksi muutoksen selittämisestä.

Aiemmassa tutkimuksessa sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat on katsottu kiinnostaviksi tutkimuskohteiksi myös sellaisissa maissa, joissa niiden kannatus ei ole suurta. Copus ym. (2008, 272) korostaa, että sitoutumattomien ehdokaslistojen merkitystä ei tule arvioida vain niiden vaaleissa saavuttaman kannatuksen tai paikkamäärän perusteella. Sen sijaan ehdokaslistoilla tulee nähdä merkitystä myös laajemmin siinä, miten ehdokaslistat vaikuttavat puolueiden toimintaan vaaleissa ja päätöksenteossa. Copuksen ym. mukaan sitoutumattomat ehdokaslistat voivat muun muassa luoda poliittisille puolueille painetta omaksua joitakin sellaisia asioita tai tavoitteita, joita sitoutumattomat ehdokkaat ovat voimallisesti pitäneet vaaleissa esillä.

Itse näen tärkeäksi perusteeksi sitoutumattomien ehdokaslistojen tutkimisille niitä koskevan tiedon puuttumisen. Koska aihetta koskevaa tutkimusta on tehty verrattain vähän, puuttuu tietoa esimerkiksi sitoutumattomien ehdokkaiden toiminnasta, vaalimenestyksestä sekä poliittisista ja ideologisista suuntautumisista. Tietoa puuttuu erityisen paljon Suomesta, missä aihetta ei ole aikaisemmin tutkittu. Tähän tiedonpuutteeseen myöhemmän tutkimuksen on omalta osaltaan pystyttävä vastaamaan, jotta ymmärtäisimme paremmin sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja. Emme voi myöskään ymmärtää poliittisen järjestelmän toimintaa paikallisella tasolla kokonaisuutena, jos emme ymmärrä sitoutumattomien osuutta tästä kokonaisuudesta.

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Kroatiassa sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja tutkinut Koprić (2008, 49–50) pitää aiheen tutkimisen ongelmana kansainvälisesti jaetun teoreettisen viitekehyksen puuttumista. Koprićin mukaan aiheen tutkimus tarvitsisi huolellisesti muotoillun ja laajasti sovellettavissa olevan viitekehyksen, jonka puitteissa lähestyä sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja.

Omassa tapaustutkimuksessaan Koprić (2008, 50–51) päätyy ehdottamaan yhdistelmäteoriaa (*composite theory*) teoreettiseksi viitekehykseksi sitoutumattomien ehdokaslistojen tutkimukseen. Tämän viitekehyksen hän muodostaa systeemiteoriasta (*system theory*), uusinstitutionaalisesta teoriasta (*neo-institutional theory*), muutosteoriasta (*transition theory*) ja demokratisaatioteoriasta (*democratization theory*). Viitekehyksensä ansiona Koprić pitää sen väljyyttä ja sopivuutta monenlaisiin sitoutumattomia ehdokaslistoja käsitteleviin empiirisiin tutkimuksiin.

Viitekehyksen väljyys ja laajuus ovat myös sen heikkouksia. Neljän olemassa olevan teorian yhdistäminen viitekehykseen voi tehdä siitä liian yleisen ja siten epätarkoituksenmukaisen. Lisäksi on syytä kyseenalaistaa Koprić argumentti siitä, että sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen tutkiminen ylipäättään edellyttäisi yhtä kansainvälisesti jaettua teoreettista viitekehystä.

Koska sitoutumattomissa paikallisissa ehdokaslistoissa on kyse moniulotteisesta ilmiöstä, tulisi erilaisia lähestymistapoja soveltaa riippuen siitä, mitä osaa tutkimuskohteesta halutaan tutkia. Oman tutkimukseni tavoitteena on tuottaa kuvaus motiiveista, jotka selittävät yksilön hakeutumista sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan ehdokkaaksi. Siksi olen muotoillut tutkimukselleni teoreettisen viitekehyksen vaaliehtokkuuden motivaatioteorioista (*theories of candidate motivation*).

3.1 Vaaliehtokkuuden motivaatioteoriat

Politiikan tutkimuksen piirissä on tutkittu paljon sitä, millaiset tekijät motivoivat kansalaisia osallistumaan vaaleihin. Suurin osa tutkimuksesta ja esitetyistä teorioista ovat keskittyneet äänestäjien käyttäytymiseen ja motiiveihin äänestyspäätöksen taustalla. Sen sijaan ehdokkaaksi asettuvien osallistumista vaaleihin on tutkittu vähemmän. (Balian & Gasparyan 2017, 10.)

Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena eivät ole niinkään äänestäjien vaan sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen ehdokkaiden motiivit. Siksi myös teoreettisen viitekehyksen kannalta oleellisia ovat ehdokkaiden motiiveja selittävät teoriat, ovathan tutkimuksen kohteena ehdokkaat.

Lawless (2012, 16) pitää eräänlaisena lähtölaukauksena ehdokkuuden motivaatioperustan tutkimukseen Lasswellin tutkimusta 'poliittisesta tyypistä' (*political type*). Lasswell (1948, 20) etsii poliittisissa luottamustehtävissä toimivia henkilöitä (*political person*) ja pyrki selittämään heidän hakeutumistaan luottamustehtäviin asenteiden, persoonallisuuden ja motiivien kautta. Lasswellin esittämän teorian mukaan poliittisiin luottamustehtäviin hakeutuvat pääsääntöisesti tietyn poliittisen tyyppin edustajat. Lasswellin varhaisen tutkimuksen asettamista lähtökohdista niin tutkimus kuin esitetyt teoriat ja mallit ehdokkaiden motiiveista ovat laajentuneet merkittävästi.

Balian ja Gasparyan (2017, 11–12) luokittelevat ehdokkaiden motiiveihin keskittyvät vaaliehdokkuuden motivaatioteoriat kolmeen ryhmään. Odotusteorioiden (*expectancy theory*) mukaan ehdokkaat pyrkivät toimimaan maksimoidakseen oman etunsa toteutumisen. Ehdokkuutta harkitsevat kansalaiset arvioivat ympäristöään ja vaalikilpailun luonnetta tehdessään ratkaisunsa ehdokkuudesta. Odotusteorioiden mukaan yksilö pyrkii ehdokkaaksi poliittiseen virkaan tai luottamustehtävään silloin, kun hän katsoo valituksi tulemisen olevan kaikkein todennäköisintä. Ehdokkaan motivaatioperusta näissä odotusteorioissa on siten enimmäkseen ulkosyntyinen.

Varhaisia, 1960- ja 1970-luvuilla kehitettyjä, teorioita vaaliehdokkuudesta voidaan pitää Balianin ja Gasparyanin määrittelemään odotusteorioiden teoriaperinteeseen kuuluvina. Esimerkiksi Blackin (1972, 144) teorian mukaan yhteisön koko ja vaalien kilpailullisuus ovat sellaisia rakenteellisia vaalien olosuhteisiin vaikuttavia tekijöitä, jotka ohjaavat ehdokkaan harkintaa ehdokkaaksi ryhtymisestä. Odotusteorioissa päätös ehdokkaaksi asettumisesta typistyykin usein rationaaliseen arvioon ja valintaan, jotka tehdään kulloistenkin olosuhteiden perusteella.

Niin ikään Schlesinger (1966, 16) esittää rationaalisen valinnan mallia kaikkein selitysvoimaisimmaksi lähestymistavaksi sen ymmärtämiseksi, miksi yksilö hakeutuu ehdokkaaksi poliittiseen asemaan. Schlesingerin mukaan päätös hakeutua ehdokkaaksi on strateginen vastaus poliittiseen mahdollisuusrakenteeseen, joka edeltää vaalikilpailua. Kansalainen pyrkii todennäköisimmin ehdokkaaksi silloin, kun poliittiset ja sosiaaliset olosuhteet ovat suotuisat.

Balianin ja Gasparyanin toiseen vaaliehdokkuuden motivaatioteorioiden ryhmään kuuluvat kunnianhimoteoriat (*ambition theory*). Kunnianhimoteorioissa yksilöä, joka tavoittelee ehdokkaana poliittista virkaa tai luottamustehtävää, motivoi ensisijaisesti halu vaikuttaa politiikkaan. Voittaminen ei siten ole varhaisten ehdokkuusteorioiden selitysmallien tavoin ainoa motivaation lähde ehdokkuudelle. Sen sijaan keskiössä ovat ehdokkaan näkemykset politiikasta ja tahto muuttaa harjoitetun politiikan suuntaa yhteisössä. (Balian ja Gasparyan 2017, 12.) Kunnianhimoteoriat auttavat ymmärtämään sitä, miksi ehdokas tavoittelee vaaleissa poliittista tehtävää, vaikka voitto ja valituksi tuleminen ei olisikaan vallitsevan mahdollisuusrakenteen olosuhteissa todennäköistä.

Wittman (1977, 180–189) on vaikuttanut merkittävästi siihen, että teoriaperinne on siirtynyt eteenpäin puhtaan rationaalisen valinnan ja voiton todennäköisyyden arvioinnin varaan rakentuvista selitysmalleista. Wittmanin mukaan ehdokkuuden typistäminen rationaaliseksi valinnaksi on liian yksinkertaistavaa, koska näissä teorioissa ehdokasta motivoi vain voitto. Voitto ja valituksi tuleminen eivät kuitenkaan ole läheskään aina mahdollisia tai edes todennäköisiä lopputuloksia. Siksi Wittman esittää teoriassaan, että ehdokasta motivoivat sekä tahto voittaa että vaikuttaa politiikkaan (Wittman 1983, 142–143). Wittman luo siten eräänlaisen synteetin odotusteorioista ja kunnianhimoteorioista.

Myös Lawless (2012, 5) on kritisoinut varhaisten vaaliehdokkuuden motivaatioteorioiden tapaa typistää ehdokkaan motivaatioperusta vain kulloiseenkin mahdollisuusrakenteeseen. Poliittisilla mahdollisuusrakenteilla ei Lawlessin mukaan voida kokonaisvaltaisesti selittää yksilön ehdokkaaksi hakeutumiseen johtavia tekijöitä ja vaikuttimia. Lawless korostaa, että tutkimusta tulisi siksi laajentaa myös muiden tekijöiden, kuin mahdollisuusrakenteiden, tarkasteluun ehdokkuuden ymmärtämiseksi.

Kolmas ja viimeinen Balianin ja Gasparyanin määrittelemä vaaliehdokkuuden motivaatioteorioiden ryhmä pitää sisällään muut motivaatioteoriat (*other theories of candidate motivation*). Tähän ryhmään lukeutuvissa teorioissa ehdokkaiden motivaatioperustaa selitetään vaihtelevin tavoin, eikä teorioita yhdistä mikään yhtenäinen lähestymistapa vaikkapa odotusteorioiden tavoin (Balian & Gasparyan 2017, 12). Ryhmään lukeutuvien teorioiden kirjo on siten sangen laaja.

Esimerkiksi Besley ja Ghatak (2005, 616–636) ovat esittäneet vaaliehdokkuuden mallin, jossa ehdokkaat ovat jonkin tietyn asian tai tarkoituksen ehdoilla toimivia agentteja. Motiivi ehdokkuuden taustalla on jonkin tietyn mission täyttäminen, eikä esimerkiksi voiton tai oman edun tavoittelu. Paikallisvaaleissa tällainen missio voisi olla esimerkiksi tiettyjen intressien ohjaamana jonkin asuinalueen kaavoitukseen tai kunnassa harjoitettuun perhepolitiikkaan vaikuttaminen.

Vastaavasti O’Riordan (2013, 12) yhdistää ehdokkaiden motiivit muihin aikaisemmassa tutkimuksessa vähemmälle huomiolle jääneisiin seikkoihin, kuten maineen ja sosiaalisen aseman tavoitteluun. Ehdokkaaksi pyrkimisessä on O’Riordanille kyse tunnustuksen saamisesta yhteisössä, eikä niinkään politiikkatoimiin liittyvien muutosten ajamisesta (Balian ja Gasparyan 2017, 12-13). O’Riordanin mallin ansio on siinä, että se kääntää tutkimuksellisen huomion myös vähemmän ihanteellisiin motiiveihin, kuten ehdokkaan haluun kerätä arvostusta ja ihailua osakseen. Tällaisia motiiveja ehdokkaat eivät välttämättä tule itse tunnustaneeksi esimerkiksi kyselytutkimuksissa.

Balian ja Gasparyan päättävät ryhmittelynsä toteamukseen siitä, että yksikään aikaisemmista motivaatioteorioista ei pyri olemaan lopullinen tai kaiken kattava. Aikaisemmat teorit jättävät runsaasti tilaa myöhemmälle tieteelliselle keskustelulle ja vaihtoehtoisille selitystavoille sekä malleille vaaliehdokkuuden motivaatioperustan ymmärtämiseen. (Balian ja Gasparyan 2017, 13.)

Teoriaryhmän nimi	Ehdokkuuden motivaatioperusta	Teoriaperinteen edustajia
Odotusteoriat (<i>expectancy theory</i>)	Ehdokasta motivoi korkea mahdollisuus voittaa vaalikilpailu. Voiton todennäköisyyden määrittävät poliittiset ja sosiaaliset mahdollisuusrakenteet (kuten vaalien kilpailullisuus).	Varhaiset vaaliehdokkuuden motivaatioperustaa tutkineet tutkijat, kuten Joseph Schlesinger ja Gordon S. Black.
Kunnianhimoteoriat (<i>ambition theory</i>)	Ehdokasta motivoi jonkin tietyn politiikan ajaminen ja halu vaikuttaa harjoitetun politiikan suuntaan. Voitto tai sen todennäköisyys eivät ole ehdokkaan ainoita motivaatiotekijä.	Odotusteorian kriitikot, kuten Donald Wittman.
Muut teorit (<i>other theories of candidate motivation</i>)	Ehdokkuuden motivaatioperustaa ei voida typistää yksittäisiin tekijöihin, vaan tekijöitä on useita.	Joanna O’Riordan, Timothy Besley ja Maitreesh Ghatak, Jennifer L. Lawless.

Taulukko 2. Arpie G. Balianin ja Arman Gasparyanin vaaliehdokkuuden motivaatioteorioiden luokittelu (Balian ja Gasparyan 2017, 11–14). Käännökset englannista suomeksi tekijän omia.

3.2 Lawlessin dynaaminen malli ehdokkuuden syntyprosessista

Poliittisiin virkoihin ja luottamustoimiin pyrkivien ehdokkaiden vaikuttimia Yhdysvalloissa tutkinut Lawless (2012, 5–17) on kritisoinut voimakkaasti perinteisiä, vain ehdokasta ympäröiviä mahdollisuusrakenteita tarkastelevia teorioita. Lawless korostaa, että poliittisilla tai sosiaalisilla mahdollisuusrakenteilla ei voida kokonaisvaltaisesti selittää yksilöä ehdokkuuteen ajavia tekijöitä. Siksi Lawless ehdottaa kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa ehdokkaiden motiivien ja muiden vaikuttimien tutkimukseen, missä ehdokkaaksi hakeutuminen nähdään dynaamisena prosessina.

Lawless (2012, 18–19) muotoilee kolmitasoisien mallin dynaamisesta ehdokkuuden syntyprosessista (*candidate emergence process*). Mallissa yksilöt jaetaan vaalikelpoisiin ehdokkaksiin (*eligible candidates*), ehdokkaksiin (*candidates*) ja vaaleissa valittuihin päätöksentekijöihin (*officeholders*). Vaalikelpoiset ehdokkaat voivat hakeutua tai jättää hakeutumatta ehdokkaiksi. Mikäli vaalikelpoinen ehdokas hakeutuu ehdokkaaksi, hän osallistuu vaalikilpailuun. Vaalikilpailun voittaessaan ehdokkaasta tulee vaaleilla valittu päätöksentekijä. Vastaavasti vaaleilla valittu päätöksentekijä voi myöhemmin hakeutua uudelleen ehdokkaaksi nykyiseen tehtäväänsä, pyrkiä ehdokkaaksi korkeampaan tehtävään tai vetäytyä poliittisista luottamustehtävistä kokonaan. Jokaisella tasolla yksilöön vaikuttaa erilaisia tekijöitä, jotka määrittävät sen, eteneekö yksilö mallin seuraavalle tasolle.

Ensimmäisellä mallin tasolla vaalikelpoisiin ehdokkaksiin vaikuttaa ennen kaikkea orastava poliittinen kunnianhimo (*nascent political ambition*). Orastavaan poliittiseen kunnianhimoon vaikuttavat ympäröivän yhteisön demograafiset piirteet, yksilön perheen sosiaalinen ja taloudellinen asema, yksilön ammatillinen tausta ja poliittiset asenteet sekä mielipiteet. Orastava poliittinen kunnianhimo käynnistää vaalikelpoisessa ehdokkaassa harkinnan siitä, hakeutuuko yksilö ehdokkaaksi vaaleihin. Vaikka orastava poliittinen kunnianhimo käynnistää harkinnan ehdokkaaksi hakeutumisesta, huomionarvoista on, että se ei välttämättä johda ehdokkuuteen. (Lawless 2012, 19–23.) Lawlessin mukaan tietyt aiheimotivaatiot (*issue motivation*), kuten halu vaikuttaa tiettyyn politiikkaan, usein vahvistavat yksilön orastavaa poliittista kunnianhimoa (Lawless 2012, 137). Mallin ensimmäisellä tasolla poliittisilla ja sosiaalisilla mahdollisuusrakenteilla on vain vähän merkitystä suhteessa ehdokkaan tekemiin ratkaisuihin.

Mallin ymmärtämiseksi oleellista on hahmottaa, että vaalikelpoiset ehdokkaat eivät vielä ole ehdokkaita sanan varsinaisessa merkityksessä, vaan potentiaalisia ehdokkaita. Yksilöt Lawlessin mallin ensimmäisellä tasolla ovat siten jokseenkin harhaanjohtavasti nimetty 'vaalikelpoisiksi

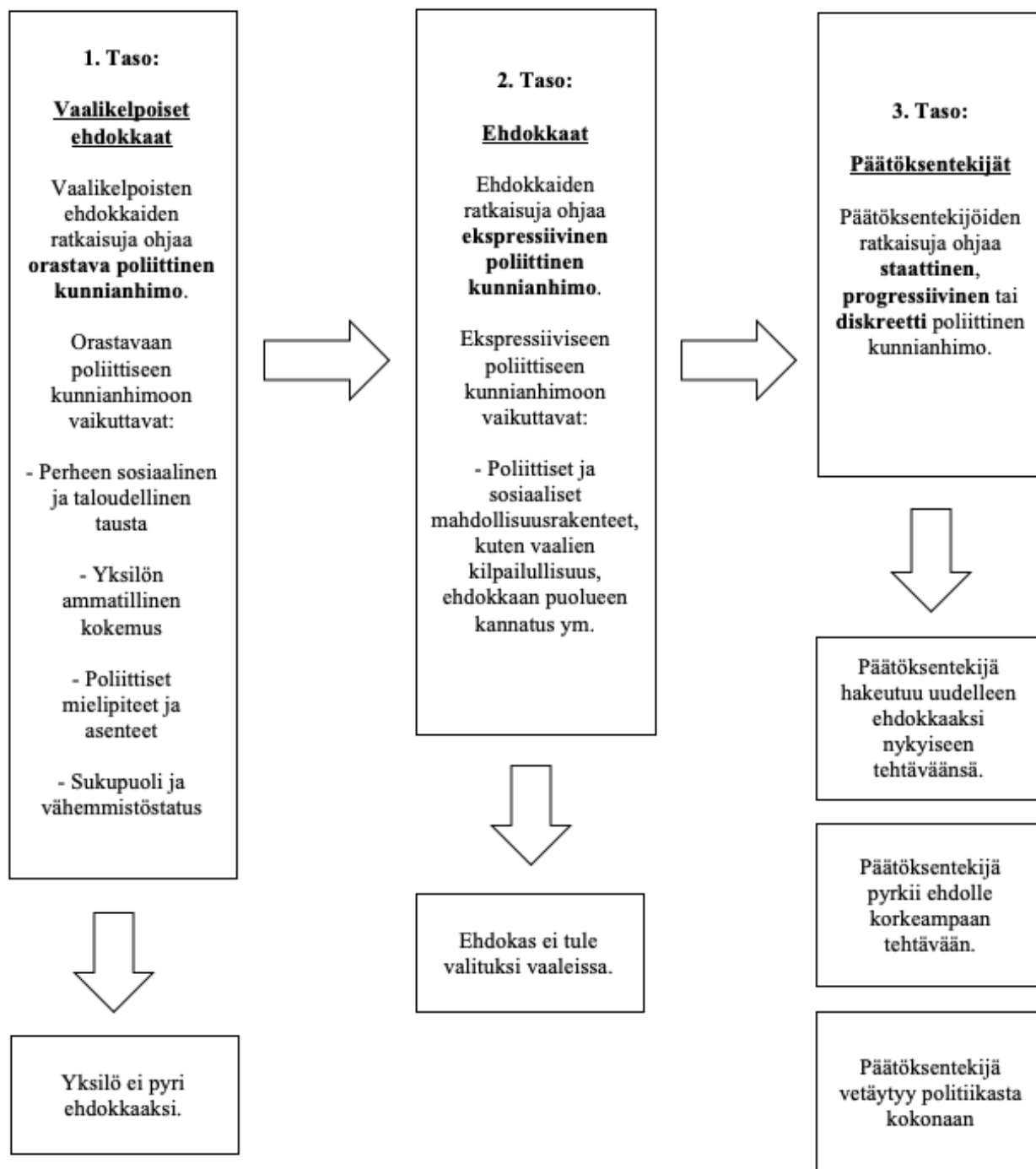
ehdokkaiksi'. Ensimmäisellä tasolla yksilöiden kutsuminen esimerkiksi 'vaalikelpoisiksi kansalaisiksi' (*eligible citizens*) olisi ollut tulkinnallisten epäselvyyksien ja väärinymmärrysten välttämiseksi tarkoituksenmukaisempaa, koska kyseiset yksilöt vasta harkitsevat ehdokkuutta.

Mallin toisella tasolla riittävän vahvan orastavan poliittisen kunnianhimon omaava yksilö on jo hakeutunut ehdokkaaksi poliittiseen tehtävään. Tällä tasolla ehdokkaalle kehittyy ekspressiivinen kunnianhimo (*expressive ambition*), joka välittyy ehdokkuuden kautta myös ulospäin. Orastava poliittinen kunnianhimo on edellytys ekspressiivisen kunnianhimon kehittymiselle. Tähän ekspressiiviseen kunnianhimoon vaikuttavat pääsääntöisesti poliittiset ja sosiaaliset mahdollisuusrakenteet. Nämä mahdollisuusrakenteet vaikuttavat lisäksi ratkaisevasti siihen, voittaako vai häviääkö ehdokas vaalikilpailun. Jos vaalikilpailu päättyy ehdokkaan kannalta suotuisasti, tulee hänestä vaaleilla valittu päätöksentekijä. (Lawless 2012, 19–23.)

Mallin kolmannella tasolla vaaleissa valituksi tullut päätöksentekijä joutuu tekemään ratkaisun siitä, pyrkiikö uudelleen nykyiseen tehtäväänsä vai hakeutuuko yksilö korkeampaan luottamustehtävään tai vetäytyy kokonaan poliittisista luottamustehtävistä. Ratkaisua tehdessään päätöksentekijää ohjaa joko staattinen kunnianhimo (*static ambition*), progressiivinen kunnianhimo (*progressive ambition*) tai diskreetti kunnianhimo (*discrete ambition*). Staattisen kunnianhimon ohjaamana päätöksentekijä hakeutuu uudelleen nykyiseen tehtäväänsä, progressiivisen kunnianhimon ohjaamana korkeampaan tehtävään ja diskreetin kunnianhimon ohjaamana päätöksentekijä vetäytyy politiikasta. (Lawless 2012, 17–19.) Kolme kunnianhimon muotoa ennakoivat päätöksentekijän tekemää ratkaisua.

Merkittävin Lawlessin mallin lisäarvo suhteessa aikaisemmin esitettyihin malleihin on nähdäkseni ehdokkaaksi hakeutumisen ymmärtäminen dynaamisena prosessina. Malli kuvaa yksilön matkaa potentiaalisesta ehdokkaasta ehdokkaaksi ja edelleen vaaleilla valituksi päätöksentekijäksi. Jokaisella mallin tasolla yksilöön vaikuttavat ja yksilöä motivoivat erilaiset tekijät. Orastava kunnianhimo on pääasiassa yksilön taustan ja ajatusten määrittämää, kun taas ehdokkuus on vaiheena voimallisemmin mahdollisuusrakenteiden sanelemaa. Siten Lawless yhdistelee mallissaan taitavasti niin odotusteorioiden kuin kunnianhimoteorioiden elementtejä.

Lopputuloksena syntyy malli, joka mahdollistaa ehdokkaaksi pyrkivien yksilöiden tutkimisen ehdokkuuden syntyprosessin eri vaiheissa. Lawless korostaakin, että myös niitä yksilöitä, jotka eivät koskaan hakeudu asiaa harkittuaan ehdokkaiksi, olisi tärkeää tutkia (Lawless 2012, 6).

Taulukko 3. Jennifer L. Lawlessin dynaaminen malli ehdokkuuden syntyprosessista (Lawless 2012, 14–24). Käännökset englannista suomeksi tekijän omia.

3.3 Sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan käsite

Tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen esittelyn yhteydessä on tarpeen määritellä myös käyttämäni sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan käsite. Edellisessä pääluvussa kuvasin sitä, miten eri tavoin aikaisemmassa tutkimuksessa käsitettä on määritelty. Maantieteellinen, laillinen ja nimellinen ulottuvuus ovat olleet keskeisimpiä käsitteen määrittelyyn sovellettuja kriteerejä.

Käytän tutkimuksessani jo aikaisemmin esittelemääni Reiserin ja Holtmannin (2008, 11–12) vertailevaan tutkimukseen soveltuvaa käsitettä sitoutumattomista paikallisista ehdokaslistoista. Reiser ja Holtmann määrittelevät sitoutumattomaksi paikalliseksi ehdokaslistaksi sellaisen yksittäisessä hallinnollisessa yksikössä paikallisvaaleihin osallistuvan ehdokaslista, joilla ei ole muodollista yhteyttä yhteenkään valtakunnalliseen poliittiseen puolueeseen. Suomen kontekstissa yksittäisellä hallinnollisella yksiköllä tarkoitan kuntaa ja paikallisvaaleilla kuntavaaleja.

Kaikista vaihtoehtoisista käsitteistä olen päätenyt käyttämään Reiserin ja Holtmannin määritelmää siksi, että käsitettä on jo aikaisemminkin sovellettu Euroopassa toteutetuissa tapaustutkimuksissa. Lisäarvoa käsitteen käyttämiselle tuo myös sen käyttökelpoisuus vertailevaan tutkimukseen. Näin saavuttamiani tutkimustuloksia voidaan myöhemmin hyödyntää myös vertailevan tutkimuksen tarkoituksiin. Liian kontekstisidonnaisen käsitteen ongelmaksi voisi muodostua juuri soveltumattomuus vertailevaan tutkimukseen, mikä rajoittaisi tutkimustulosteni hyödyntämistä.

Reiserin ja Holtmannin (2008, 11–12) sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan käsitteeseen ei sisälly nimellistä ulottuvuutta. Pidän nimellisen ulottuvuuden arvioimista Suomen kontekstissa epätarkoituksenmukaisena, koska ehdokaslistojen sitoutumattomuus käy ilmi jo niiden erityisestä organisaatiosta, joka poikkeaa merkittävästi puolueorganisaatioista.

Sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat esiintyvät Suomessa valitsijayhdistysten perustamina yhteislistoina. Ehdokaslistat ovat siten toimijoina täysin irrallaan ja itsenäisiä poliittisista puolueista. Siksi sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen riippumattomuus puolueista ilmenee jo niiden itsenäisestä organisaatiomuodosta, eikä nimellisen kriteerin arvioimiselle ole tarvetta.

3.4 Viitekehys osana tutkimusta

Tutkimukseni kannalta viitekehysten keskeisimmät osat ovat vaaliehdokkuuden motivaatioteorioista kunnianhimoteoriat (*ambition theory*) ja Lawlessin malli ehdokkuuden dynaamisesta syntyprosessista. Sekä kunnianhimoteorioissa että Lawlessin mallissa oletetaan, että ehdokkaan motiiveilla on merkitystä yksilön ratkaisussa pyrkiä ehdokkaaksi poliittiseen asemaan. Siten nämä viitekehykseni osat ohjaavat tutkimaan juuri ehdokkuuden taustalla vaikuttavia motivaatiotekijöitä.

Mainitut teoreettisen viitekehykseni osat ohjaavat voimakkaimmin tutkimukseni näkökulmaa, joka ilmenee keskittymisenä ehdokkaiden motiiveihin muiden asioiden, kuten mahdollisuusrakenteiden, sijaan. Asettamastani teoreettisesta viitekehyksestä olisi mahdollista muotoilla myös vaihtoehtoisia lähestymistapoja tai näkökulmia ehdokkuuden syntyprosessiin, kuin motiiveihin keskittyminen.

Katson, että mahdollisuusrakenteiden tai ehdokkaan sosiaalisen taustan arvioiminen suhteessa ehdokkuuspäätökseen edellyttäisi erilaista tutkimusasetelmaa ja -strategiaa, kuin minkä olen tälle tutkimukselleni asettanut. Lähestymistapaani voi perustellusti kritisoida suppeaksi, kun tarkastelen ainoastaan kansalaisen ehdokkuusmotiiveja, enkä esimerkiksi yksilön taloudellista asemaa.

Katson kuitenkin, että kaikkien ehdokkuuden motivaatioteorioiden näkökulmien huomioiminen ja tutkiminen ei ole tarkoituksenmukaista maisteritutkielman tasoisessa tutkimustyössä. Siksi tutkimuskohteen lähestyminen kunnianhimoteorioiden ja Lawlessin mallin ohjaamina on perusteltu ratkaisu ennen kaikkea tutkimustyön odotetun laajuuden ja tavoitteiden kannalta.

Eskolan ja Suorannan (2003) mukaan teoreettinen viitekehys ohjaa tutkijaa kohti uutta tietoa. Niin ikään Eskolan ja Suorannan mukaan tutkimuksen tuloksia pitäisi arvioida suhteessa asetettuun teoreettiseen viitekehykseen. Siksi tulen myöhemmin arvioimaan tutkimustuloksiani ensisijaisesti suhteessa kunnianhimoteorioihin, joissa tietyn politiikan ajaminen ja halu vaikuttaa politiikan suuntaan oletetaan ehdokasta motivoiviksi keskeisimmiksi tekijöiksi.

4 SITOUTUMATTOMAT PAIKALLISET EHDOKASLISTAT SUOMESSA

Aikaisempaa tutkimusta ja teoreettista viitekehystä käsittelevien lukujen jälkeen esittelen sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja Suomen kontekstissa. Selostan ensin, mitä ehdokaslistan perustaminen edellyttää maan vaalilainsäädännön johdosta. Käyn läpi lyhyesti myös sitoutumattomien ehdokaslistojen vaalimenestystä 2000-luvulla Suomessa.

Pääluvun lopuksi arvioin suomalaista sitoutumattomuutta aikaisemman kansainvälisen tutkimuksen valossa. Edellä mainitut seikat on tarkoituksenmukaista esitellä sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen suomalaisen kontekstin hahmottamiseksi. Tämän pääluvun jälkeen siirryn käsittelemään tutkimuksen varsinaista tutkimusstrategiaa ja -asetelmaa.

4.1 Sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan perustaminen

Pääsääntöisesti edustuksellisessa demokratiassa ehdokkaita vaaleihin asettavat puolueet. Puolueiden keskeisiin tehtäviin kuuluu lähes kaikkialla maailmassa kansalaisten rekrytoiminen ja asettaminen ehdokkaiksi niin paikallisiin, alueellisiin kuin valtiollisiinkin luottamustehtäviin (Dalton ym. 2011, 6–7). Myös Suomessa selvä enemmistö ehdokkaista asetetaan valtakunnallisten puolueiden toimesta.

Kunkin valtion kansallisessa lainsäädännössä määritellään myös vaihtoehtoisia tapoja asettaa ehdokkaita vaaleihin. Tällöin ehdokkaan asettaa jokin muu toimija, kuin rekisteröitynyt poliittinen puolue. Tämän tutkimuksen yhteydessä on oleellista tarkastella sitä, miten Suomessa voidaan muodostaa sitoutumaton paikallinen ehdokaslista ehdokkaiden asettamiseksi kuntavaaleihin.

Suomessa kuntalaiset voivat asettaa ehdokkaan kuntavaaleihin perustamansa valitsijayhdistyksen avulla. Valitsijayhdistyksen perustaminen vaatii vähintään kymmenen äänioikeutetun kuntalaisen tekemää kirjallista kannatusilmoitusta asetettavan ehdokkaan puolesta (Vaalilaki 1998/714 § 150). Valitsijayhdistystä ei rekisteröidä puolueen tavoin ja valitsijayhdistys voi asettaa ehdokkaan vain kulloinkin käytäviin kuntavaaleihin. Seuraavia vaaleja varten yhdistys on perustettava uudelleen.

Vähintään kymmenen kannatusilmoitusta valitsijayhdistyksen perustamiseksi on välttämätön edellytys, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, kaikenkokoisissa kunnissa. Poikkeuksen muodostavat alle 1 500 asukkaan ja 1 500–2 000 asukkaan kunnat, joista ensimmäisessä riittää kolme

ja jälkimmäisessä viisi äänioikeutetun kuntalaisen kannatusilmoitusta (Vaalilaki 1998/714 § 150). Kukin valitsijayhdistys voi asettaa vain yhden ehdokkaan kulloinkin käytäviin kuntavaaleihin.

Valitsijayhdistykset voivat omalla ilmoituksellaan muodostaa yhteislistan. Yhteislistalle voidaan ehdottaa yhteistä nimeä, jota listasta käytetään vaalien yhteydessä. Yhteislistat kokoavat kaikki samanmieliset valitsijayhdistykset yhdelle ehdokaslistalle (Vaalilaki 1998/714 § 156).

Yhteislistan muodostamalla valitsijayhdistykset pyrkivät paitsi esiintymään yhdessä, myös erottautumaan puolueiden ehdokaslistoista. Koska vaalitapa kuntavaaleissa on suhteellinen avoin listavaali, lisää yhteislistan muodostaminen myös ehdokkaiden mahdollisuuksia tulla valituiksi valtuustoon. Vaalien jälkeen yhteislistalta valitut valtuutetut voivat muodostaa niin ikään yhteisen valtuustoryhmän. Yhteisen sitoutumattoman valtuustoryhmän puitteissa yhteislistan muodostamisella aloitettu vaikuttamistyö voi jatkua kunnallisessa päätöksenteossa.

Tässä tutkimuksessa sitoutumattomilla paikallisilla ehdokaslistoilla tarkoitetaan juuri valitsijayhdistysten muodostamia yhteislistoja. Tarkastelun ulkopuolelle on tietoisesti jätetty sellaiset ehdokkaat, jotka pyrkivät yksittäisen valitsijayhdistyksen kautta valtuustoon. Yhteislistan muodostaminen edellyttää voimakkaampaa poliittista organisoitumista, kuin itsenäinen ehdokkuus. Toisinaan voi myös olla, että joitakin valitsijayhdistyksiä ei haluta ottaa mukaan yhteislistalle.

Kansainvälisesti vertailtuna kynnys sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan muodostamiseen on Suomessa matalalla. Kymmenen äänioikeutetun kuntalaisen kannatusilmoituksen vaatimus on vakio riippumatta kunnan asukasluvun suuruudesta (poikkeuksena edellä mainitut kaikkein pienimmät kunnat, joiden osalta lain pääsääntöön on tehty lieventäviä poikkeuksia).

Esimerkiksi Tšekissä kannatusilmoitusten määrä on sidoksissa kunnan väkilukuun – mitä enemmän asukkaita kunnassa on, sitä enemmän myös kuntalaisten kannatusilmoituksia tarvitaan valitsijayhdistyksen perustamiseen (Jüptner 2008, 24-26). Vastaavasti Suomessa sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan perustamisen kynnys on yhtä matalalla niin Keravalla kuin Helsingissäkin.

Aikaisemmassa tutkimuksessa on osoitettu, että puolueet ovat pyrkineet 1990- ja 2000-luvuilla useissa Euroopan maissa vaikeuttamaan sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen perustamista lainsäädäntöä muuttamalla. Vaalikilpailun sääntöjä peukaloimalla puolueet ovat yrittäneet estää uusien haastajien mukaantulon vaalikilpailuun. Tällaisesta toiminnasta havainnollistavana

esimerkkinä toimii Viro, jossa puolueet ovat järjestelmällisesti pyrkineet muuttamaan lainsäädäntöä niin, että sitoutumattomien ehdokaslistojen perustaminen olisi vaikeampaa. (Pettai 2008, 85-86.) Suomessa vastaavasta toiminnasta ei ole merkkejä, ainakaan viime vuosikymmeniltä. Lainsäädäntö valitsijayhdistysten perustamisesta on pysynyt pitkään muuttumattomana.

4.2 Sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen vaalimenestys Suomessa 2000-luvulla

Sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen vaalimenestyksen arvioimiseksi on tarkasteltava 2000-luvulla Suomessa järjestettyjen kuntavaalien tuloksia. Ajanjaksolla on käyty yhteensä viidet kuntavaalit, joista jokaisessa on ollut ehdolla myös sitoutumattomia ehdokkaita.

Tilastokeskuksen tilastoissa muiden, kuin valtakunnallisten poliittisten puolueiden vaaleissa keräämä kannatus esitetään Muut-kategoriassa (Tilastokeskus 2020). Esitystapa tekee sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen menestyksen tarkastelemisen haastavaksi, koska kategoria pitää sisällään myös yksittäisten valitsijayhdistysten ja eduskunnan ulkopuolisten pienpuolueiden ehdokkaat. Tällaisia marginaalisia pienpuolueita ovat muun muassa eläinoikeuspuolue ja itsenäisyyspuolue.

Sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen vaalimenestyksen arvioimiseksi etsin ensimmäiseksi Tilastokeskuksen kuntavaalien tuloksia koskevista tilastoista ne kunnat, joissa Muut-kategoriaan lukeutuvat ehdokkaat olivat keränneet kannatusta. Tämän jälkeen kävin jokaisen näistä kunnista yksi kerrallaan läpi ja erottelin sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen kannatuksen pienpuolueiden ja yksittäisten sitoutumattomien ehdokkaiden kannatuksesta. Koostin tiedot taulukkoon, joka on esitetty ohessa (ks. Taulukko 4.). Taulukon perusteella sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen kannatus on ollut 2000-luvulla järjestetyissä kuntavaaleissa laskevaa.

Kuitenkin niin asetettujen sitoutumattomien ehdokkaiden kuin valittujen valtuutettujenkin määrissä tapahtui muutos vuoden 2017 kuntavaaleissa edellisiin kuntavaaleihin verrattuna. Sitoutumattomia ehdokkaita asetettiin enemmän ja valituksi tuli useampi sitoutumaton ehdokas, kuin edellisissä vuoden 2012 kuntavaaleissa. Vielä on liian ennenaikaista sanoa, onko tämä muutos vain vaalikohtaista, vai kenties merkki pysyvämmästä muutoksesta. Matkaa vuosituhaten ensimmäisten kuntavaalien lukuihin on kuitenkin vielä huomattavan paljon.

Kuntavaalit	2000	2004	2008	2012	2017
Ehdokkaita	1 665	1 445	1 129	787	805
Valtuutettuja	480	420	286	185	226

Taulukko 4. Yhteenveto sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen ehdokkaiden ja listoilta valittujen valtuutettujen kokonaismääristä Suomessa 2000-luvulla järjestetyissä kuntavaaleissa (Tilastokeskus 2020).

Keräsin Tilastokeskuksen kuntavaalitilastoista vielä erilliseen taulukkoon ne kunnat, joissa sitoutumattomilta paikallisilta ehdokaslistoilta tuli vuoden 2017 kuntavaaleissa valituksi yksi tai useampi valtuutettu. Yhteenveto näistä kunnista, niiden sitoutumattomien ehdokaslistojen nimistä, kannatuksesta ja paikkamääristä löytyy tämän tutkielman liitteistä (ks. Liite 1.). Kokoamani taulukon avulla on mahdollista tarkastella sitä, miten sitoutumattomat paikalliset valtuutetut hajautuvat alueellisesti eri puolille Suomea vuonna 2017 käytyjen kuntavaalien seurauksena.

Laatimani yhteenvedon perusteella sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen kautta valtuutettuja valittiin vuoden 2017 vaaleissa 57 Suomen kunnassa. Suurin osa vaalituloksen perusteella muodostetuista sitoutumattomista valtuustoryhmistä on pieniä 1-4 valtuutetun ryhmiä. Kuitenkin myös poikkeuksia löytyy. Esimerkiksi Kärkölässä, Tuusulassa ja Kruunupyysissä sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen kautta valittiin jopa 10-15 valtuutettua. Näiden sitoutumattomien valtuutettujen lukumäärä vastaa voimasuhteiltaan suurimpien valtakunnallisten poliittisten puolueiden kuntakohtaisia paikkamääriä.

4.3 Sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen menestys aikaisemman tutkimuksen valossa

Aikaisemmassa pohjoismaisessa tutkimuksessa on tehty kolme keskeistä huomiota sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen menestyksestä Pohjoismaissa. Sitoutumattomilla paikallisilla ehdokaslistoilla on havaittu olevan pitkät perinteet, listojen kannatuksen on osoitettu vaihtelevan paljon vaalien välillä ja listat keräävät pääsääntöisesti valtakunnallisia poliittisia puolueita pienemmän kannatuksen (Almeida 2008, 241; Reiser 2008, 287; Aars ja Ringkjøb 2005, 161).

Edellä esitetty yhteenveto sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen vaalimenestyksestä Suomessa 2000-luvuilla järjestetyissä kuntavaaleissa vastaa aikaisemmassa Pohjoismaisessa

tutkimuksessa saatuja tuloksia. Myös Suomessa ehdokaslistojen kautta on asetettu ehdokkaita jo useita vuosikymmeninä ja ne ovat keränneet vaihtelevasti kannatusta kulloisissakin kuntavaaleissa.

Aivan, kuten Norjassakin, myös Suomessa valtakunnalliset puolueet hallitsevat myös kuntien päätöksentekoa (Aars ja Ringkjøb, 2005 161). Tätä on aikaisemmassa tutkimuksessa selitetty Pohjoismaiden paikallisen päätöksenteon varhaisella puoluepolitisoitumisella 1900-luvulla (Wörlund 2008, 196–197), mikä on jättänyt vähemmän tilaa muille poliittisille toimijoille saavuttaa merkittävää kannatusta kuntavaaleissa. Silti sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat eivät ole kadonneet vaalikilpailusta. Ehdokaslistat mobilisoivat edelleen kansalaisia ja keräävät kannatusta.

Aikaisempi tutkimus muualta Euroopasta (esim. Reiser 2008, 289) on osoittanut, että sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen kannatus hajautuu valtioiden sisällä eri alueille. Pääsääntöisesti ehdokaslistat ovat menestyneet parhaiten pienissä, maaseutumaisissa kunnissa.

Tilastojen valossa myös Suomessa ehdokaslistojen kannatus hajautuu voimakkaasti, eikä sitoutumattomien ehdokaslistojen suosio ole yhdenmukaista kaikkialla Suomessa. Samaan aikaan, kun vuoden 2017 vaalien jälkeen 57 kunnassa toimii sitoutumattomia valtuutettuja, ei 254 suomalaisen kunnan valtuustoon valittu yhtään sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan ehdokasta.

Huomionarvoista Suomen osalta on lisäksi se, että edellä esitettyjen tilastojen perusteella sitoutumattomat ehdokaslistat vaikuttaisivat menestyvän myös muualla, kuin pienissä kunnissa. Esimerkiksi Järvenpäässä, lähes 45 000 asukkaan kaupungissa, sitoutumaton Järvenpää Plus - yhteislista saavutti vuoden 2017 kuntavaaleissa kahdeksan paikkaa valtuustoon. Sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja ei siten voida Suomessa typistää vain pienten paikkakuntien ilmiöksi.

Tilastollinen analyysi sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen merkityksestä ei kuitenkaan kerro mitään siitä, miksi sitoutumattomia ehdokaslistoja on ylipäättään kunnissa päädytty perustamaan kuntalaisten toimesta. Onko listoissa kyse yhden asian ajamisesta, reaktiosta jonkin poliittisen puolueen poissaoloon vaalikilpailusta vai reaktiosta puolueiden toimintaan?

Edellä mainittuihin kysymyksiin vastaaminen edellyttäisi sellaista laadullista tutkimusta, jossa sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja tarkasteltaisiin myös muilla, kuin tilastollisilla menetelmillä. Osin sellaisesta tutkimuksesta on kyse myös tässä tutkielmassa. Tilastolliset

menetelmät eivät paljasta esimerkiksi motiiveja valitsijayhdistysten tai yhteislistojen perustamisen taustalla. Joitakin havaintoja kokoamani tilastoaineiston perusteella voidaan kuitenkin tehdä.

Sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen nimiä vuoden 2017 kuntavaaleissa tarkastelemalla voidaan todeta, että lähes kaikki ehdokaslistat ovat ottaneet nimeensä sen paikkakunnan nimen, jossa osallistuvat vaalikilpailuun (esimerkiksi Pro Veteli ja Meidän Tammela). Moni ehdokaslista on ottanut nimeensä myös sitoutumattomat-sanan erottautuakseen puolueiden ehdokaslistoista (esimerkiksi Taivalkosken sitoutumattomat ja Pertunmaan sitoutumattomat). Harvinaisempiakin nimiä sitoutumattomille ehdokaslistoille on otettu, kuten Kyykystä ylös -yhteislista Kihniössä, 3D-ryhmän yhteislista Rautalammella ja Vapaa yhteistoiminta -yhteislista Kemiönsaaressa.

Joidenkin ehdokaslistojen nimi heijastelee sitä toimintatapaa, jota ehdokaslistan ehdokkaat haluavat edustaa. Esimerkiksi Kaavissa sitoutumaton paikallinen ehdokaslistalle on annettu nimi Rakentava Kaavi. Myös puolueista poikkeaviin liikkeisiin on tehty viittauksia, kuten Lappeenrannan Sitoutumaton kansaliike MYÖ ry -yhteislista ja Hirvensalmen ItsenäinenKuntaLiike (sic.).

Pääsääntöisesti kussakin tarkastelemassani kunnassa asetettiin vuoden 2017 vaaleihin vain yksi sitoutumaton ehdokaslista, mutta poikkeuksiakin löytyy. Kittilässä kuntavaaleihin osallistui kaksi yhteislistaa Oikeudenmukainen Kittilä ja Kuntalaislista, joista molemmat myös keräsivät kannatusta ja saivat ehdokkaita läpi kunnanvaltuustoon. Niin ikään Tampereella paikkakunnan kaksi yhteislistaa, Tampereen puolesta ja Vaihtoehto Tampere, keräsivät molemmat huomattavan kannatuksen.

Sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen nimet vahvistavat aikaisemmassa tutkimuksessa ilmiöön liitetyn paikkakuntasidonnaisuuden ja pyrkimyksen erottautua puolueista. Nimet heijastelevat myös aikaisemman tutkimuksen havaitsemaa sitoutumattomien ehdokaslistojen pyrkimystä esiintyä riippumattomuuden ja parempien toimintatapojen edustajina päätöksenteossa (Göhlert ym. 2008, 129). Nimiensä perustella suomalaiset sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat tavoittelevat osallistumista vain paikalliseen päätöksentekoon kuntatasolla valtakunnallisen vaikuttamisen sijaan. Tämä vahvistaa edelleen oletusta ehdokaslistojen paikallisuudesta.

5 TUTKIMUSASETELMA JA -STRATEGIA

Tässä pääluvussa kuvaan tutkimukseni tutkimusasetelman ja -strategian. Aloitan pääluvun määrittelemällä tutkimusongelman sekä -kysymykset, joihin pyrin tutkimuksellani vastaamaan. Lopuksi perustelen valintani aineiston keräämiseen ja aineiston analyysiin käyttämistä menetelmistä. Tutkimusasetelmani muotoilussa olen soveltanut Yinin (2014, 29) esitystä tapaustutkimuksen tutkimusasetelmasta ja asetelman keskeisistä osista (*case-study research design*).

5.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tutkimuskohteena ovat sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat. Tutkimuskohdetta ei ole aikaisemmin tutkittu Suomen kontekstissa. Tutkimuksen puutteesta seuraa myös laaja tutkimuskohdetta koskeva tiedon puute. Koska tietoa puuttuu paljon ja sitoutumattomat paikalliset ehdokaslistat ovat aiemman kansainvälisen tutkimuksen valossa monimutkainen ilmiö, on tutkimuskohdetta jäsenneltävä ja rajattava huomattavasti mielekkään tutkimuksen toteuttamiseksi.

Katson, että tutkimuskohteesta on myöhemmän tutkimustulosten analysoinnin kannalta mielekästä valita sellainen osa, jota on tutkittu aiemmin vähintään kansainvälisessä tutkimuksessa. Näin tässä tutkimuksessa saavutettuja tuloksia on mahdollista arvioida suhteessa aikaisemmin saavutettuihin tutkimustuloksiin. Tämän tutkielman toisessa luvussa on esitelty laajasti sitä, miltä osin tutkimuskohdetta on aikaisemmin tutkittu, joten tässä alaluvussa asiaan ei enää uudelleen palata.

Kuten tutkielmani toisessa luvussa selostan, moni tutkimuskohdetta aikaisemmin käsitellyt tutkija on kohdistanut kiinnostuksensa sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen kautta vaaleihin osallistuviin ehdokkaisiin. Tutkimuksen kohteena ei tällöin ole ollut niinkään lista kokonaisuutena, vaan listan muodostavat ehdokkaat. Rajaen myös oman tutkimukseni koskemaan ehdokkaita.

Sitoutumattomien ehdokkaiden motiivien tutkiminen on mielestäni kiinnostavaa siksi, että motiivien paljastaminen auttaa ymmärtämään sitoutumattomuutta vaihtoehtona vaaliosallistumiselle poliittisen puolueen ehdokkaana. Sitoutumattomien ehdokkaiden motivaatioperustaa tutkimalla on mahdollista selittää ja ymmärtää sitä, miksi kansalainen päätyy juuri sitoutumattoman listan ehdokkaaksi.

Sitoutumaton ehdokkuus on kuitenkin myös Suomen kontekstissa poikkeuksellista, sillä ehdokkuus puolueen kautta on huomattavasti yleisempää. Yli 90 prosenttia kaikista vaaleihin osallistuvista

ehdokkaasta on asetettu poliittisen puolueen paikallisosaston kautta (Wörlund 2008, 196–197). Puolueisiin sitoutumattomuus näyttäytyy siten vaaliosallistumisen valtavirrasta poikkeavana ilmiönä.

Yinin (2014, 34) mukaan tapaustutkimuksissa, jotka hyödyntävät pääasiassa laadullisia menetelmiä, pyritään usein tutkimustulosten vertailtavuuteen suhteessa aikaisemman tutkimuksen tuloksiin. Koska sitoutumattomien ehdokkaiden ja puolueiden ehdokkaiden motiiveja on aikaisemmin tutkittu, myös vertailuun soveltuvia tutkimustuloksia on motiivien osalta olemassa. Ehdokkaiden motiivien tarkastelu osana laajaa tutkimuskohdetta on siten sangen perusteltu rajausta tutkimukselleni.

Kun tutkimuskohdetta rajataan sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen ehdokkaiden motiiveihin, muodostuu tutkimusongelmaksi näitä motiiveja koskeva tiedon puute. Samalla kohde rajautuu sellaiseksi, että sitä on mielekästä maisterintutkielman laajuisessa tutkielmassa tutkia. Jos tutkimuskohdetta ei rajata riittävästi, vaaraksi muodostuu nähdäkseni tutkimustyön liiallinen laajuus.

Myös aiemmin asetettu teoreettinen viitekehys ohjaa tutkimuskohteen rajausta. Asetetun teoreettisen viitekehysten perusteella tiedämme, että yksilön motivaatiotekijöillä on mahdollista selittää yksilön hakeutumista ehdokkaaksi poliittiseen virkaan tai luottamustehtävään. Erityisesti kunnianhimoteoriat ohjaavat paljastamaan ehdokkaiden motiivit (Balian & Gasparyan 2017, 11–14) ja Lawlessin (2012, 14–24) dynaamisessa mallissa ehdokkuuden syntyprosessista yksilön motivaatiolle on annettu paljon painoarvoa. Siten tutkimukseni teoriaperusta on kytketty tutkimusasetelmaan ja juuri sitoutumattomien paikallisten ehdokkaiden motiivien tarkastelemiseen.

Edellä esitetyn perusteella ja aikaisemmin muodostamani teoreettisen viitekehysten ohjaamana muodostan tutkimukselleni seuraavat neljä tutkimuskysymystä, joihin pyrin tässä tutkimuksessa mahdollisimman kattavasti vastaamaan:

K1. *Millaiset motivaatiotekijät selittävät hakeutumista sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan ehdokkaaksi, vaihtoehtona ehdokkuudelle poliittisen puolueen ehdokaslistalta?*

K2. *Millä tavoin sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen ehdokkaiden motiivit eroavat poliittisten puolueiden ehdokkaiden motiiveista, joista tiedämme huomattavasti enemmän?*

K3. *Miten suomalaisten sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit vertautuvat aikaisemmassa tutkimuksessa kansainvälisesti paljastettuihin sitoutumattomien motiiveihin?*

K4. Millaisia käsityksiä sitoutumattomilla ehdokkailla on puolueista ja heijastuvatko suhtautumistavat myös sitoutumattoman ehdokkuuden motiiveihin?

5.2 Tutkimuksen toteuttaminen monitapaustutkimuksena

Pyrin vastaamaan esittämiini tutkimuskysymyksiin toteuttamalla monitapaustutkimuksen (*multiple case study*) sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen ehdokkaista kahdessa suomalaisessa kunnassa. Perustelen seuraavaksi, miksi olen päätenyt toteuttamaan juuri monitapaustutkimuksen.

Tapaustutkimus (*case study*) on Yinin (2014, 16–19) mukaan empiirinen tutkimus, jossa tutkitaan ajassamme esiintyviä ilmiöitä niiden todellisessa kontekstissa. Tapaustutkimuksen avulla voidaan selittää ilmiöiden syy-seuraussuhteita havainnollisemmin kuin esimerkiksi kokeessa, jossa tutkittava ilmiö on irrotettava sen alkuperäisestä kontekstista. Yin lukee tapaustutkimuksen ansioksi myös mahdollisuuden kuvailla tutkittavaa ilmiötä syvällisemmin.

Tapaustutkimuksessa tutkijan huomio kohdistuu tiettyyn tapaukseen, mikä tekee tutkittavasta ilmiöstä helpommin lähestyttävän. Jos tutkittavia tapauksia on useita, kyseessä on monitapaustutkimus. Tutkittavat tapaukset voivat olla niin yksilöitä, ryhmiä kuin organisaatioitakin. (Yin 2014, 18.) Tässä tutkimuksessa tapaukset ovat sitoutumattomia paikallisia ehdokkaita tietyissä, tutkimukseen valituissa, suomalaisissa kunnissa.

Katson tutkimukseni toteuttamisen monitapaustutkimuksena tarkoituksenmukaiseksi erityisesti käytännöllisistä syistä. Koko Suomen kattavan aineiston kerääminen tutkimuskohteestani olisi erittäin vaivalloista ja aikaa vievää. Sitoutumattomat paikalliset ehdokkaat hajautuvat voimakkaasti eri puolille Suomea – yhdessä kunnassa vaaleihin ei ole osallistunut ainuttakaan sitoutumatonta ehdokasta, toisessa kunnassa muutamia ja kolmannessa kunnassa huomattavia määriä.

Tätä taustaa vasten sitoutumattomien ehdokkaiden löytäminen ja tavoittaminen on vaikeaa. Mitään sellaista julkista tietoaainestoa ei ole olemassa esimerkiksi vuoden 2017 kuntavaaleihin osallistuneista sitoutumattomista ehdokkaista, mikä sisältäisi ehdokkaiden yhteystiedot. Kaikki tiedot sitoutumattomista ehdokkaista heidän tavoittamiseksi on kerättävä käsin.

Tapaustutkimuksen avulla voin rajata tutkimuskohdettani muutamiin tapauksiin. Näistä tapauksista aineiston kerääminen on koko Suomea huomattavasti yksinkertaisempaa etenkin, jos tutkittavissa kunnissa vaalikilpailuun on osallistunut runsaasti sitoutumattomia ehdokkaita.

Käytännöllisten syiden lisäksi on myös tutkimuksen tavoitteen kannalta perusteltuja syitä päätyä juuri tapaustutkimuksen toteuttamiseen. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa kuvaus sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveista. Aiemman tutkimuksen puuttuessa kuvauksen tulisi olla mahdollisimman selitysvoimainen ja syvälinen eikä vain pintapuolinen raapaisu ehdokkaiden motiiveihin.

Hancockin ja Algozzinen (2006, 16) mukaan tapaustutkimus mahdollistaa sellaisen intensiivisemmän tutkimuksen, jonka tulokset tutkimuskohteesta ovat erityisen paljastavia. Tapauksista saatu aineisto voi siten olla rikkaampaa kuin esimerkiksi kyselylomakkeella koko maasta kerätty aineisto. Tapaustutkimus ei myöskään sinällään vähennä tutkimustulosten arvoa tai käytettävyyttä.

Kvantitatiivisen tutkimuksen tavoin tapaustutkimukset eivät usein edes tähtää empiirisesti yleistettäviin johtopäätöksiin (Eskola & Suoranta 2003, 65). Oman tutkimukseni kannalta ensisijaista on saada tutkimustuloksia, joita voidaan vertailla suhteessa teoriaan ja aikaisempaan kansainväliseen tutkimukseen sitoutumattomien ehdokaslistojen ja puolueiden ehdokkaiden motiiveista.

Vain yhteen tapaukseen keskittyminen voisi muodostua ongelmalliseksi edellisen tavoitteen kanssa. Useita tapauksia tutkimalla on mahdollista toteuttaa tutkimustulosten analysointia myös tapausten välillä (Yin 2014, 18). Tällainen tapauksista saatujen tulosten välinen vertailu voi tuottaa synteessin, joka lisää tutkimustulosten selitysvoimaa. Siten kaksi tapausta voi antaa enemmän kuin yksi tapaus.

5.3 Tutkittavien tapausten valinta monitapaustutkimukseen

Seuraavaksi perustelen, miten olen päättänyt valitsemaan ja rajaamaan tutkimuksessani tarkasteltavat tapaukset. Olen käyttänyt tapausten valinnassa kolmea kriteeriä: laadullista, alueellista ja ajallista.

Eskola ja Suoranta (2003, 63) ovat kuvailleet havainnollistavasti, miten monenlaisia perusteita voidaan käyttää tapaustutkimuksessa tutkittavien tapausten valinnassa. Eskola ja Suoranta luettelevat muun muassa tapauksen tyypillisyyden, edustavuuden, paljastavuuden, opettavaisuuden ja poikkeuksellisuuden usein käytetyiksi perusteluiksi. Koska aiempaa tutkimusta sitoutumattomien

ehdokkaiden motiiveista ei ole, tämän tutkimuksen tarkoituksiin soveltuu erityisen hyvin sellainen tapaus, joka voi paljastaa mahdollisimman paljon tutkimuskohteesta.

Yin (2014, 31) puolestaan korostaa tutkittavien tapauksien rajaamisen tärkeyttä. Koska rajaaminen ohjaa myös aineiston keruuta ja sitä, kuinka laaja aineisto tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi tarvitaan, tulee rajaamiseen kiinnittää erityistä huomiota. Katson, että maantieteellinen rajaus kahteen suomalaiseen kuntaan antaa edellytykset riittävän laajan aineiston keruuseen.

Myös ajallisella rajauksella on merkitystä, koska mahdollisia tarkasteltavia ehdokkaita voitaisiin etsiä käytännössä kaikista viime vuosikymmeninä käydyistä kuntavaaleista. Rajaen ajallisesti tutkimuskohdettani käsittämään huhtikuun 2017 kuntavaaleissa asetettuja sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen ehdokkaita, kahdessa erikseen valittavassa Suomen kunnassa.

Koska tavoittelen mahdollisimman opettavaisia tapauksia, herää väistämättä kysymys siitä, millainen tapaus vois olla kaikkein opettavaisin? Koska joissakin kunnissa sitoutumattomia ehdokkaita on asetettu vain muutamia, katson opettavaisimmaksi tapaukseksi sellaisen kunnan, jossa ehdokkaita on asetettu runsaasti. Runsas ehdokkaiden määrä tarjoaa myös enemmän potentiaalisia tutkittavia ehdokkaita ja siten enemmän tietoa erilaisista motiiveista. Siellä, missä sitoutumattomia ehdokkaita on asetettu ja ehdokkaat ovat menestyneet, poliittisen sitoutumattomuuden voidaan katsoa ilmiönä esiintyvän erityisen vahvana.

Edellä esittämäni perusteluin olen päätenyt tutkimaan tässä monitapaustutkimuksessa vuoden 2017 kuntavaaleissa ehdokkaina olleita Tuusulan puolesta -yhteislistan ja Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaita. Molemmat yhteislistat ovat sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja tutkimuksessani käyttämäni Reiserin ja Holtmannin määritelmän mukaisesti (Reiser & Holtmann 2008, 11–12).

Pidän ajallista rajausta tarkoituksenmukaisena, koska kuntavaaleista on kulunut tätä tutkielmaa kirjoitettaessa vasta kolme vuotta. Näin ollen vaaleissa ehdokkaana olleiden tiedot ovat edelleen helposti löydettävissä esimerkiksi internetistä. Myös ehdokkailla itsellään on oletettavasti vielä tuoreessa muistissa kokemus ehdokkuudesta sitoutumattomalta ehdokaslistalta.

Aikaisemmassa tutkimuksessa sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistan pitkäaikaisuutta on arvioitu sen perusteella, miten moniin perättäisiin vaaleihin lista on osallistunut (Aars & Ringkjøb

2008, 223). Näin poikkeustapaukset, kuten jonkin poliittisen kriisin seurauksena yksittäisiin vaaleihin perustetut sitoutumattomat ehdokaslistat voidaan erottaa pitkäikäisemmistä ehdokaslistoista.

Oheiseen taulukkoon (ks. Taulukko 5.) tekemäni yhteenveto Tuusulan puolesta ja Järvenpää Plus -yhteislistojen vaalimenestyksestä 2000-luvulla osoittaa, että sitoutumattomuus on molemmissa kunnissa pitkäaikainen ilmiö. Kunkin yhteislistan kannatus on ollut huomattavaa ja vertautuukin paikallisesti suurimpien valtakunnallisten puolueiden kannatusosuuksiin. Myös nämä tosiasiat vahvistavat käsitystä ilmiön vahvuudesta. Sitoutumattomat ehdokaslistat ovat osallistuneet molemmilla paikkakunnilla vaaleihin myös ennen taulukossa tarkasteltua ajanjaksoa. Tuusulan puolesta -yhteislistaa edelsi Tuusulan sitoutumattomat -nimellä toiminut ehdokaslista (Tilastokeskus 2020). Niin ikään nykyinen Järvenpää Plus -yhteislista edeltäjineen on toiminut Järvenpäässä yli kolmenkymmenen vuoden ajan, vaikka yhteislistan nimi on välillä vaihtunut (Järvenpää Plus, 2020).

Kuntavaalit	2000	2004	2008	2012	2017
Tuusulan puolesta	(Ei osallistunut)	25,2 % (14)	21 % (11)	21,6 % (12)	19,1 % (10)
Järvenpää Plus	16,8 % (9)	14,2 % (7)	10,4 % (5)	13,9 % (7)	15,9 % (8)

Taulukko 5. Tuusulan puolesta ja Järvenpää Plus -yhteislistojen kannatus (prosenttiosuus ja sulkeissa tätä osuutta vastaava paikkamäärä) kuntavaaleissa 2000-2017 (Tilastokeskus 2020). Järvenpää Plus toimi vuosina 2000–2009 nimellä Järvenpää 2000 Plus ja Tuusulan puolesta osallistui ensimmäisen kerran kuntavaaleihin Tuusulassa vuonna 2004.

Tutkimalla sellaisia tapauksia, joissa tutkittava ilmiö esiintyy voimakkaana, voidaan näkemykseni mukaan saavuttaa selitysvoimaisempaa aineistoa tutkimuskohteesta. Koske molemmissa kunnissa sitoutumattomia ehdokkaita on asetettu paljon, on tarjolla runsaasti mahdollisia haastateltavia aineiston keruuta varten. Jos tutkisin esimerkiksi sellaisia kuntia, joissa sitoutumattomia ehdokkaita on asetettu vain muutamia, ei aineiston keruuseen löytyisi kovinkaan laajaa joukkoa.

Myös molempien tarkasteltavien sitoutumattomien ehdokaslistojen maantieteellinen konteksti eroaa merkittävästi toisistaan. Tuusula on 39 000 asukkaan kunta ja Järvenpää 45 000 asukkaan tiivis kaupunki. Tuusulan väestörakenne on hajautuneempi ja Järvenpään vastaavasti keskittyneempi. Koska aikaisemmassa tutkimuksessa sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen menestys on yhdistetty pieniin ja maaseutumaisiin kuntiin, tulee näiden verrattain suurten kuntien ehdokkaiden tarkastelu kiinnostavaksi. Aikaisempi tutkimus perustelee siten osaltaan tekemiäni valintoja.

5.4 Aineiston keräämisessä käytetty menetelmä

Aikaisemmassa sitoutumattomia ehdokaslistoja koskevassa tutkimuksessa aineiston keruumenetelmänä on pääasiallisesti käytetty kyselylomakkeita. Tämän tutkielman aikaisemmissa yhteyksissä olen kritisoinut kyselylomakkeiden soveltuvuutta tutkimukseen, jonka tavoitteena on saavuttaa syvällisempää ymmärrystä ja tarkempi kuvaus tutkittavasta kohteesta. Eskola ja Suoranta (2003, 139) pitävät kyselylomakkeiden heikkoutena ennen kaikkea sitä, että haastateltavien vastausvaihtoehdot ovat pitkälti lukkoon lyötyjä jo etukäteen haastattelijan toimesta. Myös Hirsjärvi ja Hurme (2017, 37) ovat todenneet, että kyselylomake sopii sellaisiin tutkimuksiin, joissa yritetään selittää konkreettisia ja yksiselitteisiä ilmiöitä.

Sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit ja käsitykset poliittisista puolueista eivät ole yksinkertainen tai konkreettinen ilmiö. Siksi katson, että kyselylomaketta paremmaksi aineiston keruumenetelmäksi on etsittävä toinen menetelmä kuin kyselylomake. Koska tutkimuksessani tarkasteltavat ehdokkaiden motiivit ovat oletettavasti hyvin yksilöllisiä ja monimuotoisia, katson haastattelumenetelmän sopivan tarkoituksiin kaikkein parhaiten. Muun muassa Hirsjärvi ja Hurme (2017, 35) suosittelevat haastattelumenetelmää käytettäväksi tutkimuksiin, joiden tutkimuskohde on entuudestaan tuntematon tai vähän tutkittu. Tätä taustaa vasten pidän perusteltuna lomakepohjaisen kyselyn poissulkemisen. Kuten aikaisemmin totesin, suomalaisessa kontekstissa sitoutumattomien ehdokkuusmotiiveja ei ole tutkittu, joten haastattelumenetelmä sopii tutkimuksen tarkoituksiin.

Hirsjärvi ja Hurme (2017, 35–36) pitävät haastattelumenetelmän etuna sitä, että haastattelija voi antaa haastateltavan vapaammin ja laajemmin kertoa niistä asioista, joista tutkija on kiinnostunut. Myös erilaisten lisäkysymysten, täydentävien kysymysten ja vastakysymysten esittäminen on haastattelumenetelmälle lisäarvoa tuovia asioita. Samaan ei pystytä kyselylomakkeella, jossa haastattelija ja haastateltava eivät ole kasvotusten vuorovaikutuksessa keskenään. Myös nämä Hirsjärven ja Hurmeen luettelemat seikat puoltavat haastattelun valitsemista menetelmäksi.

Haastattelumenetelmä ei kuitenkaan ole missään määrin helppo tai vaivaton valinta menetelmäksi. Esimerkiksi Hirsjärvi ja Hurme (2017, 36) korostavat menetelmän vaativuutta sekä haastattelijalle että haastateltavalle. He mainitsevat muun muassa kouluttautumisen, jota haastattelijalta edellytetään menetelmän hallitsemiseksi. Olen täydentänyt omaa osaamistani menetelmästä käymällä maisterivaiheen opintojeni yhteydessä haastattelumenetelmää käsittelevän kurssin Helsingin yliopistossa. Katson myös, että aikaisemmin harjoittamani kesätoimittajan työ tukee menetelmän

hallitsemista, vaikka näissä aiemmissa tekemissäni haastatteluissa onkin ollut kyse tutkimushaastattelujen sijaan käytännön haastatteluista. Kesätoimittajana tekemiäni haastattelujen kautta muun muassa haastattelutilanteeseen asettautuminen, haastateltavien lähestyminen tai haastattelun tekeminen ja litterointi eivät ole minulle kokonaan uusia asioita.

Haastattelu on perusteltu valinta menetelmäksi myös tutkimukseni tavoitteiden kannalta. Pyrin muun muassa tuottamaan kuvauksen sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveista, kuten aiemmin tutkimusongelman määrittelyssä totesin. Hirsjärvi ja Hurme (2017, 34–35) korostavat, että haastattelemalla on mahdollista tuottaa tietoa haastateltavien motiiveista. Lisäksi menetelmällä voidaan heidän mukaansa saada havainnollistavia esimerkkejä tutkimuskohteesta. Näiden tavoitteiden toteutumisen katson edelleen puoltavan haastattelua menetelmäksi tutkimukseeni.

Tutkimuksessani tärkeää on myös saada esiin haastateltavien ääni ja suostutella haastateltavat kertomaan kokemuksistaan, mihin niin ikään haastattelumenetelmän avulla pystytään. Siksi haastateltavia on mahdollista ymmärtää haastattelun kautta. (Hirsjärvi & Hurme 22–24.)

Haastattelu ei kuitenkaan ole yksi yhtenäinen menetelmä, vaan sillä on useita lajeja kuten strukturoitu haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu ja teemahaastattelu (Hirsjärvi & Hurme 2017, 11–44). Eskolan ja Suorannan (2003, 88–89) mukaan teemahaastattelu on strukturoitua haastattelua vapaamuotoisempi haastattelulaji. Siinä haastattelija muotoilee kysymyksensä valitsemiensa teemojen pohjalta. Jokaiselle haastateltavalle esitetään kysymyksiä samoista teemoista, mutta kysymykset eivät välttämättä ole kaikille yhteneväiset. Eskola ja Suoranta korostavat, että kukin ennalta asetettu tema käsitellään kaikissa haastatteluissa, mikä tutkijan tulee varmistaa.

Valitsin teemahaastattelun käyttämäni haastattelumenetelmän lajiksi, koska haluan luoda haastattelutilanteesta mahdollisimman vapaamuotoisen. Koska tietoa tutkittavasta ilmiöstä ei juuri ole, myöskään haastattelukysymyksiä ei siksi tulisi asettaa liian tarkasti ennen haastattelun toteuttamista. Teemojen kautta eteneminen luo riittävät puitteet haastattelulle ja mahdolliset jatkokysymykset kuljettavat kohti riittävää haastatteluaineistoa. Myös Hirsjärvi ja Hurme (2017, 48) pitävät teemahaastattelun ansiona sen mahdollisuutta ”...*tuoda tutkittavien ääni kuuluviin*”. Tämä on pitkälti myös oman tutkimukseni, ja siten toteuttamieni tutkimushaastattelujen, tavoite.

5.4.1 Teemahaastattelujen toteuttaminen

Haastatteluja varten laadin käyttööni haastattelurungon. Ennen haastattelurungon kirjoittamista johdin tutkimuskysymyksistäni teema-alueet, jotka halusin haastateltavien kanssa käsitellä. Rakensin haastattelurungon teema-alueiden ympärille. Ensimmäinen teema koski haastateltavan hakeutumista ehdokkaaksi vuoden 2017 kuntavaaleihin. Toinen teema koski sitoutumattomuutta vaihtoehtona poliittiselle puolueelle. Viimeinen teema koski haastateltavan käsityksiä poliittisista puolueista ja niiden toiminnasta. Kutakin teemaa varten muotoilin pääkysymyksiä ja kysymyksiä täydentäviä jatkokysymyksiä. Jokaisen haastateltavan kanssa käsiteltiin vähintään pääkysymykset kustakin teemasta. Teemat ja kysymykset johdin aikaisemmin asettamistani tutkimuskysymyksistä.

Tavoittelin haastateltavaksi kymmentä vuoden 2017 kuntavaaleihin osallistunutta Tuusulan puolesta ja Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokasta. Yhteensä haastatteluja oli tarkoitus toteuttaa kaksikymmentä kappaletta. Etsin haastateltavien nimet ja yhteystiedot Järvenpää Plus ja Tuusulan puolesta -yhteislistojen taustalla toimivien yhdistysten internetsivuilta. Pyrin valitsemaan haastateltavat molemmista kunnista niin, että haastateltavat edustaisivat mahdollisimman laajasti erilaisia taustoja. Pyrin valitsemaan haastateltavaksi eri ikäisiä miehiä ja naisia. Niin ikään haastateltavien kokemukset aiemmasta ehdokkuudesta vaaleissa olivat erilaisia. Osalle haastatelluista ehdokkaista vuoden 2017 kuntavaalit olivat ensimmäiset, toisilla oli taustallaan useammat vaalit.

Lähestyin haastateltavia puhelimitse tai sähköisesti esimerkiksi sähköpostilla. Tässä yhteydessä kysyin haastateltavien suostumusta ja selostin haastattelun tarkoituksen sekä tavoitteet. Kerroin niin ikään haastateltaville, että haastattelu toteutetaan anonymisti. Kaikkien haastateltavien vastauksia tulisin siten käsittelemään lopullisessa tutkielmassa nimettöminä. Yhteydenoton päätteeksi sovin haastateltavan kanssa haastattelun ajankohdan ja paikan. Muutamat haastateltavat toivoivat kysymysten lähettämistä etukäteen tutustuttavaksi, johon suostuin. Katsoin, että kysymyksiin etukäteen tutustumalla haastateltavat pystyivät paremmin valmistautumaan haastattelutilanteeseen.

Katsoin haastattelujen tekemisen nimettöminä perustelluksi, jotta haastateltavilla olisi parhaat edellytykset kertoa avoimesti motiiveistaan ja käsityksistään. Mahdollinen omalla nimellä esiintyminen voisi asettaa haastateltavan tilanteeseen, jossa haastateltava ei uskaltaudu kertomaan motiiveistaan haastattelijalle. Lisäksi ei ole varmuutta siitä, kuin moni haastateltava olisi kieltäytynyt haastattelusta, jos haastatteluvastauksia ei olisi luvattu anonymisoida lopullisessa tutkielmassa.

Yhteydenottojeni jälkeen sain kymmenen suostumusta Tuusulasta ja Järvenpäästä. Sovin haastattelut toteutettavaksi ajanjaksolle 25.2.2020 – 7.4.2020. Helmikuulle ja maaliskuulle sovitut haastattelut toteutuivat pääsääntöisesti kasvokkaisina tapaamisina. Näiden haastattelujen toteutuspaikaksi valitsin mahdollisimman rauhallisen ympäristön (kuten hiljainen kahvila tai haastateltavan koti). Pysin valitsemaan haastattelu ympäristön niin, että ympäristö olisi haastattelun toteuttamiselle häiriötön. Huomion myös haastattelupaikan saavutettavuuden haastateltavan näkökulmasta.

Haastattelujen toteuttamisen aikana maailmalta levisi Suomeen globaali koronapandemia. Koronapandemian seurauksena myös Suomessa siirryttiin poikkeusoloihin. Poikkeusoloissa julkisia kokoontumisia rajoitettiin ja valtiovalta suositteli ei-välttämättömien tapaamisten välttämistä. Ennen poikkeusoloihin siirtymistä olin ehtinyt toteuttaa 12 haastattelua. Maan hallituksen rajoitustoimien kunnioittamiseksi pyrin sopimaan uudelleen loput kahdeksan haastattelua puhelinhaastatteluiksi.

Jäljelle jääneistä haastatteluista seitsemän onnistuttiin siirtämään puhelinyhteydellä toteutettaviksi. Muista ennalta sovituista haastatteluista poiketen yhtä haastattelua ei onnistuttu toteuttamaan puhelimitse, mikä pienensi haastateltavien kokonaismäärää Järvenpään osalta. Koronapandemiasta aiheutuneista rajoituksista huolimatta haastattelu tehtiin lopulta 19 haastateltavan kanssa. Alun perin kaikki haastattelut piti toteuttaa maaliskuun aikana, mutta osa haastatteluista siirtyi koronatilanteen vuoksi huhtikuun alkuun. Haastattelujen sisältöön koronatilanne ei sen sijaan vaikuttanut.

Onko 19 haastattelua riittävän suuri harkinnanvarainen näyte tutkimuskohteesta? Hirsjärven ja Hurmeen (2017, 58) mukaan 15 haastateltavaa on tänä päivänä vakiintunut haastateltavien määrä laadullisissa tutkimuksissa. Tällä perusteella 19 haastateltavaa vastaa pitkälti sitä, mitä muissakin vastaavissa laadullisissa tutkimuksissa on tavoiteltu. Toisaalta kerätyn aineiston riittävyys selviää lopullisesti vasta aineiston analyysivaiheessa, johon siirrymme seuraavassa pääluvussa.

Haastattelujen (niin kasvotusten tapahtuneiden kuin puhelinhaastattelujenkin) kesto oli 40–55 minuuttia. Joiltakin haastateltavilta kysymyksiin vastaaminen vei pidemmän aikaa kuin toisilta. Tämä selittää vaihtelun haastattelujen ajallisessa kestossa. Jos haastateltavan antamat vastaukset jäivät lyhyiksi, esitin riittävästi jatkokysymyksiä alkuperäisen kysymyksen täydentämiseksi. Kaikki haastattelut nauhoitettiin nauhurilla. Haastateltaville kerrottiin, että nauhoite tuhoetaan välittömästi, kun sitä ei enää tarvita. Yksikään haastateltavista ei vastustanut haastattelutilanteen nauhoittamista.

Haastattelun päätteeksi annoin haastateltavien täytettäväksi kirjallisen lomakkeen. Lomakkeen täyttäminen vei haastateltavilta muutamia minuutteja. Puhelinhaastatteluissa lomake täytettiin siten, että haastattelijana täytin sen haastateltavien puolesta näiden antaminen vastausten perusteella. Haastattelua täydentävä kyselylomake on tutustuttavissa tämän tutkimuksen liitteissä (ks. Liite 2.).

Kyselylomakkeessa esitin samaiset kaksitoista motiivia, jotka oikeusministeriön toteuttaman Kuntademokratiaindikaattorit 2017 -raportin tutkimuskyselyssä oli esitetty puolueiden ehdokkaille (ks. tämän tutkielman Taulukko 1.). Näiden motiivien merkitystä haastateltavia pyydettiin arvioimaan oman ehdokkuuden näkökulmasta. Lomakkeen tarkoituksena oli kerätä Kuntademokratiaindikaattorit 2017 -raportin tutkimustuloksiin vertailukelpoista aineistoa tutkittujen sitoutumattomien ehdokkaiden motivaatiotekijöistä.

Tämän lisäksi pyysin kyselylomakkeessa haastateltavia arvioimaan sijoittumistaan perinteisellä vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle ja liberaali-konservatiivi-ulottuvuudelle (ks. lisää suomalaisen politiikan ristiriitaisuutuksista esim. Paloheimo, 2008). Kysymyksillä pyrin saavuttamaan haastateltavien itsearviota siitä, mihin he näillä kahdella perinteisellä ulottuvuudella itsensä sijoittavat. Vastausten avulla pystyn arvioimaan ehdokkaiden ideologisia ja arvoihin liittyviä suuntautumisia. Kaikki haastateltavat suostuivat täyttämään täydentävän kyselylomakkeen.

5.5 Aineiston analyysimenetelmät

Eskola ja Suoranta (2003, 150) jakavat haastattelumenetelmää käyttäen tuotetun laadullisen aineiston analyysin kolmeen vaiheeseen: aineiston purkuun, aineiston järjestämiseen ja aineiston varsinaiseen analyysiin. Vaiheista ensimmäisessä on lähinnä kyse haastattelun litteroimisesta esimerkiksi ääninauhoitteelta kirjoitetuksi tekstiksi. Litterointi osoittautuikin aineiston käsittelyn työläimmäksi vaiheeksi ja kunkin haastattelun purkamisessa kesti vähintään 60-90 minuuttia.

Pyrin toteuttamaan haastatteluaineiston litterointia jo aineiston keruuvaiheessa. Näin aineiston litterointi ei kasautunut aineiston keruun jälkeiseen aikaan. Koin tämän toimintatavan tutkimustyötä tasapainottavaksi, sillä haastatteluauhojen purku vei merkittävästi aikaa, kun haastateltavia oli koko tutkimuksen osalta peräti yhdeksäntoista. En litteroinut nauhoitteita sanatarkasti.

Aineiston analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysia. Tuomi ja Sarajärvi (2013, 105) määrittelevät sisällönanalyysin tekstianalyysiksi, joka soveltuu erilaisiin kirjalliseen muotoon saatetuille aineistoille. Myös haastatteluaineistoa voidaan analysoida sisällönanalyysin keinoin.

Valitsin sisällönanalyysin sangen laajasta menetelmävalikoimasta teemoittelun ja tyyppittelyn, joilla edelleen jatkoin aineistoni analyysia. Eskolan ja Suorannan (2003, 137) mukaan näiden menetelmien tavoitteena on kirkastaa aineistoa ja tuottaa aineistosta uutta tietoa.

Ryhmittelin aineiston osia teemoittain omiksi kokonaisuuksiksi ja muodostin niiden pohjalta yleistyksiä eli tyyppejä. Eskolan ja Suorannan mukaan (2003, 181) tyyppien avulla tutkija voi etsiä aineistostaan yhdistäviä ja erottavia asioita. Myös tätä tarkastelua tein osana aineiston analyysia. Tätä analyysivaihetta olen kuvannut syvällisemmin seuraavassa pääluvussa.

Käsittelin kunkin sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan ehdokkaista tuotettua haastatteluaineistoa ensin tapauskohtaisesti. Analysoin ensin Tuusulasta ja sitten Järvenpäästä keräämäni haastatteluaineiston. Tapauskohtaisen analyysin jälkeen siirryin vertailemaan Tuusulan ja Järvenpään kuntakohtaisista tapauksista saatuja tuloksia keskenään.

Tapauksia vertailevan analyysin tavoitteena oli muodostaa Yinin (2014, 18) esimerkin mukaisesti tapauksista risteäviä johtopäätöksiä (*cross-case synthesis*), mikä on tavanomaista monitapaustutkimuksissa. Katsoi että tämä vaihe on välttämätön, jotta tutkimukseni todella toteuttaa monitapaustutkimuksen vaatimukset.

Kun aineisto oli tältä osin käsitelty tapauskohtaisesti ja ristiin vertaillen, analysoin lopuksi tuloksia suhteessa aiemman kansainvälisen tutkimuksen ja kotimaisen tutkimuksen tuloksiin. Viimeiseksi tarkastelin tutkimustuloksiani suhteessa tutkimukselle asetettuun teoreettiseen viitekehykseen.

5.6 Tutkijan asema ja objektiivisuus tutkimuksessa

Tämän tutkimusasetelmaa ja -strategiaa käsittelevän luvun yhteydessä on paikallaan käydä lyhyesti läpi myös tutkijan asema ja objektiivisuus suhteessa tutkimuskohteeseen. Eskolan ja Suorannan (2003, 17–18) mukaan ”*objektiivisuus syntyy oman subjektiivisuuden tunnistamisesta*”. Tutkija ei koskaan voi olla täysin objektiivinen käsitellessään tutkimuskohdettaan, mutta subjektiivisuutta on mahdollista vähentää tiedostamalla oman asemansa, arvostuksensa ja ennakkokäsityksensä.

Erittelen seuraavaksi joitakin asemaani liittyviä seikkoja, jotka voivat vaikuttaa objektiivisuuteeni tutkijana. Olen toiminut vuodesta 2012 lähtien Järvenpään kaupungin luottamustehtävissä, joista merkittävimpänä kaupunginvaltuutettuja ja valtuuston puheenjohtajana. Moni haastattelemistani sitoutumattomista ehdokkaista oli siten minulle entuudestaan tuttua kunnallisesta päätöksenteosta.

Huomionarvoista on myös todeta, että olen toiminut luottamustehtävissäni puolueen edustajana. Joissakin tilanteissa, kuten kuntavaaleissa 2012 ja 2017, olen ollut kilpailutilanteessa joidenkin haastateltavien kanssa. Tätä taustaa vasten on perusteltua varmistaa, että tutkimuksellisessa työssä objektiivisuuteni ei vaarannu siksi, että olen aiemmin ollut tekemisissä sitoutumattomien kanssa.

Pyrin lisäämään objektiivisuuttani jo haastattelua sovittaessa. Kerroin haastateltaville, että haastattelun tarkoitus on puhtaasti tutkimuksellinen. Samoin korostin haastateltaville, että tutkimustilanteessa en edusta poliittista rooliani, joka osalle haastateltavista oli tutumpi aikaisemmista yhteyksistä. Pyysin haastateltavia niin ikään vastaamaan kysymyksiini niin, että haastatteluvastauksissa ei oleteta minun jo entuudestaan tietävän joitakin asioita haastateltavasta. Näin haastatteluvastaukset tulisivat annetuiksi ikään kuin puhtaalta pöydältä.

Haastattelijana en kokenut, että haastattelutilanne olisi vaikeutunut muiden poliittisten roolieni vuoksi. Keskustelut pysyivät luottamuksellisena ja useampi haastateltava kertoi suoraan, ettei katso muiden poliittisten roolieni vaarantavan objektiivisuuttani. Katson, että haastateltavan kanssa asiasta käydyllä keskustelulla olen pystynyt pienentämään objektiivisuuteni vaarantumisen riskiä.

Hirsjärvi ja Hurme (2017, 98) korostavat haastattelijan ammattiroolin omaksumista. Tämä ammattirooli tarkoittaa Hirsjärven ja Hurmeen mukaan sitä, että haastattelija on tehtäväkeskeinen, luottamuksellinen ja puolueeton osana haastattelutilannetta. Tätä Hirsjärven ja Hurmeen ammattiroolia olen pyrkinyt haastattelutilanteissa tavoittelemaan mahdollisimman pitkälle.

Toisaalta aikaisemmalla historiallani Järvenpään kunnallisesta päätöksenteosta on ollut myös lisäarvoa tutkimukselleni. En välttämättä olisi koskaan tullut kiinnostuneeksi sitoutumattomien ehdokkaiden tutkimisesta, jos en olisi tutustunut ilmiöön muissa yhteyksissä. Sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen vähäinen aiempi tutkimus tuskin olisi johtanut minua tutkimaan ilmiötä.

Toimimalla kunnallisessa päätöksenteossa, usein myös yhteistyössä sitoutumattomien luottamushenkilöiden kanssa, olin havainnoinut sitoutumattomuutta poliittisena ilmiönä jo

pidemmän aikaa. Tällaista havainnointiin perustuvaa tietoa ja ennakkokäsityksiä ei ole mahdollista saavuttaa kirjallisuuden tai muiden julkisten lähteiden kautta vastaavalla tavalla.

Hirsjärvi ja Hurme (2017, 13) ovatkin todenneet, että yleensä tutkijan mielessä alustava tutkimusaihe syntyy jonkin kiinnostuksen pohjalta. Samalla tavalla omakaan tutkimusaiheeni ei ole tullut ylhäältä annettu vaan se on kehittynyt kokemuksieni, aiemman toimintani ja kiinnostukseni ohjaamana.

Koska olin ollut ehdokkaana kuntavaaleissa, osasin myös samaistua haastateltavien tilanteeseen, kun he ovat pyrkineet valtuustoon vuoden 2017 vaaleissa. Kokemuksistani oli apua myös haastattelurungon laatimisessa. Osasin sisällyttää haastattelurunkoon sellaisia kysymyksiä, jotka pystyvät paljastamaan ehdokkaan kokemuksia ehdokkuuteen liittyvää harkintaa tehtäessä.

6 AINEISTON ANALYYSI

Tässä pääluvussa siirryn käsittelemään aineistoni analyysiä. Analysoin ensin Tuusulan puolesta -yhteislistan kuntavaaliehdokkaista kerätyn haastatteluaineiston. Tämän jälkeen analysoin Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaista kerätyn haastatteluaineiston. Analyysini havainnollistamiseksi olen pyrkinyt hyödyntämään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia taulukkoja.

6.1 Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaista kerätyn haastatteluaineiston analyysi

Kuvaan ensimmäiseksi Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaista keräämäni haastatteluaineiston. Aineiston kuvauksen jälkeen siirryn analysoimaan ehdokkaiden motiiveja ja käsityksiä puolueista.

6.1.1 Haastatteluaineiston kuvaus

Haastattelin kymmenen Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokasta, jotka olivat ehdokkaina vuoden 2017 kuntavaaleissa. Tavoittelin mahdollisimman monipuolista haastateltavien joukkoa, jotta aineisto paljastaisi runsaasti erilaisia ehdokkuusmotiiveja ja käsityksiä poliittisista puolueista.

Haastateltavien kokemus ehdokkuudesta vaaleissa ja poliittisesta toiminnasta vaihteli paljon. Neljä haastateltavaa kertoi, että he olivat ensimmäistä kertaa ehdokkaana vuoden 2017 kuntavaaleissa. Kaksi haastateltua ehdokasta oli ehdolla toista kertaa. Neljä haastateltavaa kertoi, että he olivat vuonna 2017 kolmatta tai useampaa kertaa ehdolla. Kertomansa perusteella tuusulalaiset haastateltavat edustivat laajasti niin tuoreutta kuin kokemustakin kuntavaaliehdokkuudesta.

Haastateltujen aikaisempi kokemus kuntavaaliehdokkuudesta	
Ensimmäistä kertaa ehdolla valtuustoon vuonna 2017	Neljä haastateltua
Toista kertaa ehdolla valtuustoon vuonna 2017	Kaksi haastateltua
Kolmatta tai useampaa kertaa ehdolla valtuustoon vuonna 2017	Neljä haastateltua

Taulukko 6. Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden aikaisempi kokemus kuntavaaleista.

Haastateltavilla oli myös erilaisia kokemuksia puolueiden toiminnasta. Seitsemän haastateltavaa kertoi, ettei ole koskaan ollut poliittisen puolueen ehdokkaana vaaleissa. Kolme haastateltavaa oli ollut puolueen asettamana kuntavaaliehdokkaana aikaisemmin. Heistä kaksi oli ollut myös puolueen jäsen, kun taas kolmas kertoi olleensa sitoutumattomana ehdokkaana puolueen listoilla.

Haastateltujen aikaisempi kokemus puolueista	
Ei ole koskaan ollut poliittisen puolueen ehdokkaana	Seitsemän haastateltua
On aikaisemmin ollut poliittisen puolueen ehdokkaana	Kolme haastateltua
Ei ole koskaan ollut poliittisen puolueen jäsen	Kahdeksan haastateltua
On aikaisemmin ollut poliittisen puolueen jäsen	Kaksi haastateltua

Taulukko 7. Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden aikaisempi kokemus puolueista.

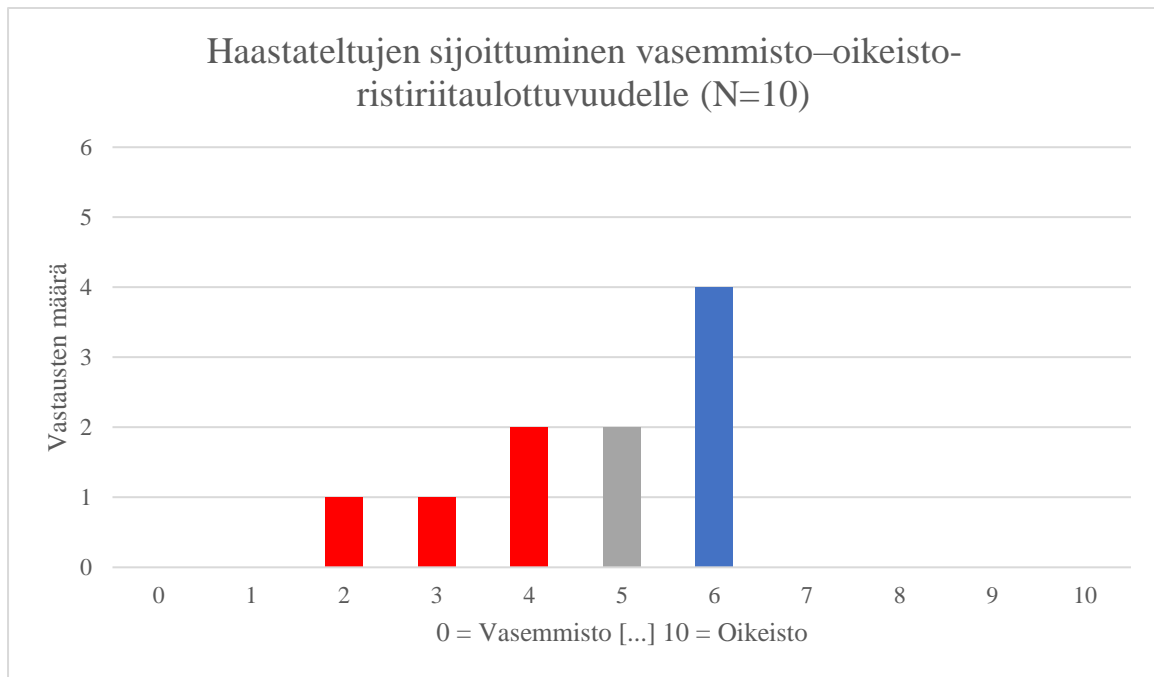
Haastateltujen aikaisempi kokemus puolueista kuvastaa havainnollistavasti sitä, miten erilaisista taustoista haastateltavat ovat päätyneet sitoutumattomiksi ehdokkaiksi. Osa haastateltavista oli toiminut aikaisemmin jossakin valtakunnallisessa poliittisessa puolueessa, mutta päätenyt myöhemmin siirtymään sitoutumattomaksi ehdokkaaksi. Suurin osa haastateltavista oli kuitenkin tullut ehdokkaaksi suoraan sitoutumattomalle listalle, ilman aikaisempaa taustaa puolueista.

Haastattelun yhteydessä haastateltavia pyydettiin sijoittamaan itsensä kahdelle perinteiselle ristiriitaulottuvuudelle. Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella pyrittiin tavoittamaan haastateltavien itsearviointia omasta poliittisesta suuntautumisesta. Liberaali–konservatiivi-ulottuvuudella puolestaan pyrittiin kartoittamaan haastateltavien itsearviointia omasta arvomaailmasta.

Neljä haastateltavaa sijoitti itsensä vasemmisto–oikeisto-ristiriitaulottuvuudella vasemmistoon. Painotukset vaihtelivat ulottuvuuden arvoilla 2–4, missä pienin arvo edusti vasemmistolaisinta suuntautumista. Kaksi vastaajaa sijoitti itsensä ulottuvuudella keskustaan. Neljä haastateltavaa arvioi olevansa enemmän oikealla kuin vasemmalla ja sijoitti itsensä jonkin verran keskustasta oikealle.

Haastateltavien itsearviot tuottivat vain vähän vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden ääriarvoja. Muutenkin haastateltavien vastaukset sijoittuivat lähelle ulottuvuuden keskipistettä. Haastateltavien vastauksista erottui selkeästi mahdollisen aikaisemman puolueetaustan vaikutus. Vasemmistopuolueeseen aikaisemmin kuulunut ehdokas sijoitti itsensä ulottuvuudella vasemmistoon ja oikeistopuolueeseen kuulunut oikeistoon. Siirtymä puolueesta sitoutumattomuuteen ei siten ollut kokonaan häivyttänyt haastateltavien aiempia poliittisia suuntauksia.

Huomionarvoista on mielestäni niin ikään se, että vain kaksi haastateltavaa sijoitti itsensä ulottuvuuden keskimmaiselle arvolle, poliittiseen keskustaan. Enemmistölle haastateltavista tämän itsearvioinnin tekeminen ei myöskään tuntunut vaikealta tai epämiellyttävältä, vaikka sitoutumattomuuteen usein liitetäänkin puolueettomuuden ja epäpoliittisuuden piirteitä.

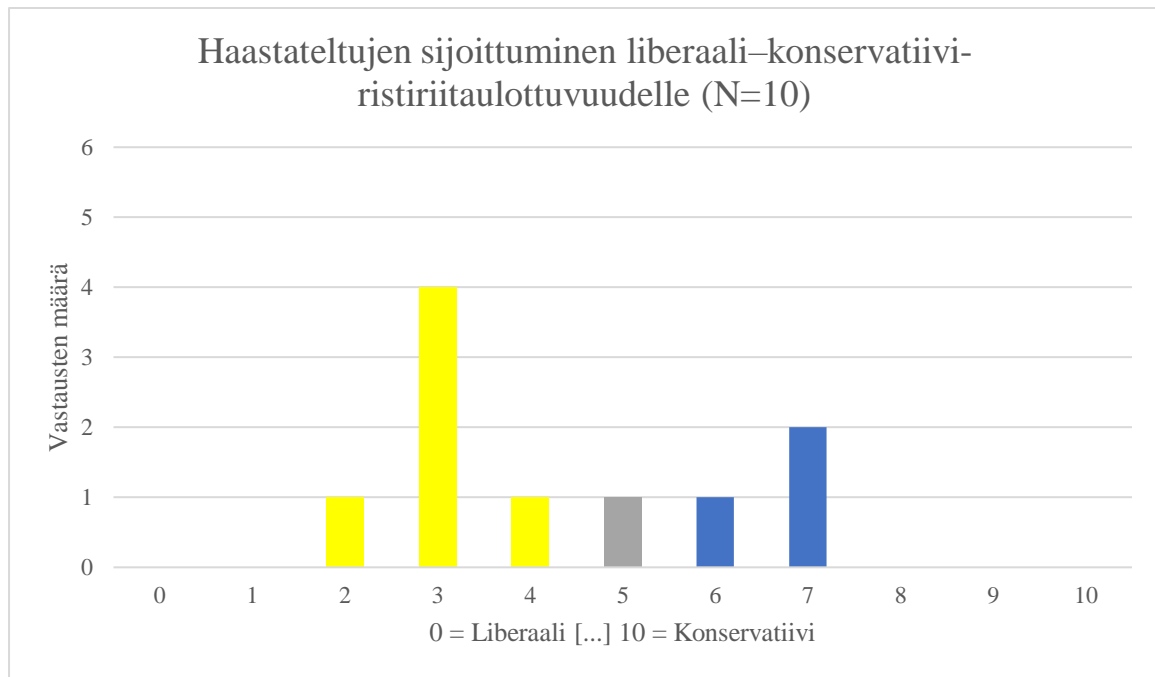

Taulukko 8. Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto-oikeistoristiriitaulottuvuudelle.

Kun haastateltavia pyydettiin arvioimaan sijoittumistaan liberaali-konservatiivi-ulottuvuudelle, painottuivat vastaukset selkeästi liberaaleihin arvoihin. Kuusi vastaajaa kymmenestä kertoi edustavansa liberaaleja arvoja, antaen ulottuvuudella arvon 2, 3 tai 4. Vain yksi haastateltavista sijoitti itsensä ulottuvuuden keskipisteeseen. Vastaavasti kolme haastateltavaa sijoitti itsensä ulottuvuudella konservatiivisten arvojen puolelle.

Kaksi haastateltavaa totesi, että liberaali-konservatiivi-ulottuvuudella tehtävä itsearviointi on vaikeampaa, kuin vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella. Nämä haastateltavat muun muassa kertoivat, että heidän painotuksensa vaihtelevat asiakysymyksittäin. He totesivat suhtautuvansa joihinkin yhteiskunnallisiin kysymyksiin liberaalisti, kun taas toisiin konservatiivisesti. Nämäkään haastateltavat eivät kuitenkaan kieltäytyneet arvioimasta omaa suuntautumistaan arvoulottuvuudella, vaan valitsivat painotuksen ulottuvuudelta perusteellisen harkinnan jälkeen.

Myöskään tämä ulottuvuus ei tuonut esiin ulottuvuuden ääriarvoja, jotka olisivat poikenneet merkittävästi vastausten keskimääräisestä arvosta. Huomionarvoista vastausten perusteella on näkemykseni mukaan se, että haastateltavat olivat arvomaailmaltaan useammin liberaaleja kuin konservatiiveja. Tämä siitä huolimatta, että haastateltavat olivat taustaltaan hyvin eri-ikäisiä.

Taulukko 9. Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden sijoittuminen liberaali–konservatiiviristiriitaulottuvuudelle.

6.1.2 Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden ehdokkuusmotiivien analyysi

Kun olin purkanut haastattelunauhoitteen ja litteroinut aineiston kirjalliseen muotoon, ryhdyin analysoimaan tarkemmin haastateltavien antamia vastauksia. Erittelin aineistosta ne osat, joissa haastateltavat toivat esiin motiivejaan lähteä ehdokkaaksi vuoden 2017 kuntavaaleihin. Jaoin edelleen motiivit teemoittain omiin kokonaisuuksiin. Teemoittelun perusteella muotoilin ehdokkuusmotiiveja kuvaavia tyyppejä, joita nimitän tässä tutkimuksessa motiivityypeiksi. Motiivityypit ovat ylätasen kiteytyksiä niistä motiiveista, joiden haastateltavat kertoivat vaikuttaneen ehdokkuuteensa.

Keräsin motiivityypit taulukkoon (ks. Taulukko 10.). Kirjoitin taulukkoon paitsi nimeämäni motiivityypit, myös niiden kuvauksen, sekä lisäsin jokaisesta motiivityypistä havainnollistavan sitaatin. Analyysini perusteella löysin kahdeksan motiivityyppiä, jotka olivat vaikuttaneet Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden ratkaisuun lähteä ehdokkaaksi vuoden 2017 kuntavaaleihin. Taulukossa ei ole määrällisesti esitetty sitä, kuinka usein tietyt motiivityypit esiintyivät aineistossa, koska tavoitteena on tuottaa kuvaus erilaisista motivaatiotekijöistä, jotka ehdokkasiin on vaikuttanut.

Motiivityyppi	Tyypin kuvaus	Havainnollistava sitaatti
Asiamotiivi	Motivaatio syntyy halusta vaikuttaa joihinkin tiettyihin asioihin kunnassa. Haastateltava kuvaili useamman sellaisen asiakokonaisuuden (esim. sote-palvelut), joihin halusi vaikuttaa.	<i>"Lähdin ehdokkaaksi kuntavaaleihin, koska halusin vaikuttaa Hyrylän keskustan kehittämiseen, liikkumiseen kunnassa ja asukkaiden erilaisiin osallistumisen muotoihin."</i>
Yhden asian motiivi	Motivaatio syntyy halusta ajaa jotakin tiettyä ja selvärajaisempaa yksittäistä asiaa (esim. uuden lähiliikuntapaikan rakentaminen kuntaan) ehdokkuudella.	<i>"Halusin ajaa yhdenvertaisuutta kaikessa kunnan toiminnassa. Siitä ehdokkuudessani oli kyse."</i>
Paikallisuusmotiivi	Motivaatio syntyy halusta vaikuttaa vain oman kunnan asioihin yleisesti. Haastateltu alleviivasi tahtoaan vaikuttaa vain paikallisella tasolla, ei muualla.	<i>"Ajatuksenani oli, että ajan Tuusulan ja tuusulalaisten asiaa. Valtakunnan asioihin ja politiikkaan en halua sekaantua. Keskityn siis kuntaani."</i>
Riippumattomuusmotiivi	Motivaatio syntyy halusta toimia riippumattomana puolueista. Haastateltu korosti vapauden tärkeyttä ja puolue toiminnan asettamia rajoituksia.	<i>"En halunnut sitoutua puolueisiin, koska tahdon toimia kaikissa tilanteissa vain oman mielipiteeni mukaisesti. Vierastan ryhmäkuria."</i>
Vaihtoehtomotiivi	Motivaatio syntyy halusta tarjota vaihtoehto puolueiden äänestämiseksi. Haastateltava piti vaihtoehdon tarjoamista tärkeimpänä yksittäisenä syynä ehdokkuuden taustalla.	<i>"Halusin ehdokkuudellani antaa vaihtoehdon poliittisten puolueiden ehdokkaiden äänestämiseksi. Että on olemassa tällainenkin vaihtoehto."</i>
Paikallinen protestimotiivi	Motivaatio syntyy halusta protestoida yhtä tai useampaan paikallista puoluetta, niiden johtoa tai toimintaa.	<i>"Koin vahvasti, että puolueiden paikalliseen suhmurointiin ja intressiristiriitöihin piti saada muutosta aikaiseksi."</i>
Yleinen protestimotiivi	Motivaatio syntyy halusta protestoida yhtä tai useampaa valtakunnallista puoluetta, niiden johtoa tai toimintaa.	<i>"Poliittiset puolueet ja puolue-eliitti ovat irtautuneet kansalaisista. Siksi kansalaisten ääni pitää saada paremmin kuuluviin."</i>
Velvollisuusmotiivi	Motivaatio syntyy ensisijaisesti velvollisuudentunteesta. Haastateltava korosti, että ehdokkuus kuuluu hyvään kansalaisuuteen ja oli siksi ehdokkaana.	<i>"Meillä on perheessä aina pidetty tärkeänä, että osallistutaan ja vaikutetaan yhteisiin asioihin. Sieltä syntyi kokemus, että ehdokkuus on vähän niin kuin velvollisuus minulle."</i>

Taulukko 10. Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden motiivityypit ehdokkuuden taustalla.

Yleisin motiivityyppi haastatteluaineistossa oli asiamotiivi. Useammilla ehdokkailla ehdokkuus vuoden 2017 kuntavaaleissa lähti halusta vaikuttaa johonkin laajempaan asiakokonaisuuteen. Haastateltavien vastauksista erottui koko kunnallisen päätöksenteon kirjo aina kaavoituksesta sosiaali- ja terveystalitiikkaan asti. Useamman kerran aikaisemmin ehdokkaana ollut haastateltava kertoi motiiveistaan: *”Lähdin ehdokkaaksi, koska halusin vaikuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saatavuuteen, koulutuksen järjestämiseen ja päiväkotien parempaan arkeen.”* Asiamotiivia muistuttava motiivityyppi oli niin ikään yhden asian motiivi. Tässä motiivityypissä ehdokas kiinnittyi johonkin tiettyyn ja konkreettisempaan asiaan, jonka ajaminen motivoi ehdokasta. Yhden asian motiivit olivat kuitenkin tyyppinä aineistossa harvinaisempia, kuin huomattavasti yleisempi asiamotiivi. Ehdokkuusmotiivit harvoin typistyivät pieniin asioihin tai kokonaisuusiin.

Toinen usein aineistossa esiintynyt motiivityyppi oli paikallisuusmotiivi. Ehdokkaat kertoivat, että heille kuntavaaliehdokkuudessa oli kyse vaikuttamisesta ensisijaisesti paikallisiin asioihin. Tämä tarkoitti haastateltaville usein sitä, että heillä ei ollut aikomustakaan pyrkiä vaikuttamaan muihin, kuin Tuusulan asioihin. Kuntavaaleissa vuonna 2017 neljättä kertaa ehdokkaana ollut haastateltava kiteytti paikallisuusmotiivin seuraavasti: *”Minulle tärkeintä ehdokkuudessa oli Tuusulan asiat ja tuusulalaisten edun ajaminen. Kun nämä asiat olivat minulle ne kaikkein tärkeimmät, en nähnyt tarvetta liittyä valtakunnalliseen puolueeseen.”* Useat haastateltava korostivat vastaavalla tavalla sitoutumattomuutta itselle sopivaksi vaihtoehdoksi vaikuttaa vain oman kunnan asioihin.

Asiamotiivin ja paikallisuusmotiivin lisäksi haastateltavat nostivat esiin riippumattomuusmotiivin ja vaihtoehtomotiivin. Molemmissa motiiveissa sitoutumattomuuden taustalla koettiin pyrkimys pysyä riippumattomana puolueista. Vaihtoehtomotiivi kiteytyi ehdokkaan tahtoon tarjota äänestäjille vaihtoehto puolueiden ehdokkaiden äänestämiseksi. *”Kaikki eivät voi sitoutua tai edes halua liittyä puolueisiin. Se on aika ison kynnyksen takana. Sitoutumattomana ehdokkaana annoin vaihtoehdon niille, jotka kokevat puolueet vieraiksi”*, kuvaili haastateltava motiiviaan ehdokkuuden taustalla.

Paikallinen protestimotiivi ja yleinen protestimotiivi esiintyivät huomattavasti muita motiivityyppejä harvemmin Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaista kerätyssä haastatteluaineistossa. Enemmistö ehdokkaista totesi, että heidän ehdokkuudessaan ei koskaan ole ollut kyse jonkin puolueen toiminnan protestoinnista: *”Minulla ei ole mitään puolueita vastaan. Itse asiassa arvostan niiden toimintaa. Mutta en vain ole koskaan tuntenut yhdenkään puolueen tavoitteita omikseni.”*

Kun protestimotiivia esiintyi aineistossa, kohdistui puoluekritiikki enemmän puolueiden toimintaan paikallisella kuin valtakunnallisella tasolla. Useita kertoja ehdokkaana ollut haastateltava kiteytti havainnollistavasti paikallisen protestimotiivinsa: *”Olen seurannut vuosikymmeniä puolueiden toimintaa Tuusulassa. Koin vahvasti, että puolueiden paikalliseen suhmurointiin ja intressiristiriitoihin piti saada muutosta aikaiseksi. Se oli yksi iso motiivi, miksi olin ehdokkaana.”* Usein äänestämiseen liitettyä kansalaisvelvollisuuden tunne yhdistyi muutamilla haastateltavilla myös vaaliehdokkuuteen kuntavaaleissa. Nämä haastateltavat korostivat, että kuntavaaliehdokkuus on välittämistä paikallisista asioista ja yhteisön jäsenyys velvoittaa vaikuttamiseen. Velvollisuusmotiivi oli kuitenkin huomattavasti muita motiivityyppejä harvinaisempi, eikä motiivityyppi noussut voimakkaasti esiin haastatteluaineistosta.

6.1.3 Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden puoluekäsitysten analyysi

Haastateltavilta kysyttiin ehdokkuusmotiivien lisäksi useita kysymyksiä käsityksistä ja suhtautumisesta puolueisiin. Kysymysten tavoitteena oli paljastaa näiden käsitysten ja ehdokkuusmotiivien mahdolliset yhteydet. Oletin, että esimerkiksi voimakkaan kielteinen suhtautuminen puolueisiin heijastuisi haastateltavan vastauksissa selkeästi protestimotiiveihin, joissa ehdokkuus koetaan reaktioksi puolueita kohtaan.

Erittelin haastatteluaineistosta sellaiset osat, joissa haastateltavat kertoivat käsityksistään puolueista paikallisella ja valtakunnallisella tasolla. Jaoin käsitykset temaattisiin kokonaisuuksiin. Näiden temaattisten kokonaisuuksien perusteella muodostin käsitystyyppiejä. Kunkin tyyppin tarkoituksena on kuvata ehdokkaiden käsityksiä eli ajattelutapoja puolueista. Kuten motiivityypit, myös käsitystyyppit ovat yleistyksiä yhdestä tai useammasta ajattelutavasta. Muodostettuani käsitystyyppit, koostin tyyppit taulukkoon (ks. Taulukko 11.). Taulukkoon kirjoitin kunkin käsitystyyppin kuvauksen ja annoin havainnollistavan sitaatin kustakin käsitystyyppistä.

Haastatteluaineistosta muodostin kaiken kaikkiaan kuusi käsitystyyppiä, jotka kuvastavat haastateltavien suhtautumista puolueisiin. Käsitystyyppien vaihtelu aineistossa oli huomattavasti vähäisempää, kuin motiivityyppien. Motiivityyppien kirjo oli jossain määrin monipuolisempaa ja vivahteikkaampaa, kuin käsitystyyppien. Myös käsitystyyppien kohdalla osa tyypeistä esiintyi haastatteluaineistossa huomattavasti useammin, kuin toiset tyyppit.

Käsitystyyppi	Tyyppin kuvaus	Havainnollistava sitaatti
Puolueet ovat arvokas ja tärkeä osa poliittista järjestelmää.	Käsitystyyppissä puolueita pidetään arvokkaina toimijoina, eikä sitouttamattomuutta koeta protestiksi puolueita kohtaan.	<i>"Arvostan puoluetoimintaa, koska tiedän, miten raskasta se on. Puolueet ovat tärkeitä yhteiskunnan hyväksyttävyyden ja legitimitetin kannalta."</i>
Puolueet ovat välttämätön paha osana poliittista järjestelmää.	Käsitystyyppissä puolueisiin suhtaudutaan neutraalisti ja niitä pidetään välttämättömänä pahana osana poliittista järjestelmää.	<i>"Puolueet ajavat niille tärkeitä asioita. Vaikeaa olisi kuvitella vaikka valtakunnan päätöksentekoa eduskunnassa ilman puolueita."</i>
Puolueet eivät sovi paikalliseen päätöksentekoon.	Käsitystyyppissä puolueet koetaan ongelmalliseksi ensisijaisesti paikallisella tasolla. Puolueiden toiminta ei palvele käsitystyyppin mukaan paikallisia tarpeita.	<i>"Puolueiden ja niiden erilaisten taustavoimain sanelemat säännöt eivät sovi kunnan asukkaiden asioiden käsittelyyn. Kunnassa asioiden pitäisi tulla aina ensin ja vasta sitten puoluepolitiikan."</i>
Puolueet rajoittavat voimakkaasti edustajiensa toimintaa.	Käsitystyyppissä puolueet nähdään edustajiensa toimintaa ohjailevina ja rajoittavina valtakunnallisina rakenteina. Puolueen edustaja ei voi käsitystyyppin mukaan olla koskaan täysin vapaa puolueen vaikutuksesta.	<i>"Puolueilla on sitä ryhmäkuria aika paljon paikallisesti. Ja samoin ylhäältä alas saneltuja linjauksia tuntuu olevan paljon. Ei sitä vapautta toimia oman mielen mukaan ole puolueissa yhtä paljon, kuin meillä. Näin sen koen."</i>
Puolueet asettavat esteitä muille poliittisille toimijoille.	Käsitystyyppissä puolueet koetaan ongelmalliseksi vaihtoehtoisen poliittisen osallistumisen tavoille, kuten sitoutumattomuudelle.	<i>"Muut puolueet väheksyvät sitoutumattomia. Siltä minusta on usein tuntunut. Selvästi ne pyrkivät puhumaan ja keskustelemaan enemmän keskenään."</i>
Puolueet ajavat ensisijaisesti yksittäisten henkilöiden agenda.	Käsitystyyppissä puolueet nähdään niissä toimivien henkilöiden kautta. Tyypissä puolueiden nähdään toteuttavan ensisijaisesti edustajiensa tavoitteita ja toissijaisesti ohjelmissa asetettuja tavoitteita.	<i>"Kun katson puolueita, en näe ideologioita tai poliittisia ohjelmia, vaan ne ihmiset. Ja sitä kautta ne puolueet myöskin toimivat niiden aktiiviansa ehdoilla. Vähän niin kuin vapaaehtoiset yhdistyksissä, kuten urheiluseuroissa."</i>

Taulukko 11. Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden käsitystyyppit puolueista ja niiden toiminnasta.

Yleisin käsitystyyppi haastateltavien keskuudessa oli puolueiden näkeminen arvokkaina ja tärkeänä osana poliittista järjestelmää. Tämän käsitystyyppin esiin tuoneet haastateltavat ilmaisivat, ettei heillä periaatteessa olisi mitään esteitä osallistua poliittiseen toimintaan puolueidenkaan kautta. Haastateltavat vain eivät olleet löytäneet itselleen sopivaa puoluetta.

Lähes yhtä usein esiintyi käsitystä puolueista välttämättömänä pahana poliittisessa järjestelmässä. Tässä käsitystyyppissä puolueisiin suhtauduttiin lähinnä neutraalisti. Puolueiden olemassaoloa ei koettu esteeksi tai erityiseksi ongelmaksi sitoutumattomalle toiminnalle tai muutoinkaan yhteiskunnalliselle päätöksenteolle. Näiden haastateltavien oma osallistuminen kuntavaaleihin ei liioin ollut syntynyt puolueiden toiminnan takia, vaan pikemminkin puolueista huolimatta.

Kriittisintä suhtautumista edusti käsitystyyppi, jossa puolueita pidettiin sopimattomana paikalliseen päätöksentekoon. Haastateltavat, joiden vastauksista tämä käsitystyyppi nousi esiin, korostivat paikallisen ja valtakunnallisen päätöksenteon periaatteellista yhteensopimattomuutta. Paikallisten ratkaisujen tulisi haastateltavien mukaan syntyä paikallisista lähtökohdista.

Yksi haastateltavista havainnollisti käsitystään seuraavasti kokemustensa perusteella: *”Kun valtakunnan politiikkaa ja ohjelmia tuodaan paikalliselle tasolle, niin se etäännyttää ihmisiä. Puolueiden ja niiden erilaisten taustavoimain sanelemat säännöt eivät sovi kunnan asukkaiden asioiden käsittelyyn. Kunnassa asioiden pitäisi tulla aina ensin ja vasta sitten puoluepolitiikan.”*

Toinen haastateltava katsoi niin ikään, että puolueiden ajamien asioiden sijaan kunnallisessa päätöksenteossa pitäisi keskittyä enemmän kuntalaisten huoliin ja tarpeisiin. *”Mielestäni kuntapolitiikassa ajetaan ensisijaisesti kuntalaisten asiaa. Ei puolueiden asiaa, jonka valtakunnalliset katto-organisaatiot määrittelevät”*, haastateltava avasi käsitystään paikallisen päätöksenteon prioriteeteista ja lähtökohdista.

Huomionarvoista oli, että käsitystyypeistä kaikkein kriittisimmissä puolueisiin kohdistuva kritiikki koski lähinnä puolueita paikallisessa kontekstissa. Valtakunnallisesti puolueisiin ei liitetty yhtä voimakkaita käsityksiä. Useat haastateltavat kokivat, että puolueet eivät muistuta julkisuudesta syntyvää kuvaa juuri ollenkaan paikallisesti. Puolueen ehdokkaana aiemmin ollut haastateltava kertoi: *”Ne puolueiden arvot ovat jääneet minulle todella hämärän peittoon. Kunnallispolitiikassa puolueiden arvot näkyvät tosi huonosti muutenkin.”*

Kysyttäessä moni haastateltava koki, että voisi allekirjoittaa joidenkin puolueiden valtakunnalliset tavoitteet, mutta ei koe niiden paikallista toimintaa houkuttelevaksi. Tällöin käsitys puolueista muodostui ensisijaisesti niiden paikallisten toimijoiden kautta. Tässä käsitystyyppissä puolueita tarkasteltiin muun muassa puolueiden paikallisten ehdokkaiden, valtuutettujen ja muiden luottamushenkilöiden esiintymisen sekä toiminnan valossa.

Tehdyn politiikan epäjohtonmukaisuus ja tietyt voimakkaat paikalliset persoonat nousivat esiin haastateltavien vastauksissa puolueista pois työntävinä asioina. Useampi haastateltavista, joka nosti esiin puolueiden toimijoiden em. piirteitä, ei katsonut voivansa kuulua paikallisesti yhteenkään poliittiseen puolueeseen tulevaisuudessakaan juuri puolueissa toimivien persoonien takia.

Haastateltavat korostivat myös puolueiden taipumusta rajoittaa edustajiensa toimintaa, mistä muodostui kokonaan oma käsitystyyppinsä. Yleisin puolueisiin liitetty negatiivinen ulottuvuus oli ryhmäkuri eli pyrkimys esimerkiksi koko valtuustoryhmän yhteiseen kantaan. *”Puolueiden käyttämä ryhmäkuri on tuntunut epäoikeudenmukaiselta, kun olen sitä käytännössä nähnyt harjoitettavan. Tarkoitan sellaisia tilanteita, jossa omasta vakaumuksesta on pitänyt tinkiä”*, kuvaili pidempään kunnalliseen päätöksentekoon osallistunut haastateltava käsitystään puolueiden ryhmäkurista.

6.1.4 Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden motiivit ja puolueiden ehdokkaiden motiivit

Haastattelun päätteeksi pyysin kutakin haastateltavaa arvioimaan 12 ennalta annetun motiivin tärkeyttä päätökselle lähteä ehdokkaaksi vuoden 2017 kuntavaaleihin. Motiivit ja kyselyn asetelmat olin johtanut sellaisenaan oikeusministeriön Kuntademokratiaindikaattorit 2017 -raportin yhteydessä toteutetusta laajasta kyselytutkimuksesta (ks. tämän tutkielman ensimmäinen luku, jossa asiaa on käsitelty seikkaperäisemmin).

Keräsin Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden vastaukset oheiseen taulukkoon (ks. Taulukko 12.). Vaikka haastattelua täydentävän kyselyn otoskoko on sangen pieni (10 vastaajaa), voi yhteenvedosta päätellä joitakin seikkoja sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveista verrattuna puolueiden ehdokkaiden motiiveihin.

Haastatelluille esitetty motiivi	Melko tai hyvin tärkeä (%)
Halu vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun kunnassa	100 %
Halu auttaa ihmisiä	100 %
Halu viedä eteenpäin edustamani yhteiskuntaryhmän tavoitteita	80 %
Puolueen tai ryhmän vaalimenestys näissä kuntavaaleissa	90 %
Puolueen tai ryhmän poliittisten arvojen toteutuminen	80 %
Halu tehdä työtä puolueen/valitsijayhdistyksen puolesta	90 %
Kansalaisvelvollisuuden täyttäminen	70 %
Halu vaikuttaa jonkin yksittäisen asian ratkaisuun kunnassa	80 %
Lautakuntapaikan tai muun luottamustehtävän saaminen	60 %
Halu saada puolueen ehdokaslista täyteen	60 %
Työelämässä tarvittavien taitojen ja/tai kokemuksen hankkiminen	50 %
Kouliintuminen vaativampiin poliittisiin tehtäviin	30 %

Taulukko 12. Miten arvioit seuraavien tekijöiden merkitystä sille, että päätit asettua ehdolle vuoden 2017 kuntavaaleissa? (melko tai hyvin tärkeää, %).

Kaikki haastateltavat pitivät ”Halu vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun” ja ”Halu auttaa ihmisiä” motiiveja melko tai hyvin tärkeinä ehdokkuudelleen. Vähiten tärkeinä haastateltavat pitivät ”Kouliintuminen vaativampiin poliittisiin tehtäviin” ja ”Työelämässä tarvittavien taitojen ja/tai kokemuksen hankkiminen” motiiveja. Nämä motiivit koettiin vähiten tärkeiksi myös puolueiden ehdokkaiden vastaavissa arvioissa Kuntademokratiaindikaattorit 2017 -tutkimuksessa.

6.2 Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaista kerätyn haastatteluaineiston analyysi

Kuvaan seuraavaksi Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaista keräämäni haastatteluaineiston. Aineiston kuvauksen jälkeen siirryn analysoimaan ehdokkaiden motiiveja ja käsityksiä puolueista.

6.2.1 Haastatteluaineiston kuvaus

Haastattelin yhdeksän Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokasta, jotka olivat ehdokkaina vuoden 2017 kuntavaaleissa. Tavoittelin mahdollisimman monipuolista haastateltavien joukkoa, jotta aineisto paljastaisi runsaasti erilaisia ehdokkuusmotiiveja ja käsityksiä poliittisista puolueista.

Haastateltavien kokemus ehdokkuudesta vaaleissa, ja poliittisesta toiminnasta yleensä, vaihteli paljon. Kolme haastateltavaa kertoi olleensa ensimmäistä kertaa ehdokkaana kaupunginvaltuustoon vuonna 2017. Kaksi haastateltavaa oli ehdolla jo toista kertaa. Neljä haastateltavaa kertoi, että he olivat vuoden 2017 kuntavaaleissa kolmatta tai useampaa kertaa ehdolla valtuustoon. Haastateltujen Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden aikaisempi kokemus ehdokkuudesta vastasi pitkälti Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden kokemusta. Molempien yhteislistojen haastateltavien joukosta löytyi niin vaalien ensikertalaisia kuin kokeneempiakin ehdokkaita.

Haastateltujen aikaisempi kokemus kuntavaaliehdokkuudesta	
Ensimmäistä kertaa ehdolla valtuustoon vuonna 2017	Kolme haastateltua
Toista kertaa ehdolla valtuustoon vuonna 2017	Kaksi haastateltua
Kolmatta tai useampaa kertaa ehdolla valtuustoon vuonna 2017	Neljä haastateltua

Taulukko 7. Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden aikaisempi kokemus kuntavaaleista.

Myös Järvenpää Plus -yhteislistan haastatelluilla ehdokkailla oli erilaisia kokemuksia puolueiden toiminnasta. Kuusi haastateltavaa kertoi, ettei ole koskaan ollut poliittisen puolueen ehdokkaana vaaleissa. Kolme haastateltavaa oli aikaisemmin ollut puolueen asettamana kuntavaaliehdokkaana. Heistä kaksi oli ollut myös puolueen jäsen. Yksi haastateltava oli ollut ehdokkaana puolueen listalta, mutta kuitenkin sitoutumattomana. Kolmas haastateltava, joka kertoi aiemmin kuuluneensa poliittiseen puolueeseen, ei ollut kuitenkaan lähtenyt ehdokkaaksi kuntavaaleihin mainitsemansa puolueen listalta. Hänen osaltaan sitoutumaton kuntavaaliehdokkuus oli ensimmäinen ehdokkuus.

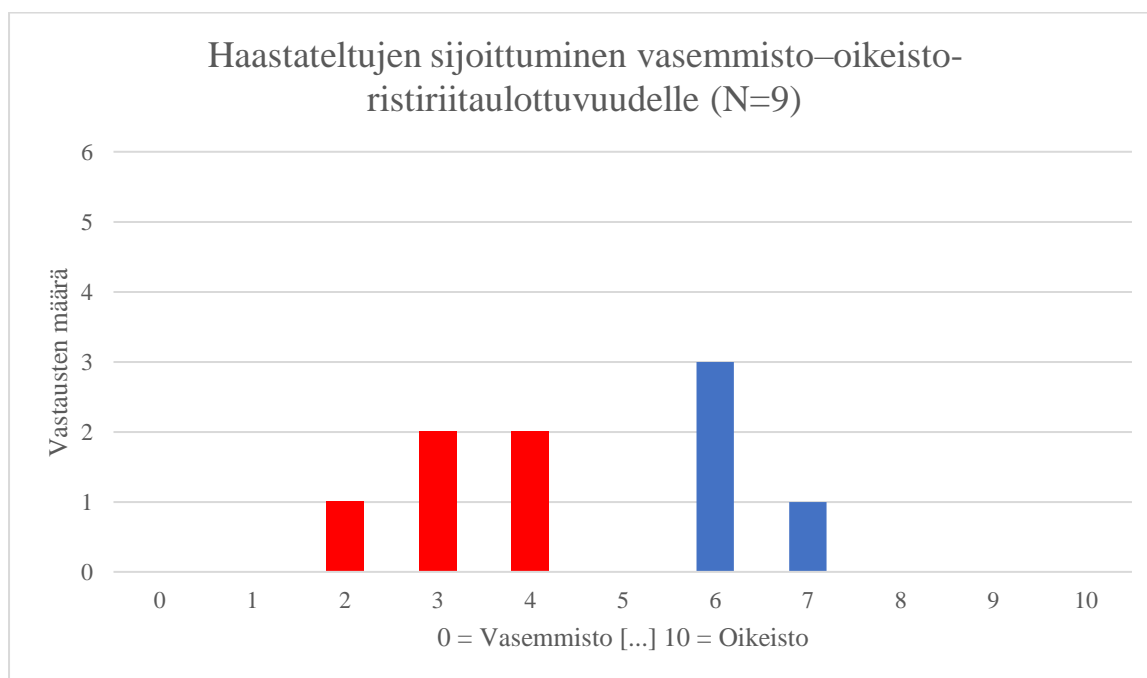
Haastateltujen aikaisempi kokemus puolueista	
Ei ole koskaan ollut poliittisen puolueen ehdokkaana	Kuusi haastateltua
On aikaisemmin ollut poliittisen puolueen ehdokkaana	Kolme haastateltua
Ei ole koskaan ollut poliittisen puolueen jäsen	Kuusi haastateltua
On aikaisemmin ollut poliittisen puolueen jäsen	Kolme haastateltua

Taulukko 8. Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden aikaisempi kokemus puolueista.

Järvenpää Plus -ehdokkaiden aikaisempi kokemus puolueista oli pitkälti samanlaista, kuin Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaidenkin. Järvenpäläiset haastateltavat olivat päätyneet erilaisista taustoista sitoutumattomiksi ehdokkaiksi. Osa haastateltavista oli toiminut aiemmin valtakunnallisessa poliittisessa puolueessa, mutta päättänyt myöhemmin siirtyä sitoutumattomaksi ehdokkaaksi. Kuten Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaista, myös Järvenpää Plus -yhteislistan

ehdokkaista enemmistö oli kuitenkin tullut ehdokkaaksi suoraan sitoutumattomalle listalle ilman aikaisempaa historiaa poliittisen puolueen jäsenyydestä tai ehdokkuudesta.

Haastattelun yhteydessä haastateltavia pyydettiin sijoittamaan itsensä kahdelle perinteiselle ristiriitaulottuvuudelle. Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella pyrittiin tavoittamaan haastateltavien itsearviointia omasta poliittisesta suuntautumisesta. Liberaali–konservatiivi-ulottuvuudella puolestaan pyrittiin kartoittamaan haastateltavien käsitystä ja arviota omasta arvomaailmasta. Viisi haastateltavaa sijoitti itsensä vasemmisto–oikeisto-ristiriitaulottuvuudella vasemmistoon. Painotukset vaihtelivat ulottuvuuden arvoilla 2–4. Neljä vastaajaa sijoitti itsensä ulottuvuudella oikeistoon. Tältä osin painotukset jakautuivat arvoille 6 ja 7. Yksikään haastateltava ei sijoittanut itseään vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella poliittiseen keskusta (arvolle 5).

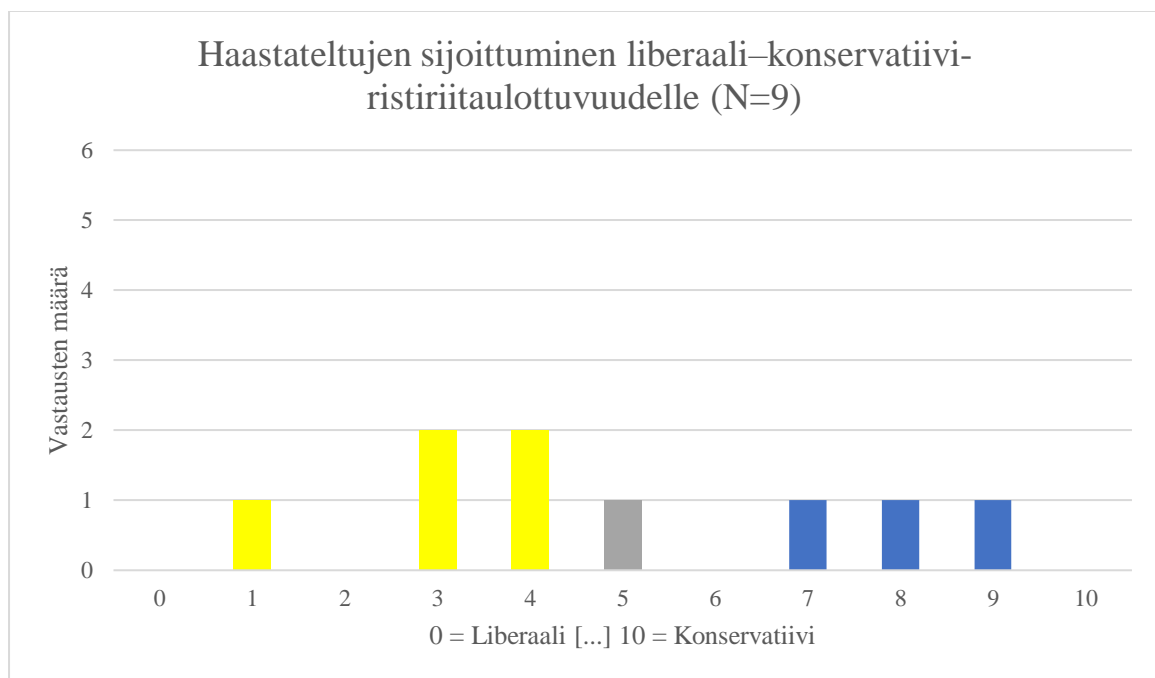
Taulukko 9. Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto–oikeisto-ristiriitaulottuvuudelle.

Myöskään Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden itsearviot eivät tuottaneet ääriarvoja vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella. Kuten Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden, myös Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden arviot omasta poliittisesta suuntautumisesta kerääntyivät lähelle poliittista keskustaa, molemmin puolin ulottuvuuden keskipistettä. Haastateltavien vastauksista erottui selkeästi aikaisemman puolueen vaikutus: vasemmistopuolueen ehdokkaana

aiemmin olleet haastateltavat sijoittivat itsensä ulottuvuudella vasemmistoon ja oikeistopuolueen ehdokkaana tai jäsenenä olleet oikeistoon.

Vasemmisto–oikeisto-ristiriitaulottuvuuden arvioimisen jälkeen haastateltavia pyydettiin tekemään vastaava arvio liberaali–konservatiivi-ulottuvuudella. Tällä ulottuvuudella vastaukset jakautuivat tasaisesti lähes koko ristiriitaulottuvuudelle. Viisi vastaajaa yhdeksästä arvioi edustavansa liberaaleja arvoja, antaen ulottuvuudella arvon 1, 3 tai 4. Yksi haastateltavista sijoitti itsensä ulottuvuuden keskipisteeseen. Kolme haastateltavaa arvioi itsensä arvoiltaan konservatiiviseksi.

Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden itsearviot omasta arvomaailmasta tuottivat enemmän ääriarvoja (1 ja 9), kuin Tuusulan Puolesta -yhteislistan ehdokkaiden. Kuitenkin myös Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden arvot olivat useammin liberaaleja kuin konservatiivisia. Tältä osin vastausten painotus liberaaleihin arvoihin muistutti Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaita.

Taulukko 10. Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden sijoittuminen liberaali–konservatiivi-ristiriitaulottuvuudella.

Haastateltavat eivät kokeneet vaikeaksi itsearvion tekemistä sijoittumisesta vasemmisto–oikeisto tai liberaali–konservatiivi -ristiriitaulottuvuuksille. Sen sijaan haastateltavat korostivat, että heillä on hyvä ja johdonmukainen käsitys erityisesti henkilökohtaisesta arvomaailmasta.

Useampi haastateltava mainitsi, että kokee poliittisen suuntautumisensa vaihtelevan kulloisenkin asian mukaan. Tämän sanomalla haastateltavat halusivat alleviivata sitä, että he voivat edustaa yhdessä asiassa vasemmistolaista ajattelutapaa ja toisessa asiassa oikeistolaisempaa ajattelutapaa.

6.2.2 Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden ehdokkuusmotiivien analyysi

Analyysini Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden ehdokkuusmotiiveista eteni samalla tavalla, kuin aikaisemmin esittelemäni Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden motiivien analyysi. Purettuani haastattelunauhoitteen ja litteroituani aineiston kirjalliseen muotoon, ryhdyin analysoimaan tarkemmin haastateltavien antamia vastauksia.

Erittelin aineistosta osat, joissa haastateltavat toivat esiin motiivejaan lähteä ehdokkaaksi vuoden 2017 kuntavaaleihin. Jaoin edelleen motiivit teemoittain erillisiksi kokonaisuuksiksi. Teemoittelun perusteella muotoilin kokonaisuuksista ehdokkuusmotiiveja kuvaavia tyyppejä.

Käytin johdonmukaisesti myös Järvenpää Plus -yhteislistan motiivien yleistyksistä nimitystä motiivityyppi. Motiivityypit ovat ylätasoa kiteytyksiä niistä motiiveista, joiden haastateltavat kertoivat vaikuttaneen päätökseen ehdokkaaksi lähtemisestä.

Keräsin motiivityypit taulukkoon (ks. Taulukko 11). Kirjoitin taulukkoon paitsi nimeämäni motiivityypit, myös niiden kuvauksen sekä lisäsin jokaisesta motiivityypistä havainnollistavan sitaatin. Analyysini perusteella löysin seitsemän motiivityyppiä, jotka olivat vaikuttaneet Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden ratkaisuun lähteä ehdokkaaksi kuntavaaleihin.

Mikäli motiivityyppi esiintyi jo aiemmin Tuusulan Puolesta -yhteislistan ehdokkailta kerätyssä haastatteluaineistossa, käytin motiivityypistä jo aikaisemmassa yhteydessä käytettyä nimeä. Näin on mahdollista verrata kahden eri kunnassa toimivan ehdokaslistan motiivityyppien yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia toisiinsa vertailevasti.

Motiivityyppi	Tyypin kuvaus	Havainnollistava sitaatti
Asiamotiivi	Motivaatio syntyy halusta vaikuttaa joihinkin tiettyihin asioihin kunnassa. Haastateltava kuvaili useamman sellaisen asiakokonaisuuden (esim. sote-palvelut), joihin halusi vaikuttaa.	<i>"Lähdin ehdokkaaksi, koska halusin vaikuttaa ikääntyneiden asioihin, sekä tietysti lasten, nuorten ja perheiden palveluihin. Nämä asiat ovat olleet minulle aina tosi tärkeitä."</i>
Yhden asian motiivi	Motivaatio syntyy halusta ajaa jotakin tiettyä ja selvärajaisempaa yksittäistä asiaa (esim. uuden lähiliikuntapaikan rakentaminen kuntaan) ehdokkuudella.	<i>"Halusin vaikuttaa pyöräliikenteen kehittämiseen Järvenpäässä. Näin, että sitoutumattomissa voin toimia vähän pienemmälläkin fokuksella."</i>
Paikallisuusmotiivi	Motivaatio syntyy halusta vaikuttaa vain oman kunnan asioihin yleisesti. Haastateltu alleviivasi tahtoaan vaikuttaa vain paikallisella tasolla, ei muualla.	<i>"Sitoutumattomassa ehdokkuudessa oli minulle kyse paikallisista asioista. Haluan keskittyä vain ja ainoastaan Järvenpään ja järvenpääläisten kokemuksiin ongelmiin."</i>
Riippumattomuusmotiivi	Motivaatio syntyy halusta toimia riippumattomana puolueista. Haastateltu korosti vapauden tärkeyttä ja puoluetoinnin asettamia rajoituksia.	<i>"Koen, että sitoutumattomana minun on helpompi ajaa itselleni tärkeitä asioita. Voin edetä ajamieni asioiden pohjalta, ilman riippuvuutta niistä puolueiden ideologioista."</i>
Vaihtoehtomotiivi	Motivaatio syntyy halusta tarjota vaihtoehto puolueiden äänestämiseksi. Haastateltava piti vaihtoehdon tarjoamista tärkeimpänä yksittäisenä syynä ehdokkuuden taustalla.	<i>"Ehdokkuuteni kärki on aina ollut vaihtoehdon tarjoaminen puolueiden äänestämiseksi. Voin olla vaihtoehto niille, joille kaikissa puolueissa on enemmän tai vähemmän vikaa."</i>
Kokemusmotiivi	Motivaatio syntyy kiinnostuksesta päästä kokeilemaan päättäjänä toimimista omassa kotikunnassa, koska aiempaa kokemusta luottamushenkilönä toimimisesta ei ole.	<i>"Halusin nähdä, miten tavalliset kaupunkilaiset voivat vaikuttaa. Kun minulla on tätä muutakin taustaa, niin halusin kokeilla myös politiikkaa"</i>
Yleinen protestimotiivi	Motivaatio syntyy halusta protestoida yhtä tai useampaa valtakunnallista puoluetta, niiden johtoa tai toimintaa. Protestin kohde ei ole niinkään puolueiden paikallisten osastojen, vaan valtakunnallinen, toiminta.	<i>"Valtakunnallisilla puolueilla on liikaa sormensa pelissä paikallisissa asioissa. Sitä vastaan minä halusin kapinoida. Minun mielestäni siellä yhdessäkään puoluetoinnissa ei voida tietää, miten asioita tulisi Järvenpäässä hoitaa."</i>

Taulukko 11. Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden motiivityypit ehdokkuuden taustalla.

Yleisin motiivityyppi myös järvenpääläisiltä ehdokkailta kerätyssä haastatteluaineistossa oli asiamotiivi. Lähes kaikilla haastateltavilla ehdokkuus vuoden 2017 kuntavaaleissa lähti halusta vaikuttaa johonkin laajempaan asiakokonaisuuteen. Haastateltavat mainitsivat niin sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuuden, ikäihmisten aseman parantamisen, koulutuksen ja varhaiskasvatuksen kehittämisen, kuin elinkeinoelämän toimintaedellytysten vahvistamisen.

Kahden haastateltavan vastauksissa esiintyi yhden asian motiivityyppiä. Tämän motiivityypin edustajat kertoivat, että heidän ehdokkuutensa taustalla oli halua vaikuttaa yksittäiseen asiaan kunnassa. *”Terveystenhuollon hallinto ja tietojärjestelmät olivat minulle ne asiat, joihin halusin paneutua. Koin, että sitoutumattomana voin puolueiden ehdokkuutta paremmin keskittyä vain näiden asioiden ajamiseen”*, kuntavaaleihin ensimmäistä kertaa osallistunut haastateltava havainnollisti huomattavan yksityiskohtaisia kiinnostuksen kohteitaan. Yhden asian motiivit olivat kuitenkin tyyppinä aineistossa paljon harvinaisempia, kuin huomattavasti yleisempi ja laajempi asiamotiivi.

Kolmas voimakkaasti haastatteluaineistosta esiin noussut motiivityyppi oli paikallisuusmotiivi. Ehdokkaat kertoivat, että heille ehdokkuus kuntavaaleissa oli ensisijaisesti tapa vaikuttaa Järvenpään ja järvenpääläisten asioihin. Haastateltavat sanoivat suoraan, että he eivät halua koskaan lähteä mukaan alueelliseen tai valtakunnalliseen puolue toimintaan. Siksi sitoutumattomuuden mahdolliset rajoitteet esimerkiksi myöhemmälle poliittiselle uralle eivät haitanneet haastateltavia. Päinvastoin, halu pysytellä vain Järvenpään asioissa teki haastateltaville sitoutumattomuuden luontevaksi ja helpoksi. Kokenut haastateltava kuvaili näkemyksiään tältä osin seuraavasti: *”Sitoutumattomuus on minulle hyvin paikallista. En tarvitse puoluetta, koska en halua muualla asioihin vaikuttaa.”*

Myös riippumattomuusmotiivi nousi motiivityyppinä esiin haastatteluaineistosta. Puolueissa toimiminen koettiin joidenkin haastateltavien osalta liian rajoittavaksi. Vapaus ajaa itselle tärkeitä asioita koettiin keskeiseksi motiiviksi sitoutumattomalle ehdokkuudelle vuoden 2017 vaaleissa.

Huomionarvoista oli, että aiemmin Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkailta keräämästäni haastatteluaineistosta esiin nousseita protestimotiiveja esiintyi järvenpääläisillä ehdokkailla vähemmän. Esimerkiksi Tuusulan puolesta -yhteislistan useammalla ehdokkaalla havaittua paikallista protestimotiivia ei esiintynyt motiivityyppinä Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkailla. Moni haastateltava korostikin, että heillä ei ole puolueita vastaan yhtään mitään – paikallisella tai edes valtakunnallisella tasolla: *”Puolueilla ja puoluejärjestelmällä on oma paikkansa. Nehän ajavat monet ihan hyviä asioita, eikä siinä mitään. En vain ole löytänyt itselleni sopivaa puoluetta.”*

Paikallisen protestimotiivin poissaoloa voidaan pitää yllättävänä, koska sitoutumattomia yhteislistoja on usein pidetty protestina paikallisen tason puolue toimintaa kohtaan. Vaikka paikallista protestimotiivia ei haastatteluaineistossa esiintynyt, nousi aineistosta kuitenkin esiin yleinen protestimotiivi, jossa kritiikki kohdistui puolueiden valtakunnalliseen toimintaan.

Useamman kerran ehdokkaana ollut haastateltava kiteytti ajatteluaan puolueiden valtakunnallisesta toiminnasta ja vaikutuksesta: *”Valtakunnallisilla puolueilla on liikaa sormensa pelissä paikallisissa asioissa. Sitä vastaan minä halusin kapinoida. Minun mielestäni siellä yhdessäkään puolue toimistossa ei voida tietää, miten asioita tulisi Järvenpäässä hoitaa.”* Haastateltava koki siten vahvasti, että puolueiden valtakunnallinen ja paikallinen yhteys ei palvele järvenpääläisten etuja.

Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaista kerätystä haastatteluaineistosta ei myöskään noussut esiin velvollisuusmotiivia. Yksikään haastateltavista ei kokenut, että olisi lähtenyt ehdokkaaksi siksi, että olisi kokenut ehdokkuuden velvollisuudeksi. Velvollisuusmotiivin sijaan haastatteluaineistossa esiintyi kokemusmotiivi. Tässä motiivityypissä ehdokas kertoi halunneensa saada kokemuksen siitä, millaista on toimia ehdokkaana ja mahdollisesti valittuna luottamushenkilönä kaupungissa.

6.2.3 Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden puoluekäsitysten analyysi

Myös Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkailta kysyttiin ehdokkuusmotiivien ohella kysymyksiä käsityksistä ja suhtautumisesta puolueisiin. Kysymysten tavoitteena oli paljastaa näiden käsitysten ja ehdokkuusmotiivien yhteydet. Erittelin haastatteluaineistosta osat, joissa haastateltavat kertoivat käsityksiään puolueista. Jaoin käsitykset edelleen temaattisiin kokonaisuuksiin. Näiden kokonaisuuksien perusteella muodostin käsitystyyppejä. Tyyppien avulla havainnollistin ja kuvasin ehdokkaiden käsityksiä eli ajattelutapoja poliittisista puolueista ja niiden toiminnasta.

Muodostettuani käsitystyyppit, koostin tyypit taulukkoon (ks. Taulukko 12). Kuvailin edelleen taulukkoon kunkin käsitystyyppin ja annoin tyyppiä edustavan esimerkkisitaatin. Haastatteluaineiston perusteella muodostin kaiken kaikkiaan seitsemän käsitystyyppiä. Osa käsitystyypeistä esiintyi aineistossa useammin, kuin toiset käsitystyyppit. Löysin Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkailta useampia käsitystyyppejä kuin motiivityyppejä. Monen haastateltavan vastauksissa toistui yhdenmukainen tai samansuuntainen käsitysmaailma puolueista ja niiden toiminnasta. Kuitenkin myös voimakkaita eroja suhtautumistavoissa esiintyi haastateltavien välillä.

Käsitystyyppi	Tyypin kuvaus	Havainnollistava sitaatti
Puolueet ovat arvokas ja tärkeä osa poliittista järjestelmää.	Käsitystyyppissä puolueita pidetään arvokkaina toimijoina, eikä sitouttamattomuutta koeta protestiksi puolueita kohtaan.	<i>"Puolueita tarvitaan. Omalla kohdallani ehdokkuudessa ei koskaan ole ollut kyse protestista puolueita kohtaan."</i>
Puolueet ovat välttämätön paha osana poliittista järjestelmää.	Käsitystyyppissä puolueisiin suhtaudutaan neutraalisti ja niitä pidetään välttämättömänä pahana osana poliittista järjestelmää.	<i>"Vaikea olisi kuvitella, että politiikkaa voisi laajemmin tehdä muiden, kuin puolueiden kautta. Näin siis ainakin valtakunnallisesti koen sen."</i>
Puolueet rajoittavat voimakkaasti edustajiensa toimintaa.	Käsitystyyppissä puolueet nähdään edustajiensa toimintaa ohjailevina ja rajoittavina valtakunnallisina rakenteina. Puolueen edustaja ei voi käsitystyyppin mukaan olla koskaan täysin vapaa puolueen vaikutuksesta.	<i>"Puolueissa vaikuttaa edelleen vahvasti ryhmäkuri. Koen, että en pystyisi ajamaan kaikkia itselleni tärkeitä asioita puolueen riveistä. Tai ainakin enemmän olisi esteitä, mitä pitäisi pystyä ylittämään."</i>
Puolueet asettavat esteitä muille poliittisille toimijoille.	Käsitystyyppissä puolueet koetaan ongelmalliseksi vaihtoehtoisen poliittisen osallistumisen tavoille, kuten sitoutumattomuudelle.	<i>"Puolueet veivät meiltä kuntavaalien jälkeen sellaisia luottamuspaikkoja, jotka kuuluivat sitoutumattomille. Tällaisesta toiminnasta pitää päästä eroon, myös meidän pitää huomioida reilusti."</i>
Puolueiden paikallinen toiminta on epäjohtomukaista ja ristiriitaista.	Käsitystyyppissä puolueiden paikallisen ja valtakunnallisen toiminnan välillä koetaan olevan jatkuvasti ristiriitoja sekä epäjohtomukaisuuksia.	<i>"Kunnassa tietyt puolueet edistävät välillä ihan eri asioita, kuin valtakunnallisesti. Näen ne ristiriidat usein todella räikeinä."</i>
Puolueiden ja sitoutumattomien toiminnan välillä ei ole oleellisia eroja paikallisesti.	Käsitystyyppissä puolueiden ja sitoutumattomien toiminnan välillä ei nähdä oleellisia eroja, paitsi taustaorganisaation osalta.	<i>"Kun olen molemmissa toiminut, niin samanlaista väittelyä ja peliä sitoutumattomissa pelataan."</i>
Puolueiden toimintaa määrittää enemmän vallan tavoittelu, kuin asioiden ajaminen.	Käsitystyyppissä puolueet koetaan huomattavasti enemmän vallantavoittelun, kuin asioiden edistämisen välineiksi.	<i>"Olen nähnyt paljon sitä, että luottamustehtäviä ja niiden tuomaa valtaa kyllä tavoitellaan. Mutta sitten kun paikkoja saadaan, niitä ei kunnolla hoideta. Tämä on usein puolueiden ongelma."</i>

Taulukko 12. Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden käsitystyyppit puolueista ja niiden toiminnasta.

Yleisin käsitystyyppi oli puolueiden näkeminen arvokkaina ja tärkeänä osana poliittista järjestelmää. Useampikin haastateltava toi esiin, että voisi toimia myös poliittisen puolueen kautta, jos sopiva puolue olisi olemassa. Suurin osa haastateltavista siis koki, että nykyiset puolueet eivät vastaa heidän arvojaan tai tavoitteitaan riittävän paljon. Eräs haastateltava avasi suhtautumistaan puolueisiin: *”Minua kysyttiin ehdokkaaksi myös vihreisiin ja keskustaan. Mutta mikään puolue ei oikein tuntunut täysin itselleni sopivalta. Siksi oli helpompaa lähteä mukaan sitoutumattomaan toimintaan.”*

Toiseksi yleisin käsitystyyppi oli puolueiden näkeminen välttämättömänä pahana osana poliittista järjestelmää. Poliitikan katsottiin käsitystyyppissä aina tapahtuneen puolueiden ehdoilla, eikä asiaan ole näköpiirissä muutosta. Siksi myöskään puolueiden laajamittaista protestointia ei koettu tarkoituksenmukaiseksi. Kyse oli näille haastateltaville enemmänkin siitä, että puolueiden kanssa on opittava elämään. Tätä käsitystyyppiä ja arvostavaa käsitystyyppiä yhdisti kokemus siitä, että sitoutumattomuus ei ole protesti puolueita kohtaan.

Neutraalia käsitystä puolueista edustivat etenkin sellaiset haastateltavat, jotka olivat toimineet aikaisemmin puolueissa. Näille haastateltaville yhteistä oli niin ikään asioiden korostaminen riippumatta siitä, kuka asioita esittää tai edustaa. *”Valtakunnallisella tasolla puolueiden toiminta menettelee, siellä on niin eri säännöt. Kunnallisesti erottuvat enemmän ne henkilöt, ihan puolueista riippumatta. Yhteistyötä pitää pystyä tekemään kaikkien suuntausten edustajien kanssa”*, haastateltava kuvaili käsityksiään puolueista.

Haastatteluaineistosta ei noussut esiin sellaista käsitystyyppiä, jossa puolueet nähtäisiin sopimattomaksi paikalliseen päätöksentekoon. Kaksi haastateltavaa nosti esiin sen, että tulevaisuudessa paikallinen päätöksenteko ei välttämättä tapahdu enää puolueiden ehdoilla. Tämä kehitys voi haastateltavien mukaan vahvistaa sitoutumattomien vaalimenestystä myös oman kunnan ulkopuolella. Toinen haastateltavista kiteytti ajatuksensa sanomalla: *”Olen miettinyt paljon sitä, tarvitaanko puolueita paikallisessa päätöksenteossa? Ei ne puolueiden isot ideat oikein välity puolueiden paikallisesta toiminnasta. Toivoisin, että joskus tulevaisuudessa paikalliset asukkaat voisivat hoitaa yhteiset asiat toisella, itsenäisemmällä tavalla.”*

Kriittisempiäkin käsitystyyppisiä esiintyi haastatteluaineistossa. Useampi haastateltava koki, että puolueiden toiminta paikallisella ja valtakunnallisella tasolla on epäjohtonmukaista. Ne arvot ja tavoitteet, joita puolueet ajavat valtakunnallisesti, eivät haastateltavien mukaan juurikaan näy

puolueiden paikallisessa toiminnassa. Tämä ristiriita selitti haastateltavien mukaan sitä, miksi kansalaiset eivät täysimääräisesti luota puolueisiin.

Haastateltavat esittivät niin ikään kriittisiä käsityksiä puolueiden sisäisestä toiminnasta paikallisesti. Muun muassa ryhmäkurin nähtiin edelleen määrittävän liiaksi puolueiden paikallista toimintaa. *”En halunnut, että kukaan määrittelee sitä, mitä minun pitäisi asioista ajatella. Enkä halunnut joutua tilanteeseen, jossa minua rankaistaisiin oman mielipiteen mukaan äänestämisestä”*, haastateltava kuvaili käsityksiään puolueiden harjoittamasta ryhmäkurista. Toisaalta, haastateltavat myös kyseenalaistivat sen, toteutuuko puolueiden toiminnassa vahvaa ryhmäkuria enää tänä päivänä. Toinen haastateltava tiivisti: *”Vaikka me sitoutumattomat aina kritisoiimme puolueita ryhmäkurista, olen kokenut ryhmäkurin jo jääneen taka-alalle puolueissakin. Enemmän se ryhmäkurin moittiminen on meidän osaltamme sellaista vaalipuhetta.”*

Eräs haastateltava korosti puolueiden ja sitoutumattomien ryhmittymien vähäisiä eroja. *”Kun olen molemmissa toiminut, niin samanlaista väittelyä ja peliä sitoutumattomissa pelataan”*, haastateltava totesi ja painotti, että lähinnä puolueiden erilainen organisaatio erottaa puolueet toimijoina sitoutumattomista. Myös järvenpääläisten haastateltavien osalta esiin nousi kokemuksia siitä, että haastateltava voisi allekirjoittaa puolueiden valtakunnallisia tavoitteita, mutta ei koe niiden toimintaa paikallisesti houkuttelevaksi. Yhdelle haastateltavalle kyse oli puolueiden ohjelmallisista ristiriitaisuuksista, toiselle haastateltavalle kyse oli henkilöistä: *”Voisi kuvitella toimivani useammassakin puolueessa, mutta paikallisesti en haluaisi toimia näiden puolueiden henkilöiden kanssa. Eli kyllä persoonatkin vaikuttavat, miksi en ole puolueissa mukana.”*

6.2.4 Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden motiivit ja puolueiden ehdokkaiden motiivit

Haastattelun päätteeksi pyysin haastateltavia arvioimaan 12 ennalta annetun motiivin tärkeyttä päätökselle hakeutua ehdokkaaksi vuoden 2017 kuntavaaleihin. Motiivit ja kyselyn asetelman olin johtanut sellaisenaan oikeusministeriön Kuntademokratiaindikaattorit 2017 -raportin yhteydessä tehdystä kyselytutkimuksesta. Keräsin Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden vastaukset oheiseen taulukkoon (ks. Taulukko 13). Kyselyn otoskoko oli jälleen suhteellisen pieni (9 vastaajaa), mutta yhteenvedosta voidaan pienestä otoskoosta huolimatta tehdä joitakin suuntaa-antavia havaintoja haastateltavien motiiveista suhteessa puolueiden ehdokkaiden motiiveihin.

Haastatelluille esitetty motiivi	Melko tai hyvin tärkeä (%)
Halu vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun kunnassa	100 %
Halu auttaa ihmisiä	78 %
Halu viedä eteenpäin edustamani yhteiskuntaryhmän tavoitteita	89 %
Puolueen tai ryhmän vaalimenestys näissä kuntavaaleissa	89 %
Puolueen tai ryhmän poliittisten arvojen toteutuminen	89 %
Halu tehdä työtä puolueen/valitsijayhdistyksen puolesta	100 %
Kansalaisvelvollisuuden täyttäminen	67 %
Halu vaikuttaa jonkin yksittäisen asian ratkaisuun kunnassa	56 %
Lautakuntapaikan tai muun luottamustehtävän saaminen	78 %
Halu saada puolueen ehdokaslista täyteen	33 %
Työelämässä tarvittavien taitojen ja/tai kokemuksen hankkiminen	11 %
Kouliintuminen vaativampiin poliittisiin tehtäviin	22 %

Taulukko 12. Miten arvioit seuraavien tekijöiden merkitystä sille, että päätit asettua ehdolle vuoden 2017 kuntavaaleissa? (melko tai hyvin tärkeää, %).

Kaikki haastateltavat pitivät ”Halu vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun kunnassa” ja ”Halu tehdä työtä valitsijayhdistyksen puolesta” motiiveja melko tai hyvin tärkeinä ehdokkuudelle. Vähiten tärkeänä motiivina vastaajat pitivät työelämässä tarvittavien taitojen hankkimista, kouliintumista vaativampiin poliittisiin tehtäviin ja halua saada yhteislistan ehdokaslista täyteen. Noin puolet vastaajista piti melko tai hyvin tärkeänä halua vaikuttaa jonkin yksittäisen asian ratkaisuun kunnassa.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä pääluvussa esittelen tutkimukseni tulokset. Olen jäsennellyt pääluvun neljän aiemmin asettamani tutkimuskysymyksen mukaisesti. Käsittelen tutkimuksessa saatuja tuloksia suhteessa kuhunkin tutkimuskysymykseen ja esittelen kysymyksiin tutkimuksessa saamiani vastauksia. Pääluvun lopussa arvioin tutkimustuloksiani suhteessa asetettuun teoreettiseen viitekehykseen.

7.1 Sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit ehdokkuuden taustalla

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli: ”*Millaiset motivaatiotekijät selittävät hakeutumista sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan ehdokkaaksi, vaihtoehtona ehdokkuudelle poliittisen puolueen ehdokaslistalta?*” Haastattelin kymmentä Tuusulan puolesta -yhteislistan ja yhdeksää Järvenpää Plus -yhteislistan vuoden 2017 kuntavaalien ehdokasta saadakseni vastauksen kysymykseen. Yhteislistat muodostivat ne tapaukset, joita tutkimuksessani tarkastelin.

Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden teemahaastattelut tuottivat laajan haastatteluaineiston, josta nousi esiin kahdeksan motiivityyppiä. Motiivityypit olivat *asiamotiivi, yhden asian motiivi, paikallisuusmotiivi, riippumattomuusmotiivi, vaihtoehtomotiivi, paikallinen protestimotiivi, yleinen protestimotiivi* ja *velvollisuusmotiivi*. Haastateltavien vastauksista nousi pääsääntöisesti esiin useampia motiivityyppejä. Vastaavasti kaikki haastateltavat eivät edustaneet jokaista tyyppiä.

Tuusulan tapauksessa yleisimpiä motiiveja olivat asiamotiivi, paikallisuusmotiivi ja riippumattomuusmotiivi. Myös paikallinen protestimotiivi ja yleinen protestimotiivi nousivat esiin haastatteluaineistosta, mutta edellä mainittuja motiiveja huomattavasti harvemmin. Jos puoluekriittisyyttä esiintyi haastateltavan vastauksissa, se sai motiivityyppinä useammin paikallisen protestimotiivin kuin yleisen protestimotiivin muodon. Tätä taustaa vasten paikallisen puolueiden toiminnan protestointi oli valtakunnallista puolueiden toiminnan protestointia yleisempää.

Tuusulan tapauksen perusteella voidaan siten todeta, että ehdokkaita motivoi vuoden 2017 kuntavaaleissa pääsääntöisesti muut asiat, kuin puolueiden protestoiminen. Siten ehdokkaiden motiiveja hakeutua ehdokkaaksi ei voida typistää yksinkertaiseksi puoluekriittisyyden ilmaukseksi.

Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden teemahaastattelut tuottivat niin ikään laajan haastatteluaineiston. Aineistosta nousi esiin seitsemän motiivityyppiä. Motiivityypit olivat

asiamotiivi, yhden asian motiivi, paikallisuusmotiivi, riippumattomuusmotiivi, vaihtoehtomotiivi, yleinen protestimotiivi ja kokemusmotiivi. Kahdeksasta Tuusulan puolesta -yhteislistan motiivityypistä kuusi esiintyi myös järvenpääläisten ehdokkaiden haastatteluaineistossa. Huomionarvoista oli, että Järvenpään tapauksessa paikallista protestimotiivia ja velvollisuusmotiivia ei esiintynyt motiivityyppeinä laisinkaan kerätyssä haastatteluaineistossa.

Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden yleisimmät motiivityypit ehdokkuuden taustalla olivat asiamotiivi, paikallisuusmotiivi ja riippumattomuusmotiivi. Ehdokkaat olivat tuusulalaisten ehdokkaiden tavoin motivoituneet ensisijaisesti vaikuttamaan tiettyihin kunnallisiin asioihin. Jos puoluekriittisyyttä esiintyi, se sai yleisen protestimotiivin muodon. Paikallisen protestimotiivin puuttuminen haastatteluaineistosta tarkoittaa sitä, että järvenpääläiset ehdokkaat eivät kohdistaneet joidenkin tuusulalaisten ehdokkaiden tavoin kriittisyyttään paikallisiin puolueisiin.

Myös Järvenpään tapauksen perusteella voidaan todeta, että ehdokkaita motivoi vuoden 2017 kuntavaaleissa pääsääntöisesti muut asiat, kuin puolueiden protestoiminen. Sitoutumattomuus ei siten typisty Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaidenkaan osalta puolueiden vastustamiseen.

Tapauksia vertailemalla on kiinnostavaa huomata, miten paljon sitoutumattomien ehdokkaiden motiivityypit muistuttavat toisiaan molemmilla yhteislistoilla. Suuria eroavaisuuksia tai poikkeamia ei juuri esiinny. Tuusulalaiset haastateltavat olivat hieman enemmän kriittisiä puolueiden paikallista toimintaa kohtaan, kuin järvenpääläiset. Kummankaan ehdokaslistan osalta puolueiden protestointi ei ollut pääasiallinen motiivi ehdokkuudelle: kyse oli asioihin vaikuttamisesta ja paikallisuudesta.

7.2 Sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit suhteessa puolueiden ehdokkaiden motiiveihin

Tutkimukseni toinen tutkimuskysymys oli: ”*Millä tavoin sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen ehdokkaiden motiivit eroavat poliittisten puolueiden ehdokkaiden motiiveista, joista tiedämme huomattavasti enemmän?*” Vastatakseni tähän kysymykseen hyödynsin oikeusministeriön Kuntademokratiaindikaattorit 2017 -raportin yhteydessä julkaistuja tuloksia puolueiden ehdokkaiden suhtautumisesta 12 ennalta esitettyyn motiiviin. Esitin raportin yhteydessä toteutetun kyselytutkimuksen motiivit haastattelemilleni tuusulalaisille ja järvenpääläisille ehdokkaille ja pyysin heitä arvioimaan motiivien tärkeyttä. Oheiseen taulukkoon (ks. Taulukko 13) olen koonnut yhteenvedon tästä tarkastelusta puolueiden ja sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveista.

Haastateltaville esitetty motiivi	Sit. Tuusula	Sit. Järvenpää	Puolueet
Halu vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun kunnassa	100 %	100 %	85 %
Halu auttaa ihmisiä	100 %	78 %	82 %
Halu viedä eteenpäin edustamani yhteiskuntaryhmän tavoitteita	80 %	89 %	79 %
Puolueen tai ryhmän vaalimenestys näissä kuntavaaleissa	90 %	89 %	75 %
Puolueen tai ryhmän poliittisten arvojen toteutuminen	80 %	89 %	59 %
Halu tehdä työtä puolueen/valitsijayhdistyksen puolesta	90 %	100 %	55 %
Kansalaisvelvollisuuden täyttäminen	70 %	67 %	50 %
Halu vaikuttaa jonkin yksittäisen asian ratkaisuun kunnassa	80 %	56 %	49 %
Lautakuntapaikan tai muun luottamustehtävän saaminen	60 %	78 %	45 %
Halu saada puolueen ehdokaslista täyteen	60 %	33 %	30 %
Työelämässä tarvittavien taitojen ja/tai kokemuksen hankkiminen	50 %	11 %	22 %
Kouliintuminen vaativampiin poliittisiin tehtäviin	30 %	22 %	22 %

Taulukko 13. Tuusulan puolesta -yhteislistan, Järvenpää Plus -yhteislistan ja puolueiden ehdokkaiden suhtautuminen 12 ennalta esitettyyn motiiviin (melko tai hyvin tärkeää, %).

Tätä yhteenvedon on lähestyttävä jossain määrin varovaisesti ja kriittisesti. Kahden tapaukseni perusteella saadun aineiston otoskoko on erittäin pieni (Tuusulassa kymmenen, Järvenpäässä yhdeksän haastateltavan otos). Vastaavasti puolueiden ehdokkailta vuoden 2017 kuntavaaleissa saadut vastaukset on kerätty valtakunnallisesti hyvin laajalla otoksella. Katsoin kuitenkin, että sitoutumattomia koskevan valtakunnallisen aineiston puuttuessa tällainen rajatumpi lähestymistapa on perusteltu, vaikkakin tulokset ovat vain suuntaa antavia.

Taulukossa esitetyn yhteenvedon perusteella Tuusulan puolesta -yhteislistan ja Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaat arvioivat ennalta annettuja ehdokkuusmotiiveja samansuuntaisesti. Niin tuusulalaisten, järvenpääläisten kun puolueiden ehdokkaidenkin vastauksissa tärkeimmiksi motiiveiksi nousivat ”Halu vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun” ja ”Halu auttaa ihmisiä”. Niin ikään vähiten tärkeiksi motiiveiksi kaikissa kolmessa ryhmässä arvioitiin ”Työelämässä tarvittavien taitojen ja kokemuksen hankkiminen” sekä ”Kouliintuminen vaativampiin poliittisiin tehtäviin”.

Tämän tarkastelun keskeisin johtopäätös on, että sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit muistuttavat paljon puolueiden ehdokkaiden motiiveja. Molempien osalta asiat ja asioihin vaikuttaminen näyttäytyvät tärkeimpänä syynä ehdokkuudelle 2017 kuntavaaleissa. Tulos antaa lisää perusteita

kyseenalaistaa oletus siitä, että sitoutumattomien ja puolueiden ehdokkaiden motiivien välillä olisi suuria eroavaisuuksia. Vaikuttaa siltä, että motiivit ovat itse asiassa lähellä toisiaan.

7.3 Sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit aikaisemman kansainvälisen tutkimuksen valossa

Tutkimukseni kolmas tutkimuskysymys oli: *”Miten suomalaisten sitoutumattomien ehdokkaiden motiivit vertautuvat aikaisemmassa tutkimuksessa kansainvälisesti paljastettuihin sitoutumattomien motiiveihin?”* Tässä yhteydessä palaan joiltain osin ensimmäisessä luvussa esittämiini huomioihin siitä, millaisia motiiveja aiemmassa tutkimuksessa on yhdistetty sitoutumattomiin ehdokkaisiin.

Kahdesta tutkimastani tapauksesta saadut tulokset vastaavat pitkälti aiemman kansainvälisen tutkimuksen tuloksia sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveista. Aarsin ja Ringkjøbin (2008) sekä Boogersin (2008) tavoin löysin sitoutumattomien ehdokkaiden keskeiseksi motiiviksi halun keskittyä paikallisiin asioihin ja vaihtoehdon tarjoamisen puolueiden äänestämiseksi. Tapaustutkimukseni tulokset vastaavat tältä osin Norjasta ja Hollannista saatuja aiempia tutkimustuloksia.

Yhden asian motiivityyppi esiintyi niin ikään molemmissa tapauksissa harvemmin. Angenendt (2018) on kyseenalaistanut voimakkaasti sitoutumattomat yhden asian liikkeinä. Myöskään Tuusulan puolesta ja Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden motiivit eivät juurikaan typistyneet pieniin tai yksityiskohtaisiin aiheisiin, joita ehdokkaat halusivat ehdokkaina ajaa. Tältä osin tulokseni tukevat Angenendtin johtopäätöstä siitä, että sitoutumattomuudessa ei ole kyse vain yhden asian toiminnasta.

Kuten aiemmin totesin, huomasin molemmissa tutkimissani tapauksissa haastateltavien motiivityypeissä esiintyvän asiamotiiveja vähemmän puolueisiin kohdistuvia protestimotiiveja. Vastaavan havainnon on tehnyt Göhlert ym. (2008) saksalaisista sitoutumattomista ehdokkaista tehdyssä tutkimuksessa. Holtmannin (2008) mukaan Göhlertin tulokset asettavat kyseenalaiseksi 1990-luvulla sitoutumattomien tutkimuksessa esiintyneen käsityksen sitoutumattomista motivoituneina ensisijaisesti protestoimaan puolueita paikallisesti tai valtakunnallisesti.

Tulokset molemmista tutkimistani tapauksista antavat viitteitä siitä, että järvenpäälaisessä ja tuusulalaisessa sitoutumattomuudessa ei ole ensisijaisesti kyse protestista tai kritiikistä puolueita kohtaan. Sen sijaan tutkimani sitoutumattomat ovat huomattavasti useammin motivoituneita vaikuttamaan joihinkin tiettyihin asioihin ja paikallisiin kysymyksiin. Monitapaustutkimukseni

tulokset asettavat tältä osin edelleen kyseenalaiseksi oletuksen sitoutumattomien perustavanlaatuisesta puoluevastaisuudesta.

Tässä yhteydessä on tietysti todettava, että tutkimustulokseni koskevat vain sitoutumattomia ehdokkaita Tuusulassa ja Järvenpäässä vuoden 2017 kuntavaaleissa. Kaikkia suomalaisia sitoutumattomia ehdokkaita koskevia yleistyksiä tai johtopäätöksiä on siksi tutkimuksestani mahdotonta tehdä. Tulokset onkin siksi suhteutettava tutkittuihin tapauksiin ja niistä vedettävissä laajemmissa johtopäätöksissä tulee olla erityisen varovainen. Tutkimukseni ei nimittäin poissulje sitä, etteikö sitoutumattomuudessa voisi olla jossakin toisella paikkakunnalla kyse protestista. Joka tapauksessa toteuttamani monitapaustutkimus Tuusulassa ja Järvenpäässä ei tue tällaista oletusta.

7.4 Sitoutumattomien ehdokkaiden käsitykset puolueista ja niiden toiminnasta

Tutkimukseni neljäs ja viimeinen tutkimuskysymys oli: ”*Millaisia käsityksiä sitoutumattomilla ehdokkailla on puolueista ja heijastuvatko suhtautumistavat myös sitoutumattoman ehdokkuuden motiiveihin?*” Tähän kysymykseen vastatakseni esitin haastateltaville kysymyksiä, joiden avulla saadut vastaukset valottivat haastateltavien ajattelutapoja puolueista ja niiden toiminnasta.

Tuusulan Puolesta -yhteislistan ehdokkaista keräämästäni haastatteluaineistosta nousi esiin kuusi käsitystyyppiä: *puolueet ovat arvokas ja tärkeä osa poliittista järjestelmää, puolueet ovat välttämätön paha osana poliittista järjestelmää, puolueet eivät sovi paikalliseen päätöksentekoon, puolueet rajoittavat voimakkaasti edustajiensa toimintaa, puolueet asettavat esteitä muille poliittisille toimijoille ja puolueet ajavat ensisijaisesti yksittäisten henkilöiden agenda.*

Useimmin haastatteluaineistossa esiintyivät kaksi ensin mainittua käsitystyyppiä, jotka edustivat puolueemyönteistä ja neutraalia suhtautumistapaa. Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaiden haastatteluaineistossa esiintyi myös kriittisiä käsitystyyppisiä, joista kriittisintä edusti käsitys puolueista sopimattomana paikalliseen päätöksentekoon. Moni käsitystyyppi alleviivasi puolueiden toiminnan ongelmia, mutta näissäkään käsitystyypeissä ei pidetty puolueita tarpeettomina.

Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaista keräämästäni haastatteluaineistosta nousi esiin yhteensä seitsemän erilaista käsitystyyppiä: *puolueet ovat arvokas ja tärkeä osa poliittista järjestelmää, puolueet ovat välttämätön paha osana poliittista järjestelmää, puolueet rajoittavat voimakkaasti edustajiensa toimintaa, puolueet asettavat esteitä muille poliittisille toimijoille, puolueiden*

paikallinen toiminta on epäjohdonmukaista ja ristiriitaista, puolueiden ja sitoutumattomien toiminnan välillä ei ole oleellisia eroja paikallisesti ja puolueiden toimintaa määrittää enemmän vallan tavoittelu kuin asioiden ajaminen.

Useimmin haastatteluaineistossa esiintyi myös järvenpääläisten haastateltavien osalta kaksi ensin mainittua käsitystyyppiä. Puolueisiin suhtauduttiin myös Järvenpää Plus -yhteislistan ehdokkaiden osalta eniten positiivisesti tai neutraalisti. Vaikka Tuusulan puolesta -yhteislistan ehdokkaatkaan eivät olleet suurimmaksi osaksi puoluekielteisiä, näkyi puolueisiin kohdistuvaa kriittisyyttä vähemmän järvenpääläisten haastateltavien keskuudessa. Huomionarvoista oli, että Järvenpäässä kritiikki kohdistui useammin valtakunnalliseen puolueiden toimintaan, kuin paikalliseen. Tuusulassa voimakkainta oli juuri puolueiden paikallisen toiminnan kritisointi voimakkainkin sanankääntein.

Angenendt (2018) on kiinnittänyt huomiota siihen, että sitoutumattomien kriittisyys ei kohdistu yhdenmukaisesti puolueisiin paikallisella ja valtakunnallisella tasolla. Samansuuntaista näyttöä löytyy myös tutkimistani tapauksista. Haastateltavat saattoivat suhtautua kriittisesti paikalliseen puolue toimintaan, mutta eivät valtakunnalliseen – ja toisinpäin. Osa haastateltavista toi jopa esiin sen, että voisi kuvitella toimivansa puolueessa, jos löytäisi itselleen sopivan puolueen.

Sitoutumattomien ehdokkaiden motiivien ja käsitystyyppien väliltä löytyi yhteyksiä. Haastateltavat, jotka suhtautuivat kriittisesti puolueisiin paikallisesti tai valtakunnallisesti, ilmaisivat muita useammin motiiveikseen paikallisen tai yleisen protestin puolueita kohtaan. Vastaavasti ehdokkaat, joilla oli myönteinen tai neutraali käsitys puolueista, olivat motivoituneita vaikuttamaan asioihin. Heidän motiiveilleen puolueilla ei ollut juurikaan merkitystä vuoden 2017 vaaliehdokkuudessa.

7.5 Tutkimustulokset suhteessa asetettuun teoreettiseen viitekehykseen

Nostin aikaisemmin teoreettisen viitekehykseni kannalta keskeiseksi teoriaksi kunnianhimoteoriat (*ambition theory*) ja Lawlessin mallin ehdokkuuden dynaamisesta syntyprosessista. Sekä kunnianhimoteorioissa että Lawlessin mallissa ehdokkuusmotiiveille annetaan keskeinen painoarvo, kun selitetään kansalaisen ratkaisua pyrkiä ehdokkaana poliittiseen asemaan.

Kuten aiemmin totesin, kunnianhimoteorioissa ehdokasta motivoi jonkin tietyn politiikan ajaminen ja halu vaikuttaa harjoitetun politiikan suuntaan. Sen sijaan voiton todennäköisyys tai poliittiset mahdollisuusrakenteet eivät ole teoriasuuntauksessa yhtä keskeisiä ehdokkaan motiivien kannalta.

Tutkimustulosteni valossa asiamotiivit, paikallisuusmotiivi ja vaihtoehtomotivi nousevat motiivityypeinä useimmin esiin sekä Tuusulan puolesta että Järvenpää Plus -yhteislistojen ehdokkaiden motiiveista. Kunnianhimoteorioiden oletusten tavoin harjoitettuun politiikkaan ja asioihin vaikuttaminen oli sitoutumattomille ehdokkaille tärkein motiivi ehdokkuudelle.

Näin ollen tutkimustulokseni ovat pitkälti linjassa kunnianhimoteorioiden oletusten kanssa. Monitapaustutkimuksessani saadut tulokset tukevat teorioiden oletuksia monilta osin. Toisaalta, en ole pyrkinyt kartoittamaan tässä tutkimuksessa esimerkiksi perhetaustan tai ehdokkaan sosiaalisen aseman vaikutusta. Siksi monitapaustutkimukseni ei voi kokonaan poissulkea vaihtoehtoisten tekijöiden vaikutusta päätökseen ehdokkuudesta. Toki niiden vaikutuksen arvioimiseksi koko tutkimusasetelman ja -strategian olisi pitänyt olla huomattavasti toisenlainen.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä monitapaustutkimuksessa olen tutkinut Tuusulan puolesta ja Järvenpää Plus -yhteislistojen ehdokkaiden motiiveja ja käsityksiä puolueista vuoden 2017 kuntavaaleissa. Tutkimukseni keskeisin johtopäätös on, että tuusulalaisten ja järvenpääläisten haastateltavien ehdokkuusmotiivit olivat pääsääntöisesti asioihin ja paikallisuuteen perustuvia. Tutkituissa tapauksissa sitoutumattomuus ei siten näyttäydä puolueisiin kohdistuvana protestina tai kritiikkinä.

Niin ikään havaitsin sitoutumattomien ehdokkaiden ja puolueiden ehdokkaiden motiivien välillä samankaltaisuuksia. Vaikka tutkimukseni näytteenomainen otos on varsin pieni ja perustuu kahdelle tapaukselle, ei tutkimustulosteni perusteella sitoutumattomien motivaatioperusta merkittävästi poikennut suomalaisten puolueiden ehdokkaiden motivaatiotekijöistä. Ainakaan ei voida tulosteni valossa olettaa, että näiden ehdokkaiden motiivit olisivat suoranaisesti toistensa vastakohtia.

Kolmas keskeinen johtopäätökseni koskee sitoutumattomien ehdokkaiden puoluekäsityksiä. Aiempi kansainvälinen tutkimus on jo haastanut käsityksen siitä, että sitoutumattomat suhtautuisivat voimakkaan kriittisesti puolueisiin. Kahdesta tutkimastani tapauksesta saadut tulokset ovat linjassa näiden aiempien tutkimusten johtopäätösten kanssa. Kielteisen puoluekäsityksen sijaan enemmistö haastateltavista suhtautui myönteisesti tai neutraalisti puolueisiin ja niiden toimintaan.

Toteuttamani tapaustutkimus tukee aikaisemmassa tutkimuksessa 2000-luvulla voimistunutta käsitystä siitä, että sitoutumattomissa paikallisissa ehdokaslistoissa on kyse monimuotoisesta poliittisesta ilmiöstä. Sitoutumattomia ei voi, eikä pidä, määritellä vain puolueisiin kohdistuvien asennoitumisten kautta. Sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen ja puolueiden ehdokaslistojen väliltä löytyy myös monia yhtäläisyyksiä, joiden valossa toimijat muistuttavat paljon toisiaan.

Sitoutumattomuutta monimuotoisena poliittisena ilmiönä kuvastaa myös tutkimuksessa saavutettu kuvaus haastateltujen ehdokkaiden ideologisista ja arvoihin liittyvistä suuntauksista. Haastateltavien parissa esiintyi niin vasemmistolaista kuin oikeistolaistakin poliittista ajattelua. Niin ikään haastateltavat mielsivät edustavansa sekä liberaaleja että konservatiivisia arvoja. Tämä tulos vastaa Otjesin (2019) johtopäätöstä siitä, että sitoutumattomia ei voida typistää jonkin tietyn ideologian tai arvomaailman edustajiksi, kuten puolueet usein typistetään.

Tutkimukseni tuloksia ja johtopäätöksiä tulee kuitenkin arvioida kriittisesti, koska kyse on monitapaustutkimuksesta. En ole tutkinut, enkä edes pyrkinyt tutkimaan, kaikkia suomalaisia sitoutumattomia ehdokkaita. Tutkimukseni on kuitenkin onnistunut tuottamaan vähintään kuvauksen kahden kunnan sitoutumattomien ehdokkaiden motiiveista ja puoluekäsitteistä vuoden 2017 kuntavaaleissa. Tällaisella kuvauksella on nähtävä laadullista arvoa, vaikka tutkimukseni tulokset eivät olisikaan yleistettävissä kattamaan koko Suomea ja kaikkia sitoutumattomia.

Viimeisenä johtopäätökseni totean, että tutkimustulokseni tukevat kunnianhimoterioiden oletuksia asioiden keskeisyydestä ehdokkaaksi ryhtymisen taustalla. Molemmissa tutkituissa tapauksissa asiat ja kunnassa harjoitettuun politiikkaan vaikuttaminen nousivat tärkeimmiksi motiiveiksi sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan kautta kunnanvaltuustoon pyrkimiselle. Täten katson, että monitapaustutkimuksessa saavuttamani tulokset ovat teoreettisessa viitekehyksessä asettamani teorian kanssa yhteensopivia ja tulokset tarjoavat tukea kunnianhimoteorioille.

Toteuttamani monitapaustutkimus on ensimmäinen sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja Suomessa käsittelevä tutkimus. Sitoutumattomuus tutkimuskohteena on siten vielä pitkälti tutkimaton suomalaisessa kontekstissa. Tutkimuskohteen ympärille on mahdollista muotoilla mitä erilaisempia tutkimusasetelmia. Toivon, että tutkimukseni osaltaan mahdollistaa ja innostaa muitakin tutkimaan sitoutumattomia paikallisia ehdokaslistoja ja sitoutumattomuutta poliittisena ilmiönä.

LÄHTEET

Aars, Jacob & Ringkjøb, Hans-Erik (2008). Independent Lists in Norwegian Local Politics. Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 211–233). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Aars, Jacob & Ringkjøb, Hans-Erik (2005). Party Politicisation Reversed? Non-partisan Alternatives in Norwegian Local Politics. *Scandinavian Political Studies*, 28(2), 161–180.

Almeida, Pires de & Antonia, Maria (2008). Independents and Citizen's Groups in Portuguese Municipalities. Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 253–277). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Angenendt, Michael (2018). Anti-Partyism in German Independent Local Lists: Empirical Insights from a Membership Study. *German Politics*, 27(3), 401–423.

Balian, Arpie G. & Gasparyan, Arman (2017). What Drives Politicians to Run for Office: Money, Fame or Public Service? *The NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*, 10(1), 9–38.

Besley, Timothy & Maitreesh, Ghatak (2005). Competition and Incentives with Motivated Agents. *American Economic Review*, 95(3), 616–636.

Black, Gordon S. (1972). A Theory of Political Ambition: Career Choices and the Role of Structural Incentives. *American Political Science Review*, 66(1), 144–159.

Boogers, Marcel (2008). Local Parties in the Netherlands: Anomaly or Prototype? Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 149–169). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Copus, Colin, Clark, Alistair & Bottom, Karin (2008). Multi-Party Politics in England: Small Parties, Independents, and Political Associations in English Local Politics. Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 211–233). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Dalton, Russell J., Farrell, David M. & McAllister, Ian (2011). *Political Parties & Democratic Linkage. How Parties Organize Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

Dudzińska, Agnieszka (2008). Non-party Lists in Local Election in Poland. Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 105–127). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2003). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Vastapaino.

Göhlert, Stefan, Holtmann, Everhard & Krappidel, Adrienne (2008). Independent Local Lists in East and West Germany. Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 127–149). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Hancock, Dawson R. & Algozzine, Bob (2006). *Doing Case Study Research. A Practical Guide for Beginning Researchers*. New York: Teachers College Press.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2017). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Holtmann, Everhard (2008). Local Lists in Europe. Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 11–21). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Järvenpää Plus, kotisivut (2020). <https://www.jarvenpaaplus.fi/>. Viitattu 17.4.2020.

Jüptner, Petr (2008). Local Lists in the Czech Republic. Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 21–39). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Kestilä-Kekkonen, Elina, Sipinen, Josefina, Borg, Sami, Tiuhonen, Aino & Wass, Hanna (2018). *Kuntademokratiaindikaattorit 2017. Oikeusministeriön julkaisu*. Oikeusministeriö.

Kestilä-Kekkonen, Sipinen, Josefina & Tiuhonen, Aino (2018). Ehdokkaiden motiivit ja voimavarat. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, Elina, Sipinen, Josefina, Borg, Sami, Tiuhonen, Aino & Wass, Hanna, *Kuntademokratiaindikaattorit 2017. Oikeusministeriön julkaisu* (s. 20–47). Oikeusministeriö.

Koprić, Ivan (2008). Independent Local Lists in Croatia: In Search for a Composite Theoretical Frame. Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 39–63). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Lasswell, Harold (1948). *Power and Personality*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Lawless, Jennifer L. (2012). *Becoming a Candidate. Political Ambition and the Decision to Run for Office*. Cambridge: Cambridge University Press.

O’Riordan, Joanna (2013). Public Service Motivation. *State of the Public Service Series*. Ireland: Institute of Public Administration.

Otjes, Simon (2019). Going Local. Voting for Independent Local Parties in the Netherlands 1986–2010. *Local Government Studies*, 45(5), 91–115.

Paloheimo, Heikki (2008). Ideologiat ja ristiriitaisuudet. Teoksessa Paloheimo, Heikki & Raunio, Tapio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä* (s. 27–59). Helsinki: WSOY.

Pettai, Vello, Toomla, Rein & Joakit, Elvis (2008). Citizen Alliances in Estonia: Citizen Democracy versus Cartel Parties. Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 85–105). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.) (2008). *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Reiser, Marion (2008). Independent Local Lists in East and West European Countries. Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 277–295). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Schlesinger, Joseph A. (1966). *Ambition and Politics: Political Careers in the United States*. Chicago, IL: Rand McNally.

Soós, Gabor (2008). Local and National Parties in Hungary. Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 63–85). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Steyvers, Kristof, Reynaer, Herwig, De Ceunick, Koenraad & Valcke, Tony (2008). All Politics is Local, Partisan or National? Local Lists in Belgium. Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 169–195). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Tilastokeskus: Kunnallisvaalit (verkkojulkaisu). ISSN=2323-1092. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/kvaa/index.html>. Viitattu 27.4.2020.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Vaalilaki 2.10.1998/714. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980714>. Viitattu 3.3.2020.

Vampa, Davide (2016). Declining Partisan Representation at the Sub-National Level: Assessing and Explaining the Strengthening of Local Lists in Italian Municipalities (1995–2014). *Local Government Studies*, 42(4), 579–597.

Wittman D. A. (1977). Candidates with Policy Preferences: A Dynamic Model. *Journal of Economic Theory* 14(1), 180–189.

Wittman, D. A. (1983). Candidate Motivation: A Synthesis of Alternative Theories. *The American Political Science Review*, 77(1), 142–157.

Wörlund, Ingemar (2008). Local Parties in Sweden. Teoksessa Reiser, Marion & Holtmann, Everhard (toim.), *Farewell to the Party Model? Independent Local Lists in East and West European Countries* (s. 195–211). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Yin, Robert K. (2014). *Case Study Research. Design and Methods*. London: SAGE Publications.

LIITTEET

LIITE 1. Sitoutumattomien paikallisten ehdokaslistojen vaalimenestys Suomessa vuonna 2017 käydyissä kuntavaaleissa (Tilastokeskus 2020).

Kunta	Yhteislistan nimi	Kannatus	Paikkoja
Kruunupyy	Pro Kruunupyy	36 %	10
Kolari	Meän Kolari -yhteislista	17,1, %	4
Mustasaari	Mustasaaren suomenkielisten kunnallisjärjestö ry.	10,4 %	4
Vimpeli	Yhteislista Haloo Vimpeli	28,9 %	7
Vehmaa	Uudistuva Vehmaa	17,1 %	4
Kemiönsaari	Vapaa Yhteistoiminta Yhteislista	19,9 %	6
Kihniö	Kyykystä ylös -yhteislista	5,9 %	1
Savitaipale	Pro Savitaipale	13,7 %	3
Enontekiö	Johti Sápmelaccat rs:n yhteislista	15,8 %	2
Tammela	Meidän Tammela yhteislista	10,8 %	3
Asikkala	Kotikunta-yhteislista	23,8 %	8
Pelkosenniemi	Sitoutumattomat yhteislista	36,2 %	5
Kärkölä	Kärkölä-ryhmä yhteislista	53,7 %	15
Ruovesi	Ruoveden Sitoutumattomat yhteislista	16,7 %	2
Sysmä	Yhteislista Sysmän Sitoutumattomat	10,3 %	2
Taipalsaari	Taipalsaari-liikkeen yhteislista	20,8 %	6
Virrat	Virtain sitoutumattomien yhteislista	11,7 %	3
Pietarsaari	PRO Pietarsaari	6,6 %	3
Pertunmaa	Pertunmaan Sitoutumattomat yhteislista	31 %	5
Taivalkoski	Taivalkosken Sitoutumattomat -yhteislista	19,2 %	4
Pihtipudas	Pihtiputaan Parhaaksi yhteislista	16,1 %	4
Veteli	Pro Veteli	11,1 %	2
Iitti	Iitin sitoutumattomat ry	8,2 %	2
Pyhäjärvi	Kansanliike Pro Pyhäjärvi ry	16,9 %	5
Hanko	Hanko 2016 Hangö sitoutumattomat obundna	6,1 %	2
Kittilä	Oikeudenmukainen Kittilä ja Kuntalaislista	25,4 %	6 + 1
Keminmaa	Keminmaalaisten Parhaaksi -yhteislista	21,8 %	7

Kunta	Yhteislistan nimi	Kannatus	Paikkoja
Tuusula	Tuusulan puolesta	19,1 %	10
Muhos	Muhoksen sitoutumattomat	3,5 %	1
Rautalampi	3D-ryhmän yhteislista	4,9 %	1
Hirvensalmi	Hirvensalmi - ItsenäinenKuntaLiike	14 %	3
Laitila	Laitilan Omat ja Pro Vakka-Suomi -yhteislistat	19,4 %	2 + 1
Heinävesi	Heinäveden sitoutumattomat	7,5 %	1
Vieremä	Muutosten keskellä - kuntalaisten tukena 2000-ryhmä	25,3 %	5
Tampere	Tampereen puolesta ja Vaihtoehto Tampere -yhteislistat	6,6 %	3 + 1
Mäntyharju	Puolueisiin Sitoutumattomien yhteislista	11,0 %	3
Viitasaari	Viitasaaren puolesta yhteislista	5,7 %	1
Heinola	Parempi Heinola	17,8 %	8
Uusikaupunki	Pro Uusikaupunki yhteislista	11,7 %	5
Valkeakoski	Valkeakosken Sitoutumattomat yhteislista	5,2 %	2
Tornio	Tornio meidän kunta	2,3 %	1
Jämsä	Sitoutumaton Uusi Jämsä	12,8 %	6
Kouvola	Kouvolan ja Suur-Kouvolan sitoutumattomat yhteislistat	8,0 %	2 + 2
Joroinen	Joroisten Sitoutumattomat ry	21,8 %	6
Lohja	Meidän Lohja -yhteislista	6,0 %	3
Puolanka	Puolangan sitoutumattomat	5,7 %	1
Liperi	Liperin puolesta	2,8 %	1
Ilomantsi	Sitoutumaton Ilomantsiryhmä	4,7 %	1
Järvenpää	Järvenpää Plus	15,9 %	8
Ranua	Parempi Ranua -ryhmän yhteislista	7,2 %	1
Oulu	Aito suomalainen yhteislista	1,5 %	1
Lahti	Pro Lahti	3,5 %	2
Lappeenranta	Sitoutumaton kansaliike MYÖ ry -yhteislista	5,3 %	3
Orimattila	Sitoutumaton Orimattila	7,9 %	2
Mäntsälä	Mäntsälän puolesta	6,4 %	3
Posio	Ryhmä 2008 yhteislista	16,2 %	3
Kaavi	Rakentava Kaavi	13,1 %	2

LIITE 2. Haastattelua täydentävä kyselylomake

Kunkin haastattelun päätteeksi täytetään tämä lomake haastateltavan kanssa. Ensimmäisessä kysymyksessä on esitetty 12 motiivia, joiden merkitystä haastateltavan hakeutumiselle ehdokkaaksi pyydetään arvioimaan. Toisella ja kolmannella kysymyksellä arvioidaan kunkin haastateltavan sijoittumista vasemmisto-oikeisto- ja liberaali-konservatiivi-ristiriitaulottuvuudelle.

Lomakkeella kerätty aineisto täydentää kutakin yksilöllistä haastattelua. Kyselyssä esitetyt motiivit on johdettu suoraan oikeusministeriön Kuntademokratiaindikaattorit 2017 -raportin osana toteutetusta kyselytutkimuksesta, jossa motiivit esitettiin puolueiden ehdokkaille.

1. Miten arvioit seuraavien tekijöiden merkitystä sille, että päätit asettua ehdolle kuntavaaleissa sitoutumattoman paikallisen ehdokaslistan ehdokkaana? (valitse kustakin vaihtoehdosta vain yksi)

Halu vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun kunnassa				
<i>Ei yhtään tärkeää</i>	<i>Vähän tärkeää</i>	<i>En osaa sanoa</i>	<i>Melko tärkeää</i>	<i>Hyvin tärkeää</i>

Halu auttaa ihmisiä				
<i>Ei yhtään tärkeää</i>	<i>Vähän tärkeää</i>	<i>En osaa sanoa</i>	<i>Melko tärkeää</i>	<i>Hyvin tärkeää</i>

Halu viedä eteenpäin edustamani yhteiskuntaryhmän tavoitteita				
<i>Ei yhtään tärkeää</i>	<i>Vähän tärkeää</i>	<i>En osaa sanoa</i>	<i>Melko tärkeää</i>	<i>Hyvin tärkeää</i>

Yhteislistan vaalimenestys silloisissa kuntavaaleissa				
<i>Ei yhtään tärkeää</i>	<i>Vähän tärkeää</i>	<i>En osaa sanoa</i>	<i>Melko tärkeää</i>	<i>Hyvin tärkeää</i>

Yhteislistan poliittisten arvojen toteutuminen				
<i>Ei yhtään tärkeää</i>	<i>Vähän tärkeää</i>	<i>En osaa sanoa</i>	<i>Melko tärkeää</i>	<i>Hyvin tärkeää</i>

Halu tehdä työtä yhteislistan puolesta				
<i>Ei yhtään tärkeää</i>	<i>Vähän tärkeää</i>	<i>En osaa sanoa</i>	<i>Melko tärkeää</i>	<i>Hyvin tärkeää</i>

Kansalaisvelvollisuuden täyttäminen				
<i>Ei yhtään tärkeää</i>	<i>Vähän tärkeää</i>	<i>En osaa sanoa</i>	<i>Melko tärkeää</i>	<i>Hyvin tärkeää</i>

Halu vaikuttaa jonkin yksittäisen asian ratkaisuun kunnassa				
<i>Ei yhtään tärkeää</i>	<i>Vähän tärkeää</i>	<i>En osaa sanoa</i>	<i>Melko tärkeää</i>	<i>Hyvin tärkeää</i>

Lautakuntapaikan tai muun luottamustehtävän saaminen				
<i>Ei yhtään tärkeää</i>	<i>Vähän tärkeää</i>	<i>En osaa sanoa</i>	<i>Melko tärkeää</i>	<i>Hyvin tärkeää</i>

Halu saada yhteislistan ehdokaslista täyteen				
<i>Ei yhtään tärkeää</i>	<i>Vähän tärkeää</i>	<i>En osaa sanoa</i>	<i>Melko tärkeää</i>	<i>Hyvin tärkeää</i>

Työelämässä tarvittavien taitojen ja/tai kokemuksen hankkiminen				
<i>Ei yhtään tärkeää</i>	<i>Vähän tärkeää</i>	<i>En osaa sanoa</i>	<i>Melko tärkeää</i>	<i>Hyvin tärkeää</i>

Kouliintuminen vaativampiin poliittisiin tehtäviin				
<i>Ei yhtään tärkeää</i>	<i>Vähän tärkeää</i>	<i>En osaa sanoa</i>	<i>Melko tärkeää</i>	<i>Hyvin tärkeää</i>

2. Poliitiikan tutkimuksessa yksilön poliittisen suuntautumisen (political orientation) arvioimiseen on perinteisesti käytetty vasemmisto-oikeisto-ristiriitaulottuvuutta. Miten sijoittaisit itsesi oheisella asteikolla nollasta kymmeneen, kun 0 on eniten vasemmalla ja 10 eniten oikealla?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

VASEMMISTO

OIKEISTO

3. Vastaavasti yksilön arvoja on perinteisesti arvioitu liberaali-konservatiivi-ristiriitaulottuvuudella. Miten sijoittaisit itsesi oheisella asteikolla nollasta kymmeneen, kun 0 on eniten liberaali (ts. vapaamielinen) ja 10 eniten konservatiivi (ts. vanhoillinen)?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

LIBERAALI

KONSERVATIIVI

Kun olet täyttänyt tämän lomakkeen, palauta se haastattelijalle, kiitos.

LIITE 3. Suostumuslomake haastatteluun

SUOSTUMUS OSALLISTUMISESTA HAASTATELTAVAKSI

Tämän suostumuksen allekirjoittamalla suostun osallistumaan haastateltavaksi tutkimukseen *Sitoutumattomuus vaihtoehtona poliittiselle puolueelle. Monitapaustutkimus Tuusulan Puolesta ja Järvenpää Plus -yhteislistojen kuntavaaliehdokkaiden motivaatiotekijöistä ehdokkuuden taustalla.*

Suostumuksellani luovutan haastattelussa antamani vastaukset aineistoksi tutkimuksen tekijälle. Tutkimuksen tekijällä on oikeus käyttää vastauksia vain tässä tutkimuksessa. Vastauksia käsitellään luottamuksellisesti ja anonyymisti. Tutkija sitoutuu osaltaan käsittelemään aineistoa tutkielmassaan tavalla, joka tekee haastateltavan henkilöllisyyden paljastamisen mahdollisimman vaikeaksi.

Samalla vakuutan, että tutkimuksen tekijä on pyytänyt minua osallistumaan tutkimukseen kirjallisesti tai suullisesti. Tässä yhteydessä minulle on selostettu tutkimuksen aihe ja tarkoitus sekä tutkimuksessa kerätyn aineiston käytön periaatteet. Lisäksi olen saanut esittää tutkijalle kysymyksiä tutkimuksesta ja haastattelusta joko ennen haastattelua tai haastattelutilanteen yhteydessä.

Suostumuksen allekirjoittaja on tietoinen siitä, että hänellä on haastateltavana kaikki oikeudet keskeyttää osallistuminen haastatteluun ja perua suostumus myös haastattelun toteuttamisen jälkeen. Kun haastatteluaineistoa ei enää tarvita, se hävitetään asianmukaisesti tutkijan toimesta.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi:

Allekirjoitus: _____

Nimen selvennys: _____

Aika ja paikka: _____

Suostumuksen vastaanottaja: _____